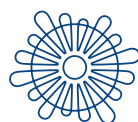

Stjepan Krsić

**GENERALNO UČILIŠTE U ZADRU U
KONTEKSTU PROGRAMA ZA ŠIRENJE
SVEUČILIŠTA U EUROPI U XIV. ST.**

**STUDIUM GENERALE IN ZADAR IN THE
CONTEXT OF THE UNIVERSITIES EXPANSION
PROGRAMME IN EUROPE IN THE 14TH CENTURY**

Sveučilište u Zadru
University of Zadar

Stjepan Krasić
**GENERALNO UČILIŠTE
U ZADRU U KONTEKSTU
PROGRAMA ZA ŠIRENJE
SVEUČILIŠTA U EUROPI
U XIV. ST.**

NAKLADNIK
Sveučilište u Zadru

ZA NAKLADNIKA
Josip Faričić, rektor

**POVJERENSTVO ZA IZDAVAČKU DJELATNOST
SVEUČILIŠTA U ZADRU**
Lena Mirošević, predsjednica

UREDNIK
Zdenko Dundović

RECENZENTI
Serđo Dokoza
Jadranka Neralić

PRIJEVOD NA ENGLISKI JEZIK
Genius Loci d.o.o.

LEKTURA (ENGLISKI JEZIK)
Diane Weller

LEKTURA (HRVATSKI JEZIK)
Eda Šarić

GRAFIČKO OBLIKOVANJE I PRIJELOM
Ines Bralić

TISAK
Grafikart d.o.o., Zadar

NAKLADA
400

*Na ovitku: otisci pečata sa diploma Generalnog učilišta u
Zadru – Universitas Iadertina (Državni arhiv u Zadru, Fond
Dominikanski samostan sv. Dominika, kutija 14, br. 550)*

ISBN 978-953-331-482-2 (tisak)

ISBN 978-953-331-527-0 (on line)

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Znanstvene
knjižnice Sveučilišta u Zadru pod brojem 170315066

Stjepan Krasić
**STUDIUM GENERALE IN
ZADAR IN THE CONTEXT OF
THE UNIVERSITIES EXPANSION
PROGRAMME IN EUROPE
IN THE 14TH CENTURY**

PUBLISHER
University of Zadar

FOR THE PUBLISHER
Josip Faričić, rector

**PUBLISHING COMMITTEE OF THE
UNIVERSITY OF ZADAR**
Lena Mirošević, chair

EDITOR
Zdenko Dundović

REVIEWERS
Serđo Dokoza
Jadranka Neralić

TRANSLATION TO ENGLISH LANGUAGE
Genius Loci d.o.o.

PROOFREADING (ENGLISH LANGUAGE)
Diane Weller

PROOFREADING (CROATIAN LANGUAGE)
Eda Šarić

GRAPHIC DESIGN AND LAYOUT
Ines Bralić

PRINTED BY
Grafikart d.o.o., Zadar

PRINT RUN
400

*On the cover: seal impressions from the diplomas of the Studium
Generale of Zadar – Universitas Iadertina (State Archives in Zadar,
Fund of the Dominican Monastery of St. Dominic, box 14, no. 550)*

Djelo je objavljeno pod uvjetima Creative Commons Autorstvo-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 Međunarodne javne licence (CC-BY-NC-ND) koja dopušta korištenje, dijeljenje i umnažanje djela, ali samo u nekomercijalne svrhe i uz uvjet da se ispravno citira djelo i autora, te uputi na izvor.

Dijeljenje djela u prerađenom ili izmijenjenom obliku nije dopušteno.

The work is published under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND), which allows for the use, sharing, and reproduction of the work, but only for non-commercial purposes and provided that the work and the author are properly credited, and the source is referenced. Sharing the work in a modified or adapted form is not permitted.

Stjepan Krasić

**GENERALNO UČILIŠTE
U ZADRU U KONTEKSTU
PROGRAMA ZA ŠIRENJE
SVEUČILIŠTA U EUROPI
U XIV. ST.**

**STUDIUM GENERALE IN
ZADAR IN THE CONTEXT OF
THE UNIVERSITIES EXPANSION
PROGRAMME IN EUROPE
IN THE 14TH CENTURY**

Zadar, 2024.

SADRŽAJ

1. DIO

Poglavlje 1.

SREDNJOVJEKOVNA SVEUČILIŠTA I
NJIHOVO POVIJESNO-PRAVNO NAZIVLJE

7

9

Poglavlje 2.

OSNUTAK GENERALNOG UČILIŠTA
U ZADRU U OKVIRU POLITIČKIH I
KULTURNIH GIBANJA
U XIV. ST.

21

Poglavlje 3.

NARAV I USTROJ GENERALNOG UČILIŠTA
U ZADRU

41

2. DIO

65

Slikovni prilozi o dominikanskome Generalnom
učilištu u Zadru (16. – 18. stoljeće)

CONTENTS

PART 1

7

Chapter 1

MEDIEVAL UNIVERSITIES AND THEIR
HISTORICAL-LEGAL TERMINOLOGY

9

Chapter 2

ESTABLISHMENT OF THE STUDIUM GENERALE
IN ZADAR WITHIN THE FRAMEWORK OF
POLITICAL AND CULTURAL MOVEMENTS
IN THE 14TH CENTURY

21

Chapter 3

NATURE AND STRUCTURE OF THE
STUDIUM GENERALE IN ZADAR

41

PART 2

65

Illustrations of the Dominican Studium Generale
of Zadar (16th – 18th century)

1. DIO | PART 1

**Najstarija poznata doktorska diploma
stečena na tlu današnje Hrvatske
(Universitas Iadertina, 1564.)**

**The oldest known doctoral diploma
awarded on the territory of today's Croatia
(Universitas Iadertina, 1564)**

Doktorska diploma fr. Luke Polovinića iz Brača od 10. rujna 1564. godine. Izvor: Arhiv dominikanskoga samostana sv. Marije Milosne u Bolu na Braču (Foto: Pero Dragičević, Supetar).

Doctoral degree of the Dominican Luka Polovinić issued on September 10, 1564 (Archives of the Dominican monastery of Our Lady of Mercy in Bol, Brač Island), Photo: Pero Dragičević, Supetar

≈ Poglavlje I. ≈

SREDNJOVJEKOVNA SVEUČILIŠTA I NJIHOVO POVIJESNO-PRAVNO NAZIVLJE

1. Zapadna Europa, koja je nakon velike seobe naroda nikla na ruševinama nekadašnjega Rimskog Carstva, sporo je, ali uporno sebi krčila put u budućnost. Put koji je trebala prevaliti bio je dug i naporan, ali je vodio naprijed. To dugo razdoblje koje se zove srednji vijek trajalo je oko tisuću godina povezujući antički svijet s renesansom i bilo je vrijeme ne samo rušenja nekadašnje civilizacije nego i snažnog vrenja racionalnoga. Važnost koju je srednji vijek imao u stvaranju onoga što danas zovemo Zapadnom Europom potječe odatle što se u svojoj obnovi nije ograničio na pasivno prihvaćanje nekadašnjega kulturnog nasljeđa, nego ga je nastojao obogatiti vlastitim vrijednostima. Srednji vijek nam je ostavio u naslijeđe mnoge kulturne, znanstvene i društvene ustanove bez kojih bi bio nezamisliv moderan život: ustavnu državu, parlament, ulogu prava u društvenom životu, važnost koja se počela pridavati znanju i znanosti, dva umjetnička sloga (romanički i gotički), borbu protiv praznovjerja, racionalni, a katkad i racionalistički pristup stvarnosti i dr.¹ Ljubav prema znanosti i tehnologiji u srednjem vijeku objektivna je činjenica, što obara prilično raširene predrasude o srednjem vijeku kao „mračnom” razdoblju u odnosu na antiku ili renesansu kao razdoblja „svjetla”

¹ J. C. Holt, *Rights and liberties in Magna Carta*: “Album Helen M. Cam”, I, Louvain, 1960., 57 – 69. Isti, *Magna Carta and medieval-government*, London-Ronceverte, 1985., 203 – 215; B. Wilkinson, *Studies in the constitutional history of the thirteenth and fourteenth centuries*, Manchester, 1952., 180 – 195; G. L. Harris, *The formation of Parliament, 1272-1377*, Manchester, 1981., 32 – 35; M. Caravale, *Ordinamenti giuridici nell’Europa medievale*, Bologna, il Mulino, 1994., 395 – 416.

≈ Chapter I ≈

MEDIEVAL UNIVERSITIES AND THEIR HISTORICAL-LEGAL TERMINOLOGY

- Western Europe, which flourished on the ruins of the former Roman Empire after the Migration period, paved its way into the future slowly but persistently. The road it had to take was long and arduous, but it led forward. This long period, called the Middle Ages, lasted about a thousand years and connected the ancient world with the Renaissance. It was a time of the collapse of the former civilisation, but also a period when rationality boosted. The importance that the Middle Ages had to the creation of what we now call Western Europe originates from the fact that in its reconstruction, it did not limit itself to passively accepting the former cultural heritage, but sought to enrich it with its own values. The Middle Ages left us a legacy of a number of cultural, scientific and social institutions, without which modern life would be unthinkable: the constitutional state, the parliament, the role of law in social life, the importance of knowledge and science, two artistic styles (Romanesque and Gothic), the fight against superstitions, a rational and sometimes rationalist approach to reality, etc.¹ The love towards science and technology in the Middle Ages is an objective fact, overturning the fairly widespread prejudices about the Middle Ages as a “dark” period, if compared to the Classical era or the Renaissance, seen

¹ J. C. Holt, *Rights and liberties in Magna Carta*: “The album of Helen M. Cam”, I, Leuven, 1960, 57–69. Idem, *Magna Carta and medieval-government*, London-Ronceverte, 1985, 203–215; B. Wilkinson, *Studies in the constitutional history of the thirteenth and fourteenth centuries*, Manchester, 1952., 180–195; G. L. Harris, *The formation of Parliament, 1272-1377*, Manchester, 1981., 32–35; M. Caravale, *Ordinamenti giuridici nell’Europa medievale*, Bologna, il Mulino, 1994., 395–416.

i „vladavinu razuma”.² Ne čudi da mnogi povjesničari u srednjem vijeku nalaze duboke korijene europske modernosti, osobito znanstvene. Upravo se u srednjem vijeku europski duh po prvi put u svojoj povijesti počeo oslobađati naslijeđenog dogmatizma i upustio u razmišljanje na nov, racionalan i “moderan” način. Da se u ljudskom duhu uopće rodi zamisao o osnivanju škola, bila je prijeko potrebna nepokolebljiva vjera u razum i znanje. Ljudski je razum, naime, začetnik znanja, škola je njegovo rasadište, a znanost njegov najviši domet. Tim novim pristupom bile su obuhvaćene praktično sve u to vrijeme poznate znanstvene discipline, pa čak i tehnika čime su udareni temelji buduće preobrazbe cjelokupnog društva.³

2. Dvanaesto stoljeće je bilo veoma značajno u povijesti europske civilizacije. Radilo se o razdoblju procvata rimskoga i kanonskoga prava s uporištem u Bologni gdje su nastale temeljne zbirke koje su obilježile sav kasniji razvoj te znanosti. Plod svih tih pomaka na intelektualnom području u razvijenom i kasnom srednjem vijeku bio je novi preustroj znanja. Intelektualac XII. st. postao je profesionalac koji se postupno integrirao u gradski sustav raznovrsnih udruga. Papinskom podrškom one su dobivale autonomiju u odnosu na lokalne ili nacionalne crkvene i državne vlasti. Tako se uvela revolucionarna novost koja je iz temelja počela mijenjati europsko društvo. Društvena promocija nije više toliko ovisila o rođenju ili imenovanju odozgor, koliko o zaslugi koja je imala uporište u znanju. Znanost i znanje oplemenjivali su čovjeka više nego rođenje. Jedno od najoriginalnijih, najvećih i najljepših dostignuća XII. st. na intelektualnom području nesumnjivo su sveučilišta kao organizirane i najvažnije visokoškolske ustanove koje su – po sudu ne malog broja medievalista – najviše pridonijele da

as periods of “light” and of “the rule of reason.”² It is not surprising that many historians find deep roots of European modernity, especially in the scientific realm, in the Middle Ages. It was in the Middle Ages that the European spirit, for the first time in history, began to free itself from inherited dogmatism and to think in a new, rational and “modern” way. In order for the idea of founding schools to arise in the human spirit, unwavering faith in reason and knowledge was indispensable. The human reason is, in fact, the seed of knowledge, the school its nursery, and knowledge its highest target. This new approach encompassed almost all the scientific and even technical fields known at the time, which created the basis for the future transformation of the entire society.³

The 12th century was very important in the history of European civilisation. It was a period when the Roman and Canon law with a stronghold in Bologna started flourishing, when basic collections were created that had their impact on the entire development of science. The outcome of all these changes in the intellectual field in the advanced and late Middle Ages was a new reorganisation of knowledge. A 12th-century intellectual became a professional who gradually integrated himself into the city's system of diverse associations. With papal support, they were granted autonomy from the local or national ecclesiastical and state authorities. Thus, a revolutionary novelty was introduced that brought fundamental changes to European society. Social promotion depended no longer as much on birth or appointment from above, but on merit, based on knowledge. Science and knowledge ennobled men more than birth. Among the most original, greatest and most beautiful achievements of the 12th century in the intellectual field were undoubtedly the universities – organised and important institutions of higher education which, according to

² Koliko je srednji vijek bio iznenađujuće „moderan“, može se zaključiti iz primjera glasovitoga francuskog filozofa i teologa Petra Abelarda (1079. – 1142.) koji je sinu dao ime Astrolab (astronomski uređaj za određivanje položaja zvijezda), koje bi i danas mnogima zvučalo „odveć moderno“.

³ Usp. E. Grant, *The Foundations of Modern Science in the Middle Ages: their religious institutional, and intellectual contexts*, Cambridge, University Press, 1996.; J. Le Goff, *Il Medioevo. Alle origini dell'identità europea*, Bari, Editori Laterza, 1999., 59 – 83; O. C. Frugoni, *Medioevo sul naso. Occhiali, bottoni e altre invenzioni medievali*, Bari, Laterza, 2001.

² How surprisingly “modern” the Middle Ages were can be deduced from the example of the famous French philosopher and theologian Peter Abelard (1079–1142), who named his son Astrolab (an astronomical device for determining the position of stars), which would still sound “too modern” to many today.

³ See E. Grant, *The Foundations of Modern Science in the Middle Ages: their religious institutional, and intellectual contexts*, Cambridge, University Press, 1996.; J. Le Goff, *Il Medioevo. Alle origini dell'identità europea*, Bari, Editori Laterza, 1999., 59–83; O. C. Frugoni, *Medioevo sul naso. Occhiali, bottoni e altre invenzioni medievali*, Bari, Laterza, 2001.

to stoljeće bude jedno od „najinventivnijih razdoblja u povijesti.”⁴ Zahvaljujući svojim sveučilištima Europa je od učenice antičke kulture i dužnice arapske i židovske kulture u kasnom srednjem i početkom novoga vijeka toliko unapredovala da je postala učiteljicom ostaloga dijela svijeta i predvodnicom znanja i znanosti.

3. Osnutak sveučilišta nije bio plod nikakva slučaja, nego dobro promišljene i dalekovidne politike ulaganja u budućnost za koju je bilo potrebno stvoriti ili izboriti velik broj najrazličitijih kulturnih, političkih, gospodarskih i duhovnih čimbenika koje nije bilo lako naći u isto vrijeme i na istom mjestu. Zato njihovu pojavu treba promatrati u svjetlu općih političkih, vjerskih, kulturnih, gospodarskih i drugih prilika i integracijskih procesa koji su u zapadnoj Europi bili na djelu još od VIII. st. težeći prema političkoj, intelektualnoj i duhovnoj sintezi svjetovne i crkvene kulture oličene u raznim udruženjima, osobito u dvjema stvarno ili potencijalno univerzalnim ustanovama: Carstvu (*Imperium* ili *Regnum*) i Papinstvu, odnosno Katoličkoj Crkvi (*Sacerdotium*). Te dvije osnovne društvene snage izgradile su jedinstvenu političko-vjersku građevinu i dale joj potrebnu kohezijsku snagu da – unatoč svim razlikama i povremenim sukobima – održe na okupu sile i ustanove koje su po svojoj naravi ili inerciji zbivanja težile k zasebnosti. Njima treba zahvaliti da je očuvano bitno jedinstvo zapadnoeuropskog društva, što je omogućilo kasniji razvoj ljudskog duha na gotovo svim područjima života, pa tako i školstva.⁵

⁴ Usp. H. Rashdall, *The Universities of Europe in the Middle Ages*, I, Oxford, University Press, 1951., 1 – 2; P. Brezzi, *Roma e l'Impero medioevale*, Bologna 1948.

⁵ P. Brezzi, *Roma e l'Impero medioevale*, Bologna, 1948.; M. Pacaut, *La théologie, Église et le pouvoir au moyen âge*, Paris, 1957; A. Stickler, *Sacerdozio e Regno nelle nuove ricerche attorno ai secoli XII e XIII nei Decretisti fino alle decretali di Gregorio IX.: „Monumenta historiae pontificiae“* [MHP], Romae, Pontificia Universitas Gregoriana, 18/1954., 1 – 26; M. Maccarone, *Chiesa e Stato nella dottrina di Papa Innocenzo III*, Roma, 1940.; P. E. Schramm, *Sacerdotium und Regnum in Austausch ihrer Vorrechte. Eine Skizze der Entwicklung zur Beleuchtung der „Dictatus Papae“* Gregors VII: „Studi Gregoriani“, II, Roma, 1947.; F. Kempf, *Papsttum und Kaisertum bei Innocenz III. Die geistigen und rechtlichen Grundlagen seiner Thronstreitpolitik: „Miscellanea historiae pontificiae“* 19, Roma, 1954., 194 – 252; G. Lander, *The concepts of „Ecclesia“ and „Christianitas“ and their relation to the idea of papal „Plenitudo potestatis“ from Gregory VII to Boniface VIII: MHP* 18, 49 – 77.

many medievalists, contributed the most to making this century one of the “most inventive periods in history.”⁴ Thanks to its universities, during the late Middle Ages and the early modern era, Europe transitioned from being a learner of ancient wisdom and indebted to Arab and Jewish cultural influences to becoming a global teacher and pioneer in knowledge and science.

The founding of the university was not accidental, but the outcome of a well-envisioned and far-sighted policy of investment in the future, which required the creation or selection of a vast number of diverse cultural, political, economic and spiritual factors that were not easy to find at the same time and in the same place. Therefore, their origin must be viewed in the light of general political, religious, cultural, economic and other circumstances and integration processes that had been in Europe since the 8th century, striving for a political, intellectual and spiritual synthesis of the secular and ecclesial culture depicted in different associations, especially in two truly or potentially universal institutions: *The Empire* (*Imperium* or *Regnum*) and the Papacy, i.e. the Catholic Church (*Sacerdotium*). These two fundamental social forces built a single political-religious structure and provided it with the necessary cohesive strength to hold together forces and institutions which, by their nature or inertia of events, tended to separate, despite all differences and occasional conflicts. We should thank them for preserving the essential unity of Western European society, which enabled the subsequent development of the human spirit in almost all areas of life, including education.⁵

⁴ See H. Rashdall, *The Universities of Europe in the Middle Ages*, I, Oxford, University Press, 1951., 1–2; P. Brezzi, *Roma e l'Impero medioevale*, Bologna, 1948.

⁵ P. Brezzi, *Roma e l'Impero medioevale*, Bologna, 1948.; M. Pacaut, *La théologie, Église et le pouvoir au moyen âge*, Paris, 1957.; A. Stickler, *Sacerdozio e Regno nelle nuove ricerche attorno ai secoli XII e XIII nei Decretisti fino alle decretali di Gregorio IX.: „Monumenta historiae pontificiae“* [MHP], Romae, Pontificia Universitas Gregoriana, 18/1954., 1–26; M. Maccarone, *Chiesa e Stato nella dottrina di Papa Innocenzo III*, Roma, 1940.; P. E. Schramm, *Sacerdotium und Regnum in Austausch ihrer Vorrechte. Eine Skizze der Entwicklung zur Beleuchtung der „Dictatus Papae“* Gregors VII: „Studi Gregoriani“, II, Roma, 1947.; F. Kempf, *Papsttum und Kaisertum bei Innocenz III. Die geistigen und rechtlichen Grundlagen seiner Thronstreitpolitik: „Miscellanea historiae pontificiae“* 19, Roma, 1954., 194–252; G. Lander, *The concepts of „Ecclesia“ and „Christianitas“ and their relation to the idea of papal „Plenitudo potestatis“ from Gregory VII to Boniface VIII: MHP* 18, 49–77.

4. Carstvo je školstvo u praksi rado prepuštalo Crkvi, čija se podrška sveučilištima manifestirala u pružanju materijalne pomoći posredstvom crkvenih nadarbina svima onima koji su se željeli baviti školskom djelatnošću i pravnom zaštitom za njihov nesmetan rad. Tako se dogodilo da je većina sveučilišta bila neposredna ili posredna posljedica te podrške. O tome možda najbolje govore brojke. Od 44 poznata sveučilišta koja su postojala do kraja XIV. st. više od 35 su osnovali pape, a carevi samo dva, dok se za tri ostala ne zna za njihova osnivača. U vrijeme izbijanja Reformacije početkom XVI. st. od gotovo 90 postojećih sveučilišta bilo je gotovo nemoguće naći neko koje u svojim statutima nije nosilo ime nekog pape kao svoga utemeljitelja.⁶ Ona su u srednjem vijeku – a i znatno kasnije – držala monopol najviše prosvjete, znanosti i, dobrim dijelom, kulture i znanstvenog stvaralaštva. Sve, ili gotovo sve, što je učinjeno na području filozofije, teologije, prava, medicine i drugih znanosti, ostavilo nam je u nasljeđe kao “plodnu majku znanosti” (*alma mater scientiarum*) sveučilište, koje je jedan od najljepših plodova europske civilizacije. Pape u svojim dokumentima o njima govore najbiračnijim riječima uspoređujući ih s “visokim svjetionicima”, “stablama koja donose slatke i obilne plodove”, “plodnim njivama na kojima rastu najizvrsniji i najplemenitiji usjevi”, “rijekama koje svojim vodama natapaju neplodne pustinjske krajeve” neznanja itd.⁷ No, iako je njihovo osnivanje kao nove društvene kategorije bio velik ulog u budućnost cjelokupnog društva, ono ipak nije prošlo bez određenih otpora i sučeljavanja s povlaštenim društvenim kategorijama. Svojim prizivom na slobodu, izjednačavanjem „nižih“ društvenih slojeva s „višima“ i uvođenjem meritokracije umjesto aristokracije ona su u sebi nosila klicu budućih društvenih promjena i sukoba. Nisu svi bili

4 In practice, the Empire handed over education to the Church gladly, and its support of the universities consisted of material aid in the form of donations to all those who wanted to engage in schooling activities, as well as of legal protection for their work. Therefore, most of the universities were a direct or indirect consequence of that support. This is perhaps best seen in figures. Of the 44 known universities that existed until the end of the 14th century, more than 35 were founded by popes and only two were founded by emperors, while the founders of the remaining three are unknown. During the initial phase of the reformation, in the early 14th century, among the 90 existing universities it was almost impossible to find one that wasn't named after a pope, as its founder.⁶ In the Middle Ages – and well after – they maintained a monopoly over education and science and largely controlled cultural and scientific activities. Everything, or almost everything accomplished in the realms of philosophy, theology, law, medicine, and other sciences has bequeathed to us the “fertile mother of science” (*alma mater scientiarum*), the university – a splendid fruit of European civilisation. In their documents, the popes praised them, comparing them to “tall lighthouses”, “trees that bear sweet and abundant fruit”, “fertile fields where the most excellent and noble crops grow”, “rivers that soak the barren deserts of ignorance”, etc.⁷ Even though their establishment as a new social category was a great contribution to the future of the whole of society, it did not pass without some resistance and confrontation by the privileged social categories. Invoking freedom, equating the ‘lower’ social layers with the ‘higher’ ones, and introducing meritocracy instead of aristocracy, they carried the seed of future social changes and conflicts. Not everyone was ready

⁶ H. Denifle, *Die Entstehung der Universitäten des Mittelalters bis 1400*, Band I, Berlin 1885., 780, 807 – 810; H. Denifle – Ae. Chatlain, *Cartularium Universitatis Parisiensis sub auspiciis Consilii Generalis Facultatum Parisiensium*, I, Paris 1889., 291; usp. S. Krasić, *Generalno učilište dominikanskog reda ili 'Universitas Jadertina' 1396-1807*, Zadar, Filozofski fakultet, 1996., 63 – 64.

⁷ Papa Inocent IV. nazvao je 1254. sveučilište u Oxfordu „foecunda mater que de utero suo filios producit ad justitiam erudiendos“ („plodnom majkom koja iz svoje utrobe rađa djecu kako bi ih odgojila za pravednost“); usp. H. Denifle, n. dj., 33 – 34.

⁶ H. Denifle, *Die Entstehung der Universitäten des Mittelalters bis 1400*, Band I, Berlin 1885., 780, 807–810; H. Denifle – Ae. Chatlain, *Cartularium Universitatis Parisiensis sub auspiciis Consilii Generalis Facultatum Parisiensium*, I, Paris 1889., 291; usp. S. Krasić, *Generalno učilište dominikanskog reda ili 'Universitas Jadertina' 1396-1807*, Zadar, Filozofski fakultet, 1996., 63–64.

⁷ In 1245, Pope Innocent IV spoke about the University of Oxford as *foecunda mater que de utero suo filios producit ad justitiam erudiendos* („fertile mother that gives birth to children to raise them for righteousness“); see. H. Denifle, op. cit., 33–34.

spremni prihvatiti društvene posljedice uvođenja tih novina. Ona su trebala držati svoja vrata otvorenima ne samo onima koji su držali stvarnu vlast nego i svima drugima, u prvom redu onima koji su posjedovali znanje. Dapače, intelektualac je, po riječima danskog filozofa Boecija iz XIII. st. „više od kraljevića, više od kralja.”⁸

5. Škole, o kojima je ovdje riječ, postupno su se razvijale i oblikovale kako s obzirom na ime, tako i na samu narav. U srednjem vijeku se za sve vrste škola, bez obzira na njihovu narav i stupanj, ponajčešće upotrebljavala klasična imenica u množini (*scholae*), ali su se uz nju također rabile riječi *gilde*, *societas*, *universitas*, *gignas*, *pugna*, *luctus*, *gignasium* i *gymnasium* i sl., u smislu intelektualnog vježbališta, borilišta ili natjecališta. U toj danas neuobičajenoj raznolikosti pojmova s vremenom je prevladao izraz *studium*, što etimološki nije imalo veze sa školom i učenjem. Njegovo etimološko značenje je: težnja, živa želja za, revno nastojanje oko, žudnja, strast itd. No od druge polovine XIV. st. on se gotovo isključivo počeo upotrebljavati za visokoškolske ustanove. Car Fridrik II. Hohenstaufen (1220. – 1250.) u pismu u papi Honoriju III. 5. siječnja 1227. za bolonjsko sveučilište koristi izraz *Studium Bononiae*.⁹ Isti izraz upotrijebio je u svojoj povelji od 14. studenoga 1239. za napuljsko (sve)učilište (*Neapolitanum studium*).¹⁰

6. Nije trebalo dugo čekati da se uz imenicu *studium* pojave pridjevi *generale* ili *universale* u smislu visoke škole općeg (generalnog) značaja kao oznaka koja ih razlikuje od posebne ili niže kategorije škola (*studia particularia*) kao što su bila pokrajinska učilišta, gradske i katedralne škole i sl., čija su narav i domet bili niže razine, tj. ograničenog, lokalnog imena i značaja. Mogli su ih osnivati

to accept the social consequences of these novelties. They had to keep the doors open not only to those who had real power but also to everyone else, mainly those who possessed knowledge. In fact, an intellectual is, according to the words of the 13th-century Danish philosopher Boethius, “more than a prince, more than a king.”⁸

The schools that we are considering here gradually developed and formed in line with their names and nature. In the Middle Ages, all schools, regardless of their nature and level, were called *scholae* in plural, but also terms like *gilde*, *societas*, *universitas*, *gignas*, *pugna*, *luctus*, *gignasium*, and *gymnasium* were used, as intellectual gyms, courts or grounds. In this vast range of terms, as time passed, the expression *studium* prevailed, which actually had no connection with school and learning. Its etymological meaning is “aspiration, desire, striving, passion, craving”, etc. However, from the second half of the 14th century, it became almost exclusively used for higher education institutions. Emperor Frederick II. Hohenstaufen (1220–1250), in his letter to Pope Honorius III, written on January 5, 1227, used the term *Studium Bononiae* for the University of Bologna.⁹ He used the same term in his charter of November 14, 1239, for the Neapolitan Study/University (*Neapolitanum studium*).¹⁰

Very soon, next to the noun *stadium*, the adjectives *generale* or *universale* appeared, meaning general higher education, different from special or lower school categories (*studia particularia*), provincial studies, municipal and cathedral schools, etc. whose nature and scope were limited, with a local name and meaning. These were established by the cities, provincial state and ecclesiastical authorities in order to satisfy their

⁸ U XIII. st. stvorila se čak jedna vrst „sveučilišne masonerije” koja je sanjala o vlasti nad cijelim kršćanskim svijetom. Engleski filozof Roger Bacon (1214. –1293.) zamišljao je vladu u kojoj bi sveučilišni doktori i nositelji tadašnje vlasti upravljali svijetom zatraživši od pape podršku tog projekta (usp. Le Goff, J., n. dj., 133).

⁹ Statutum Communis Vercellensis (ed. G. B. Adriani). *Historiae patriae monumenta*, t. XVI, Augustae Taurinorum, 1870.; T. Vallauri, vol. I, Torino, 1843., 18.

¹⁰ G. Ermini, *Concetto di Studium Generale*, “Archivio Giuridico” 128, fasc. 1, Roma, 1942., 3 – 24. H. Denifle, n. dj., 19.

⁸ In the XIII century, a type of “university masonry” arose, dreaming about the power over the entire Christian world. The English philosopher Roger Bacon (1214–1293) envisioned a government in which university doctors and leaders of the time would govern the world by asking the pope to support this project (see. Le Goff, J., op. cit., 133).

⁹ Statutum Communis Vercellensis (ed. G. B. Adriani). *Historiae patriae monumenta*, t. XVI, Augustae Taurinorum, 1870.; T. Vallauri, vol. I, Torino, 1843., 18.

¹⁰ G. Ermini, *Concetto di Studium Generale*, “Archivio Giuridico” 128, fasc. 1, Roma, 1942., 3–24. H. Denifle, op. cit., 19.

pojedini gradovi, pokrajinske državne i crkvene vlasti za zadovoljenje svojih ograničenih potreba, u prvom redu izobrazbe vlastitih članova. Međutim, pravo osnivanja generalnih učilišta izvorno su imali predstavnici najviše crkvene i državne vlasti kao oznaku njihove univerzalne vlasti ili „generalnosti“. Oni su je mogli prenijeti na druge, poglavito državne poglavare i vrhovne poglavare pojedinih crkvenih redova. Tako su generalna učilišta – uz Opću ili Katoličku Crkvu (*Sacerdotium*) i Carstvo (*Imperium*) – bila treći stup univerzalnosti srednjovjekovnog društva. Crkva i Carstvo, koji su po svojoj naravi bile stvarno ili virtualno univerzalne ustanove, omogućavali su univerzalnost općim ili javnim učilištima kao svojim službenim znanstvenim organima kozmopolitske naravi. Samo se iz jednog generalnog učilišta – koje je po svom podrijetlu i naravi dionik univerzalne vlasti i koje postiže iste ciljeve u prilog cijelog čovječanstva – mogla roditi istinski univerzalna znanost.¹¹

7. Značajke generalnih učilišta koja se danas nazivaju sveučilištima sadržane su u brojnim carskim i papinskim dokumentima izdavanim u povodu njihova osnivanja. Iz njih se saznaje da se u srednjovjekovnom povijesno-pravnom nazivlju za visoke škole rabilo više izraza u obliku metafora kao što su „borilište“ (lat. *gignas, pugna, luctus*) u smislu intelektualnog borilišta ili „natjecališta“, zatim *gignasium* ili *gymnasium* (od čega dolazi imenica „gimnazija“), „udruga profesora i studenata“ (*universitas magistrorum et studentium*, kao u Parizu), „udruga studenata i profesora“ (*universitas studentium et magistrorum*, kao u Bologni) itd.¹² Naglim razvojem školstva te nazive počinje istiskivati jedan drugi izraz, poglavito kada je riječ o visokim školama koje nastaju upravo u to vrijeme: „učilište“ (lat. *studium*).
8. Generalna učilišta su, dakle, po svojoj naravi bila treća društvena ustanova općeg ili nadnacionalnog značaja srednjovjekovnog društva. Morala su – barem načelno – biti „učilišta za sve“, tj. namijenjena svima koji su, bez obzira na stalešku ili nacionalnu pripadnost imali namjeru stjecati najvišu izobrazbu. Iz te njihove bitne

limited needs, mainly for the education of their own members. However, the right to establish a *studium generale* was originally granted to the representatives of the highest ecclesiastical and state power, as a sign of their universal power or “generality.” They had the right to transfer it to others, especially heads of state and supreme leaders of certain ecclesiastical orders. Thus, the *studia generale* – along with the General or Catholic Church (*Sacerdotium*) and the Empire (*Imperium*) – were the third pillar of the universality of medieval society. The Church and the Empire, literally or virtually universal institutions by nature, provided universality to the general or public studies as their official scientific bodies of cosmopolitan nature. Only a *studium generale* – a stakeholder of universal power, achieving the same goals for the entirety of mankind – could generate a truly universal science¹¹.

The features of a *studium generale*, today’s university, are contained in numerous imperial and papal documents issued at the time of their establishment. We learn from them that different metaphorical terms were used for higher education institutions, some of them meaning “arena” (lat. *gignas, pugna, luctus*), as an intellectual arena, or “court”, then *gignasium* or *gymnasium* (thus the term “gymnasium” for high schools in certain countries), “association of professors and students” (*universitas magistrorum et studentium*, like in Paris), “association of students and professors” (*universitas studentium et magistrorum*, like in Bologna), etc.¹² A sudden development of education brought a new expression that started to replace all the others, especially when it came to higher education that was being created at that time: *studium*.

The *studia generale* were, therefore, by their nature, a third social institution of general or supranational significance to medieval society. They had to be, at least in principle, “schools for all”, i.e. intended for anyone who wanted to obtain the highest level of education, regardless of their status or nationality. From this essential designation derived all other important features: at

¹¹ Usp. H. Denifle, n. dj., str. 781 – 782, 793; G. Ermini, n. dj., str. 230.

¹² Studenti koji su postizanjem doktorata napustili sveučilište zvali su se *magistri non regentes*, za razliku od onih koji su ostali predavati neki predmet i zvali se *magistri regentes*.

¹¹ H. Denifle, op. cit., 781–782, 793; G. Ermini, op. cit., 230.

¹² Students who left the university by achieving a doctorate were called *magistri non regentes*, unlike those who stayed to teach a certain subject, whose name was *magistri regentes*.

oznake proizlazile su sve druge važne osobine: da se na njima predavao barem jedan „viši“ predmet („slobodna umijeća“ ili filozofija, teologija, pravo i medicina) kao skupni naziv za brojne grane na koje se svaki od njih dijelio. Bilo je dovoljno da se na nekom takvom učilištu predaje samo jedan od tih „viših“ predmeta da mu bude priznat pravni status generalnog učilišta. Predmete je, u svakom slučaju, moralo predavati više profesora. Specifičnost generalnih učilišta bila je da su mogla djelovati samostalno, ali se isto tako i udruživati s drugim sličnim učilištima i biti u njih inkorporirana kao njegovi fakulteti. Njihovi su odnosi bili regulirani statutima.¹³ Početkom XIII. st. samo su tri generalna učilišta (sveučilišta) uživala takav ugled: pariško za filozofiju i teologiju, bolonjsko za pravo i salernsko za medicinu, ali se s vremenom broj predmeta na njima povećavao¹⁴, što je motiviralo mladiće željne znanja i usavršavanja da u potrazi za znanjem putuju s jednog kraja europskog kontinenta na drugi. S njima su ujedno putovale knjige i znanje koje je tako postajalo opća baština i važno vezivno tkivo različitih naroda i kultura. Opće obilježje generalnih učilišta izražavali su i drugi pojmovi, osobito pridjevi „sveopći“ (*generale*), ali ne u smislu sveukupnosti predmeta koji su se na njima predavali ili na kojima se „sve učilo“, nego osoba koje su ga imale pravo pohađati.¹⁵ Nikada se ni na jednom sveučilištu nisu predavali „svi“ predmeti, niti je ijedno imalo „sve“ fakultete. Na mnogim su se generalnim učilištima dugo vremena predavale samo jedna ili dvije „važnije“ znanstvene discipline (filozofija i teologija ili teologija i pravo).¹⁶ Čak ni pariško sveučilište u vrijeme svojega najvećeg procvata nije imalo pravni fakultet. Kroz cijelo XIII. st. dodjela akademskih naslova iz teologije smatrala isključivom povlasticom generalnih učilišta u Parizu i

least one “higher” subject was taught (“free arts” or philosophy, theology, law, and medicine), a collective name for the numerous branches into which each of them was divided. It was sufficient that such a studium taught only one of these “higher” subjects to be granted the legal status of a studium generale. The subjects, in any case, had to be taught by several professors. The specificity of the studia generale was that they were able to implement their activities independently, but also associate with other similar studia and be incorporated into them as faculties. Their relations were regulated by statutes.¹³ In the early 13th century, only three studia generale enjoyed such prestige: Paris for philosophy and theology, Bologna for law and Salerno for medicine, but over time, the number of subjects they taught increased,¹⁴ which motivated young men eager for knowledge and improvement to travel from one end of the European continent to another in search of them. Books and knowledge travelled with them, thus becoming general heritage and an important connection between different nations and cultures. A general feature of the studium generale was also expressed with other terms, especially adjectives such as *generale*, not indicating all subjects that were taught there, or meaning that they taught “everything”, but meaning that all people had the right to attend it.¹⁵ No university ever taught “all” subjects, nor did any have “all” faculties. Many studia generale taught for a long time only one or two “more important” scientific disciplines (philosophy and theology or theology and law).¹⁶ Even the University of Paris, at the time of its greatest boom, did not have a law school. Throughout the entire 13th century, academic degrees in theology were awarded exclusively at the studia generale of Paris

¹³ N. dj., 19.

¹⁴ H. Rashdall, n. dj., 7.

¹⁵ „Studium generale means not a place where all subjects are studied, but a place where students from all parts are received“ (H. Rashdall, n. dj., 6). Hrvatski neologizam „sveučilište“, koji je u XIX. st. uveo hrvatski jezikoslovac Bogoslav Šulek ne samo da ne izražava bit same stvari, nego znači upravo suprotno od onoga što bi trebao značiti. Nikada naime nije postojalo, niti može postojati neko (sve)učilište na kojemu su predavali svi predmeti ili znanstvene discipline.

¹⁶ Papa Inocent VI. u jednom pismu teološkom fakultetu bolonjskog sveučilišta 1360. spominje „studium generale in theologica facultate“ (H. Denifle, n. dj., 26).

¹³ Op. cit., 19.

¹⁴ H. Rashdall, op. cit., 7.

¹⁵ *Studium generale means not a place where all subjects are studied, but a place where students from all parts are received* (H. Rashdall, op. cit., 6). The Croatian neologism “sveučilište”, introduced in the 19th century by the Croatian linguist Bogoslav Šulek, not only does not express the right meaning, but also is actually the opposite of what it should mean. In fact, there has never been, nor can there be, a studium/university (*sveučilište*) in which all subjects or scientific disciplines are taught.

¹⁶ Pope Innocent VI in a letter to the Faculty of theology of the University of Bologna in 1360 mentions *studium generale in theologica facultate* (H. Denifle, op. cit., 26).

Oxfordu.¹⁷ Pridjev *generale* se – drugim riječima – nije odnosio na imenicu *studium*, nego na sveukupnost osoba koje su učilište imale pravo pohađati, jednako kao što je to bio slučaj s izrazima *concilium generale* (opći crkveni sabor) ili *capitulum generale* (opći ili vrhovni zbor nekoga crkvenog reda), što uostalom potvrđuju i brojne papinske i kraljevske povelje.¹⁸

9. Proučavanjem problematike vezana za pojam *generalnog učilišta* osobito se pozabavio ugledni talijanski pravni povjesničar Giuseppe Ermini. Analizirajući tekstove raznih srednjovjekovnih pravnika, on dolazi do zaključka da su „generalnost“ generalnih učilišta i „univerzalnost“ vrhovne crkvene i državne vlasti zapravo bili korelativni pojmovi.¹⁹ Drugim riječima, ono što je „univerzalnost“ u slučaju Katoličke crkve i Carstva, to je „generalnost“ u slučaju učilišta. Ona su se doista zvala „opća“ ili „univerzalna učilišta“ (*studia universalis*) ili „generalna učilišta“ (*studia generalia*). To znači da je *generalnost* učilišta bila ono što je bila *univerzalnost* vrhovne crkvene i državne vlasti koja je u početku imala isključivo pravo njihova osnivanja. Generalnost je, drugim riječima, bila specifično svojstvo ili osobina tih učilišta jednako kao što je univerzalnost bila specifično svojstvo Crkve i Carstva. Iz iznesenih postavki Ermini zaključuje da su generalna učilišta bila „visoke službene škole univerzalne carske i papinske, rimske i kršćanske vlasti“. Ona su obično uživala posebne povlastice, jer se na njima njegovala istinska znanost koja je – jednako kao i istina – po svojoj biti univerzalna vrednota i kao takva ne pozna granica ni ograničenja; na generalnim učilištima su učenjaci svih zemalja, oslobođeni od bilo kakvih

and Oxford.¹⁷ The adjective *generale*, in other words, did not refer to the noun *studium*, but to the totality of men who were entitled to attend the studium, just like the terms *concilium generale* (general ecclesial council) or *capitulum generale* (general or supreme assembly of an ecclesiastical order), as confirmed by numerous papal and royal charters.¹⁸

The issues related to the term *studium generale* were studied in particular by an esteemed Italian legal historian, Giuseppe Ermini. Analysing the texts written by various medieval jurists, he concluded that the “generality” of the studia generale and the “universality” of the supreme ecclesiastical and state power were, in fact, correlative concepts.¹⁹ In other words, “generality” is for the studia what “universality” is for the Catholic Church and the Empire. These were actually called “general” or universal studies (*studia universalis* or *studia generalia*). This means that the *generality* of a studium was the same as the *universality* of the supreme ecclesiastical and national power, that initially had the exclusive right to establish them. Generality, in other words, was a specific property or feature of these studia, just as universality was a specific feature of the Church and Empire. Ermini, therefore, concludes that studia generale were “higher official schools of the universal imperial and papal, Roman and Christian power.” They generally enjoyed special privileges as they nurtured true science which is, just as the truth, a universal value and has no limits; in the studia generale, scholars from all the countries, freed from any political preoccupations, and with the purity of their aspirations, were able to strive unhindered to the knowledge of scientific truth. In

¹⁷ H. Rashdall, n. dj., 6; M. Deanesly, *Le scuole medievali fino al 1300 circa*, “Storia del Mondo medievale”, V, Cambridge University Press, Cambridge i Garzanti, Milano, 1983., 666 – 667.

¹⁸ „Es ergibt sich nun von selbst, dass sich das Epitheton ‚generale‘ nicht auf ‚studium‘, sondern auf die an dem ‚studium‘ Studierenden beziehe. Analoga dazu bieten die Bezeichnungen ‚concilium generale‘, ‚capitulum generale‘ etc., in denen das Epitheton ‚generale‘ dieselbe Stellung hat“ (H. Denifle, n. dj., 14 – 15).

¹⁹ „Anche nel pensiero dei giuristi dunque, per intendere la generalità di uno Studio, è necessario riferirsi alla generalità dell’Impero o della Chiesa. [...] Dal fatto che lo *Studium* è in tal modo reso istituzione della monarchia universale, consegue che l’epiteto ‘generale’ venga inteso come ambito titolo d’onore“ (G. Ermini, n. dj., 230).

¹⁷ H. Rashdall, op. cit., 6; M. Deanesly, *Le scuole medievali fino al 1300 circa*, „Storia del Mondo medievale”, V, Cambridge University Press, Cambridge i Garzanti, Milano, 1983., 666–667.

¹⁸ „Es ergibt sich nun von selbst, dass sich das Epitheton ‚generale‘ nicht auf ‚studium‘, sondern auf die an dem ‚studium‘ Studierenden beziehe. Analoga dazu bieten die Bezeichnungen ‚concilium generale‘, ‚capitulum generale‘ etc., in denen das Epitheton ‚generale‘ dieselbe Stellung hat“ (H. Denifle, op. cit., 14–15).

¹⁹ „Anche nel pensiero dei giuristi dunque, per intendere la generalità di uno Studio, è necessario riferirsi alla generalità dell’Impero o della Chiesa. [...] Dal fatto che lo *Studium* è in tal modo reso istituzione della monarchia universale, consegue che l’epiteto ‘generale’ venga inteso come ambito titolo d’onore“ (G. Ermini, op. cit., 230).

političkih preokupacija, čistoćom svojih namjera mogli nesmetano težiti k spoznaji znanstvene istine. Na posebnim ili pokrajinskim učilištima (*studia particularia*), koja su bila osnovana radi zadovoljenja lokalnih i ograničenih potreba, takvu znanost nije bilo moguće njegovati.²⁰ Generalna učilišta su, drugim riječima, kao „učilišta za sve“, bila znak i instrument univerzalne društvene, odnosno državne i crkvene vlasti. Mnoga od njih bila su povlaštena (*studia generalia privilegiata*), ali ne samo zbog toga što su bila generalna. Općenitost i povlaštenost nisu bili istoznačni pojmovi. Bilo je naime generalnih učilišta, iako dosta rijetkih, koja su taj naslov stekla na temelju običajnog prava, a ne odlukom carske ili papinske vlasti pa nisu ni imala pravni položaj povlaštenih učilišta. Isto je bilo u slučaju posebnih učilišta (*studia particularia*) kojima su, iz posebnih razloga, carevi ili pape iznimno podijelili neke povlastice s namjerom da im osiguraju što bolje političke, gospodarske i znanstvene uvjete.²¹

10. Spomenuti pojmovi, jednako kao i ustanove na koje su se odnosili, nisu bili definirani i usvojeni jednom za sva vremena, nego su i oni dijelili sudbinu samoga društva. Kriza u koju je krajem srednjega vijeka zapalo najprije Carstvo, a zatim i papinstvo, nije poštedjela ni generalna učilišta koja su bila neposredno ovisna o njihovoj stvarnoj ili deklarativnoj univerzalnosti. S osnivanjem novih ili jačanjem već postojećih nacionalnih država u XIV. st. ugled nadnacionalne carske vlasti bio je teško

the special or provincial studies (*studia particularia*), which were established to satisfy the local and limited needs, this kind of science could not be nurtured.²⁰ The *studia generale*, in other words, as “studies for all”, were the sign and instrument of universal social, that is, national and ecclesiastical authority. Many of them were privileged (*studia generalia privilegiata*), but not only because they were general. Generality and privilege were not synonymous terms. There were, in fact, *studia generale*, although quite rare, that acquired this title based on common law and not by the decision of the imperial or papal authority, and therefore did not have the legal status of privileged studies. This applied also to *studia particularia* that were granted certain privileges, for some special reasons, by the emperors or popes, with the intention of providing them with the best possible political, economic and scientific conditions.²¹

These terms, as well as the institutions to which they referred, were not defined and adopted once and for all, but they also faced the destiny of society itself. The late medieval crisis that hit firstly the Empire and then the papacy did not spare the *studia generalia* that depended directly on their real or declarative universality. The establishment of new nation-states and the strengthening of existing ones in the 14th century severely shook the reputation of the supranational imperial power and led to consequences that affected

10

²⁰ „Studio generale è, io penso, l’alta scuola ufficiale della monarchia universale, imperiale e pontificia, romana e cristiana, quale fu vista dal medioevo, particolarmente dei secoli XIII e XIV; Studio generale che vive nell’ambito e nella cura dei superiori interessi generali e comuni, specialmente giuridici, di tutta l’umanità civile, estraneo invece, almeno intenzionalmente, a quelli particolari del luogo in cui sorge e degli enti politici locali, e che soltanto secondo questi interessi e bisogni pronuncia il suo credo scientifico, impartisce il suo insegnamento e avvia ai gradi accademici; Studio generale che è il solo in cui venga coltivata la scienza nel pieno senso del termine, la scienza che, come la verità, è universale e non conosce confini di regioni; Studio generale nel quale gli studiosi di ogni terra, liberi da cure e ambizioni politiche, possono con purità d’intenti alla verità scientifica aspirare e pervenire, a differenza di coloro che, studiando negli Studi particolari, istituiti da questa o quella città per rispondere ai limitati interessi locali, non potranno conoscere che una scienza adulterina” (G. Ermini, n. dj., 220 – 221).

²¹ G. Ermini, n. dj., 232 – 234.

²⁰ Studio generale è, io penso, l’alta scuola ufficiale della monarchia universale, imperiale e pontificia, romana e cristiana, quale fu vista dal medioevo, particolarmente dei secoli XIII e XIV; Studio generale che vive nell’ambito e nella cura dei superiori interessi generali e comuni, specialmente giuridici, di tutta l’umanità civile, estraneo invece, almeno intenzionalmente, a quelli particolari del luogo in cui sorge e degli enti politici locali, e che soltanto secondo questi interessi e bisogni pronuncia il suo credo scientifico, impartisce il suo insegnamento e avvia ai gradi accademici; Studio generale che è il solo in cui venga coltivata la scienza nel pieno senso del termine, la scienza che, come la verità, è universale e non conosce confini di regioni; Studio generale nel quale gli studiosi di ogni terra, liberi da cure e ambizioni politiche, possono con purità d’intenti alla verità scientifica aspirare e pervenire, a differenza di coloro che, studiando negli Studi particolari, istituiti da questa o quella città per rispondere ai limitati interessi locali, non potranno conoscere che una scienza adulterina (G. Ermini, op. cit., 220–221).

²¹ G. Ermini, op. cit., 232–234.

poljuljan, što nije moglo ostati bez posljedica kada je bila riječ o naravi generalnih učilišta. S nestankom te vlasti bila je dovedena u pitanje i njihova univerzalnost koja su na taj način sve više gubila podlogu na kojoj su bila izrasla. Zatvarajući se u nacionalne granice ona su po svojoj naravi i imenu postajala sve manje generalna i univerzalna, a sve više nacionalna i područna učilišta koja su morala besprijekorno funkcionirati, podupirati nacionalnu državu i opskrbljivati je poslušnim pravnicima, liječnicima, činovnicima, klericima i dr. Oni, pod prijetnjom gubitka posla, u većini slučajeva nisu više smjeli obustavljati rad, ni pristajati uz državi nepoželjne pokrete.

11. S gubitkom univerzalnosti i autonomije generalna učilišta su krajem srednjega vijeka sve više gubila još jedno srednjovjekovno obilježje: narav treće, „posredničke” društvene snage koja je na neki način premošćivala feudalni staleški jaz između plemićkog i pučkog staleža. Tomu su pridonijeli i sami sveučilišni magistri koji se nisu više zadovoljavali ulogom „intelektualnog plemstva”, nego su svojim bogatstvom i životnim ponašanjem sve više oponašali „plemstvo po krvi i rođenju”. Magistarski je naslov uskoro postao najpoželjniji naslov društvenog ugleda. Bolonjski se magistri u dokumentima počinju nazivati „plemeniti muževi i najugledniji građani (*nobiles viri et primarii cives*). Oni, po riječima jednog suvremenika, nisu više predavali kako bi bili korisni nego da ih drugi zovu „rabbi” (učitelju, doktore). Kao takvi nisu više htjeli predavati besplatno, nego su tražili sve veću plaću od Crkve, države i gradova, pa čak i od samih studenata kao svojih „poslodavaca”. Broj siromašnih studenata koji su se dotle besplatno školovali naglo je opao. Padovansko sveučilište se u XV. st. svelo na svega jedan fakultet koji se, po preporukama Crkve, uzdržavao dobrovoljnim doprinosima. U sveučilišni život počeo se uvlačiti i protekcionizam. Pravnicima je sve više polazilo za rukom nametati svoje sinove za nasljednike na katedrama svojih fakulteta, što je stvaralo svojevrstu sveučilišnu oligarhiju i vodilo stvaranju „profesorskih dinastija”. Sve je to uzrokovalo smanjenje kvalitete sveučilišne nastave, a profesorsku profesiju izjednačavalo sa staležom društveno povlaštenoga nasljednog plemstva. Znanost i znanje, umjesto Božjeg dara koji se nije smio prodavati, postali su svojina jednog društvenog staleža i sredstvo njegove moći. Na posebnom

the studia generalia. With the disappearance of this power, their universality was at stake, and it started to lose its foundations. Within the national borders, the studies became by nature and by name less general and universal, and more national and local studia that had to function flawlessly, to support the national state and to provide obedient lawyers, doctors, officials, clerics, etc. They were no longer allowed to suspend work or to adhere to movements that lacked state approval.

With the loss of universality and autonomy, general studies at the end of the Middle Ages started losing another medieval characteristic: the nature of a third, “intermediary” social power that served as a bridge of the feudal gap between the nobles and the commoners. University masters also contributed to it, as they were no longer satisfied with the role of “intellectual nobility”, but with their wealth and behaviour, they started to imitate “nobility by blood and birth.” The master’s degree soon became the most wanted title of social prestige. In documents, the Bologna masters start to be referred to as “noble men and most distinguished citizens” (*nobiles viri et primarii cives*). According to the words of one contemporary, they no longer held lectures in order to be useful, but to be called *rabbi* (teacher, doctor). Subsequently, they no longer wanted to teach for free, but demanded increasing salaries from the Church, state and cities, even from students, as their “employers.” The number of underprivileged students who had used to be schooled for free started to decrease significantly. In the 15th century, the University of Padua consisted of only one faculty which, as recommended by the Church, was financed by voluntary contributions. Protectionism started to infiltrate university life. It became common for the lawyers to impose their sons as heirs to chairs of their faculties, which created an academic oligarchy and led to the uprise of “professorial dynasties.” All this caused a decrease in the quality of university teaching and made the teaching profession equal to the socially privileged hereditary nobility. Science and knowledge, instead of being a gift from God, not to be sold, became the property of one social class and the means of its power. Clerical associations were particularly struck by the national powers, as they increasingly detested their exceptionality in their territory. As time went by, they placed

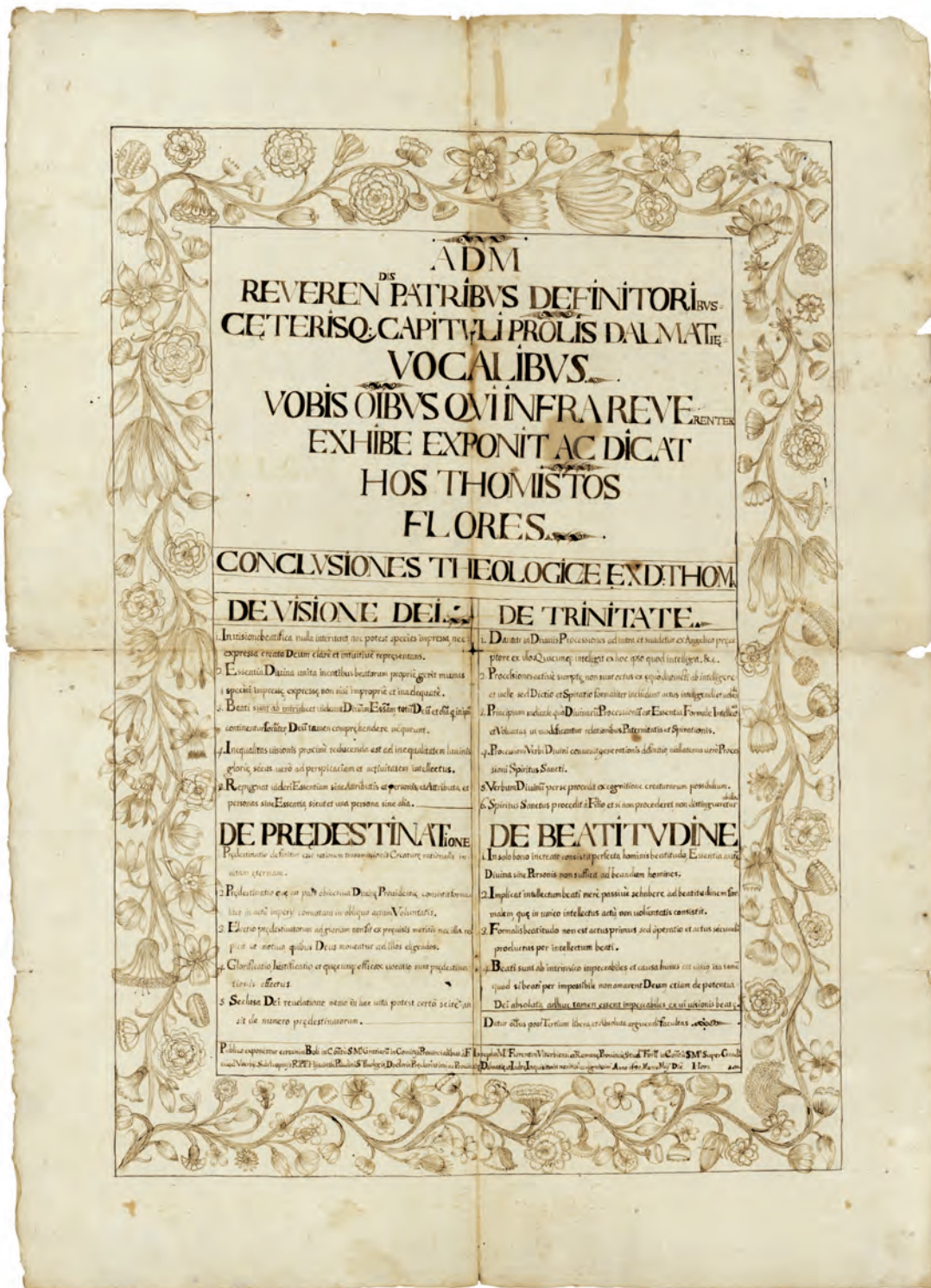
11

udaru nacionalnih državnih vlasti našla su se crkvena udruženja čiju su izuzetost sve manje trpjele na svom području. Tijekom vremena stavile su ih pod svoj nadzor, a njihovu djelatnost počele propisivati „općim pravom“ (*ius commune*) određujući, po svojim potrebama, njegovu narav i primjenu. Time je zadan težak udarac univerzalnosti samih sveučilišta. Ona se sačuvala samo u imenu visokih škola (*studia generalia*), ali je i taj naziv u visokoškolskoj terminologiji sve više ustupao mjesto izrazu *universitas* koji etimološki znači cjelovitost, sveukupnost, totalitet članova neke cjeline ili zajednice. Ako se upotrebljavala u smislu škole, nastave učenja i sl., bilo ga je potrebno pobliže označiti drugom specifičnom oznakom: „*universitas studiorum*“ (udruga ili zajednica školaraca) za razliku od, primjerice, „*universitas nautarum*“ (zajednica pomoraca) i sl.²²

them under their control, and their activities started to be regulated by the common law (*ius commune*), establishing its nature and application according to their needs. This caused a heavy blow to the universality of the universities. It remained preserved only in the name of the *studia generalia*, but even this name was often replaced by *universitas*, a term which etymologically means “wholeness, totality, all members of a unit or community.” When it was used in terms of school, teaching, etc., it had to be better specified: *universitas studiorum* (association or community of scholars) as opposed to *universitas nautarum* (community of seafarers), for example.²²

²² H. Denifle, n. dj., 33 – 34.

²² H. Denifle, op. cit., 33–34.

Oglasni plakat za javno izlaganje teoloških „zaključaka“ koje je trebao održati formalni student Giuseppe M. A. Fiorentini iz Viterba, član Rimske provincije dominikanskog reda, u mjesecu svibnju 1680. – na provincijalnoj skupštini Dalmatinske provincije u Bolu na otoku Braču – u vidu postizanja lektorskog naslova na Generalnom učilištu u Zadru. (Državni arhiv u Zadru, Fond Dominikanski samostan sv. Dominika (dalje HR-DAZD-338, FSSD), kutija 13, br. 1145)

Announcement poster for the public presentation of theological “conclusions” to be held by formal student Giuseppe M. A. Fiorentini from Viterbo, member of the Roman Province of the Dominican Order, in May 1680 – at the Provincial Assembly of the Dalmatian Province in Bol on the island of Brač – for the purpose of attaining the title of lecturer at the Studium Generale of Zadar (State Archives in Zadar, Fund Dominican Monastery of St. Dominic (hereinafter HR-DAZD-338, FSSD), box 13, no. 1145)

≈ Poglavlje II. ≈

OSNUTAK GENERALNOG UČILIŠTA U ZADRU U OKVIRU POLITIČKIH I KULTURNIH GIBANJA U XIV. ST.

≈ Chapter II ≈

ESTABLISHMENT OF THE STUDIUM GENERALE IN ZADAR WITHIN THE FRAMEWORK OF POLITICAL AND CULTURAL MOVEMENTS IN THE 14TH CENTURY

1. Pojava visokog školstva kao najviše organizirane i dobro smišljene obrazovne ustanove u kulturnom razvoju jednog naroda obično označava njegovu civilizacijsku, kulturnu i intelektualnu punoljetnost, a samim time i jedan od najvažnijih datuma njegove povijesti. No te, kao i sve druge događaje moguće je razumjeti samo u kontekstu vremena i prostora u kojemu su se dogodili. Za hrvatski narod se može reći da je, zbog nepovoljnih političkih i gospodarskih prilika u srednjem vijeku u tom pogledu u odnosu na mnoge druge narode, bio u određenom zakašnjenju. Nalazeći se na nepovoljnoj civilizacijskoj i političkoj razdjelnici između katoličkog Zapada i pravoslavnog Istoka, slavenskog Sjevera i romanskog Juga, trebao se mnogo više boriti za opstanak nego za njegovanje izrazito kulturnih vrijednosti. Središta političke moći nalazila su se drugdje: u Budimu i Veneciji, a kasnije u Beču pa čak i Carigradu, odakle je bilo teško očekivati poticaje za stvaranje teško dostiživih visina visokog školstva. Oni su mogli doći samo u jednom iznimno povoljnom trenutku usklađenosti svih političkih, crkvenih, vjerskih i kulturnih, vanjskih i unutarnjih čimbenika, što se dogodilo u nekoliko desetljeća u XIV. st. Jedino od hrvatskih urbanih središta u kojemu su se stjecajem okolnosti posložili svi uvjeti za nastanak visokog školstva bio je grad Zadar.
2. Smješten na središnjem dijelu jadranske obale prema kojemu gravitira veliko i važno kontinentalno zaleđe i na mjestu s kojeg je najlakše nadzirati važan pomorski

The establishment of higher education as the highest organised and most well-designed educational institution in the cultural development of a nation usually marks its civilisational, cultural and intellectual maturity, and thus is one of the most important dates in its history. But these events, just like any other, can be fully understood only in the context of the period and area in which they occurred. The Croatian nation, due to unfavourable political and economic circumstances in the Middle Ages, was somewhat behind many other nations in that regard. Its location at an unfavourable civilisational and political border between the Catholic west and the Orthodox east, the Slavic north and the Romance-speaking south, made this nation fight much more for survival than for nurturing cultural values. Political power centres were elsewhere, in Buda and Venice, later in Vienna, and even Constantinople; therefore, it was hard to expect incentives for reaching extraordinary levels in terms of higher education. The incentives arrived several decades later, in the 15th century, at an extremely favourable moment when all political, ecclesiastical, religious and cultural factors, both external and internal, aligned. The only Croatian urban centre that satisfied all the prerequisites for the creation of higher education was the city of Zadar.

Nestled in the heart of the Adriatic coast, this city drew the population of a vast and significant continental hinterland. Serving as a pivotal point overseeing the

put od plodne Padske nizine prema Otrantskim vratima i Sredozemnom moru, bio je smatran, kako se navodi u jednoj odluci mletačkog senata iz 1450., „najvažnijim gradom u Dalmaciji“ i „ključem cijele Dalmacije“.²³ On je potkraj srednjega vijeka doista doživio snažan gospodarski uspon kakav, osim Dubrovnika, nije zabilježio nijedan drugi hrvatski grad. Tada se, naime, cijela Dalmacija našla u sastavu Ugarsko-hrvatskog kraljevstva pod žezlom moćne kraljevske kuće francusko-napuljskih Anžuvina koji su u razmjerno kratkom razdoblju svoje vladavine u mnogim dijelovima Europe u XIV. i u prvoj polovici XV. st. na političkom i kulturnom području ostavili neizbrisiv trag. Koristeći svoje savezništvo s papinstvom oni su što diplomacijom, što dobro smišljenom ženidbenom politikom već od početka XIV. st. proširili svoju vlast na Ugarsko-hrvatsko kraljevstvo, a zatim na Poljsku, postavši gospodarima golemog područja od Sredozemnog do Baltičkog mora. Njihov vjerojatno najistaknutiji član bio je Ludovik I. Veliki (1342. – 1382.), čijom se zaslugom Dalmacija, nakon nezaustavljivog mletačkog širenja gotovo cijelim Sredozemljem, 1358. vratila u sastav Hrvatskog kraljevstva doživjevši snažan gospodarski i kulturni uzlet. No, bez obzira na to što se takvo stanje održalo svega pola stoljeća, ono je iza sebe ostavilo dubok trag u svijesti ljudi. Premda je, naime, Dalmacija dotle bila pod snažnim kulturnim utjecajem susjednih talijanskih gradova tako da ih je kultura najviše zbližavala, jezik ih je ipak razdvajao. Tu je razliku dobro uočio slavni talijanski pjesnik i preteča humanizma Francesco Petrarca (1304-1367) koji u jednom pismu zadarskom nadbiskupu Nikoli Matafaru (1331. – 1367.), vjerojatno najučenijem ljudi svoga doba u Zadru, piše da se razlikuje od njega ne samo po običajima i nazorima nego i po jeziku.²⁴ Dopuštenje koje ja papa dao benediktincima na

important sea route from the Po Valley to the Otranto Gate and the broader Mediterranean, it was acknowledged in a 1450 decision by the Venetian Senate as “the most important city in Dalmatia” and referred to as the “key of Dalmatia.”²³ In the late Middle Ages, it had a significant economic rise that, apart from Dubrovnik, no other city had. At that time, Dalmatia was part of the Hungarian-Croatian Kingdom, governed by the influential royal house of French-Neapolitan Anjou. This dynasty left an enduring impact on the politics and culture of numerous European regions during its relatively brief rule in the 14th and early 15th centuries. By leveraging its alliance with the papacy, it successfully extended its influence to the Hungarian-Croatian Kingdom and later to Poland. This expansion was achieved through a combination of diplomatic strategies and a carefully planned marriage policy, establishing its dominance over a vast region stretching from the Mediterranean to the Baltic Sea. Probably its most prominent member, Louis I The Great (1342–1382) played a pivotal role in Dalmatia’s history. Thanks to him, after an unstoppable Venetian expansion across the entire Mediterranean, Dalmatia rejoined the Croatian Kingdom in 1358, ushering in a period of robust economic and cultural growth. But despite the fact that this situation persisted only for half a century, it left behind a deep mark in the consciousness of the people. Although Dalmatia had previously been under a strong cultural influence of the neighbouring Italian cities, they were joined by mutual culture but still separated by language. This difference was well noted by the famous Italian poet and forerunner of humanism, Francesco Petrarca (1304–1367), who wrote in a letter to the Archbishop of Zadar, Nikola Matafar (1331–1367), probably the most educated man of that time in Zadar, that he differed from him not only in customs and views but also in language.²⁴ The

²³ Š. Ljubić, *Listine o odnosajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke republike*, „Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium“ V, Zagreb, 1875., 336.

²⁴ „Comune abbiamo il mare, ma opposto il lido, diversi gli animi, divesi gl’insegni, la lingua, i costumi al tutto diversi; che come le Alpi dai Germani e dai Franchi, come il tempestoso Mediterraneo dagli Africani, così dai Dalmati e dai Pannoni nos tien il Golfo Adriatico“ (N. Klaić – I. Petricioli, *Zadar u srednjem vijeku do 1409: „Prošlost Zadra“*, knj. II, Zadar, 1976., 338 – 339).

²³ Š. Ljubić, *Listine o odnosajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke republike*, „Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium“ V, Zagreb, 1875., 336.

²⁴ *Comune abbiamo il mare, ma opposto il lido, diversi gli animi, divesi gl’insegni, la lingua, i costumi al tutto diversi; che come le Alpi dai Germani e dai Franchi, come il tempestoso Mediterraneo dagli Africani, così dai Dalmati e dai Pannoni nos tien il Golfo Adriatico* (N. Klaić – I. Petricioli, *Zadar u srednjem vijeku do 1409: „Prošlost Zadra“*, knj. II, Zadar, 1976., 338–339).

Omišlju na Krku i Senja sredinom XIII. st. da mogu slobodno upotrebljavati glagoljicu i narodni jezik u bogoslužju pružilo je Hrvatima neviđene mogućnosti u stvaranju kulturnih vrijednosti, osobito književnosti na vlastitom jeziku. Tako je – između ostaloga – 1345. u samostanu dominikanskih sestara sv. Demetrija u Zadru nastao *Red i zachon od primglienija na dil dobroga cignenia sestar nasich suetoga odza nasega Dominika*, što je prvi sačuvani pisani spomenik hrvatske pismenosti pisan latinicom. Njegov značaj leži ne toliko samo u činjenici da je time cio grad Zadar počeo sudjelovati u razvitku književnosti na narodnom jeziku, koliko po tome što je njime utrt put živom narodnom jeziku u književnosti.²⁵ U drugoj polovini XIV. st. izrađen je i prekrasni relikvijar – škrinja sv. Šimuna koji se i danas u Zadru čuva kao najdragocjeniji vjerski i kulturni spomenik hrvatskog srednjovjekovlja. Međutim, prodaja Dalmacije Mletačkoj Republici 1409. bitno je promijenila sudbinu cijele istočnojadranske obale. Mlečani su dobitkom Zadra zauzeli najvažniji strateški položaj na Jadranu na kojemu je, unatoč svim nastojanjima ugarsko-hrvatskog kralja Žigmunda Luksemburškoga (1387. – 1437.) i njegovih nasljednika, poslužio ne samo kao „predstraža“ i „obrana Venecije i Italije“, nego i kao odskočna daska u daljnjoj uspostavi vlasti nad gotovo cijelom Dalmacijom. Jedino se Dubrovnik sve do početka XIX. st. uspio oduprijeti njezinoj ekspanziji.

3. U svim tim borbama i previranjima nije bilo ni previše mogućnosti, ni ljudi koji su vodili neku brigu o kulturi. Tu su ulogu gotovo beziznimno obavljali članovi dvaju crkvenih redova, franjevačkoga i dominikanskoga, koji su u svojim samostanima njegovali određene kulturne vrijednosti ne dopustivši da se političko i gospodarsko sivilo pretvori u ono

permission granted by the Pope to the Benedictines in Omišalj on the island of Krk and in Senj in the middle of the 13th century, to freely use the Glagolitic alphabet and vernacular in worship, provided the Croats with unprecedented opportunities to create cultural values, especially in literature, in their own language. Thus – among other things – in 1345, in the monastery of the Dominican Sisters of St. Demetrius in Zadar, the *Red i zachon od primglienija na dil dobroga cignenia sestar nasich suetoga odza nasega Dominika* was written: the first preserved memento of Croatian literacy written in the Latin alphabet. Its importance lies not only in the fact that the whole city of Zadar began to participate in the development of literature in the vernacular, but also in the fact that it paved the way for a living vernacular language in literature.²⁵ In the second half of the 14th century, a beautiful reliquary was made – the chest of St. Simeon, which is still preserved in Zadar today as the most valuable religious and cultural monument of the Croatian Middle Ages. However, the sale of Dalmatia to the Venetian Republic in 1409 significantly changed the fate of the entire eastern Adriatic coast. With the victory of Zadar, the Venetians occupied the most important strategic position on the Adriatic that, despite all the efforts of the Hungarian-Croatian King Sigismund of Luxembourg (1387–1437) and his successors, served not only as a “front guard” and “defence of Venice and Italy”, but also as a boost to the further establishment of power over almost the entire Dalmatia. Only Dubrovnik managed to resist its expansion until the beginning of the 19th century.

In all these struggles and turmoil, there were neither opportunities nor people who nurtured the culture. This role was almost always carried out by members of two clerical orders, the Franciscan and the Dominican ones. They nurtured certain cultural values in their

²⁵ Prema mišljenju nekih povjesničara nadbiskup Matafar je autor djela *Opsada Zadra u dvije knjige (Obsidio Iadrensis libri duo)*, napisanoga polovicom XIV. st., u kojem je opisana mletačka opsada Zadra 1345. – 1346. (N. Kolumbić, *Osobitosti hrvatske književnosti krajem 14. stoljeća*: „Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti“, Zadar, 1984., 345; N. Budak – T. Raukar, *Hrvatska povijest srednjeg vijeka*, Školska knjiga, Zagreb, 2006., 204).

²⁵ According to some historians, archbishop Matafar was the author of *Siege of Zadar in two books (Obsidio Iadrensis libri duo)*, written in the middle of the 14th century, which describes the Venetian siege of Zadar in the period from 1345–1346. (N. Kolumbić, *Osobitosti hrvatske književnosti krajem 14. stoljeća*: „Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti“, Zadar, 1984., 345; N. Budak – T. Raukar, *Hrvatska povijest srednjeg vijeka*, Školska knjiga, Zagreb, 2006., 204).

kulturno. Već od XIII. st. oni su u svojim samostanima držali škole koje se nisu ograničavale na odgoj vlastitog pomlatka. Njihova osobita zasluga je što su čvrsto držali u rukama svoje institucionalne i kulturne veze s naprednom Zapadnom Europom. Stjecaj povijesnih okolnosti je htio da njihova pojava na europskoj pozornici padne u isto vrijeme i na istom tlu na kojemu su nastala prva sveučilišta. Oni su u intelektualnoj i školskoj pripremi svojih članova na početku ovisili o javnim sveučilištima, ali su već krajem 20-ih i početkom 30-ih godina XIII. st. po njihovu uzoru počeli osnivati vlastite škole. Njihovo spektakularno širenje po cijeloj Europi bilo je popraćeno ništa manje spektakularnim uključenjem u ondašnja sveučilišta, osobito u Parizu i Oxfordu, na kojima su nevjerojatnom brzinom zauzeli najvažnije položaje postavši od učenika učitelji i od studenata teško nadmašivi profesori. Već od trećeg desetljeća XIII. st. bilo je teško naći neki veći i napredniji grad u zapadnoj Europi u kojemu nisu imali ili vlastito (sve)učilište ili držali neku prestižniju katedru.²⁶ Dominikanski red je, primjerice, od oko 10.000 članova, koliko ih je u to vrijeme imao, dao da oko 1500 članova djeluje na raznim učilištima i sveučilištima.²⁷ Iz njihove sredine u to su vrijeme potekli najveći mislioci srednjega vijeka koji se nisu bavili isključivo teologijom nego svim poznatim granama znanja i znanosti. Dovoljno je prisjetiti se Alberta Velikoga (1193. – 1280.), jedinog i svestranog učenjaka u srednjem vijeku kojemu je povijest dala naziv „Veliki“. Njegov doprinos napretku znanosti lako se može ocijeniti ako se ima u vidu stupanj na kojemu se ona do tada nalazila, univerzalnost područja njegovih istraživanja i dubina kojom je uočavao probleme i pojave. On je prvi

monasteries, not allowing the greyness from the political and economic realms to conquer the culture. From the 13th century, they had schools within their monasteries, not only reserved for the education of their youth. Their particular merit was that they maintained strong institutional and cultural connections with the developed Western Europe. Their appearance on the European stage occurred at the same time and on the same ground as the first universities. Initially, they depended on public universities for the intellectual and educative preparation of their members, but in the late 1420s and early 1430s, they started to establish their own schools, following their example. Their spectacular dissemination around Europe was followed by their astonishing inclusion in the universities, especially those in Paris and Oxford, where they managed to obtain the most important positions at an incredible speed. Pupils became teachers, and students became incomparable professors. From the third decade of the 13th century, it was hard to find a large developed city in Western Europe that had no university or higher education institution, or a prestigious chair.²⁶ Of the approximately 10,000 members of the Dominican Order at that time, about 1,500 participated at different universities and higher education institutes.²⁷ Some of the greatest medieval thinkers came from their midst. They did not deal exclusively with theology, but also with all known branches of science and knowledge. Suffice to recall Albert the Great (1193–1280), the only versatile medieval scholar to become so appreciated that he obtained the name “the Great.” His contribution to the advancement of science can be easily assessed if we think about its level at the time, the universality of his research

²⁶ Usp. H. Grundmann, *Religiöse Bewegungen im Mittelalter*, Hildesheim, 1961., 38 – 49.

²⁷ Dominikanski red je bio svjestan da taj uspjeh treba zahvaliti svojoj posvećenosti studiju. Njegov vrhovni poglavar Humbert iz Romansa u Francuskoj je – imajući u vidu sve što je u tako kratko vrijeme njegov red postigao – 1260. s neskrivenim ponosom napisao: „Notandum ergo [...] quod studium multa bona contulit et confert ordini. Primo est prerogativa quedam excellentie respectu aliorum ordinum [...], ordo qui primo habuit studium cum religione, reputatus est preeminens quodammodo“ (H. de Romanis, *Expositio super Constitutiones Fratrum Praedicatorum*, „De vita regulari“, II, Romae, 1897., 28).

²⁶ See H. Grundmann, *Religiöse Bewegungen im Mittelalter*, Hildesheim, 1961., 38–49.

²⁷ The Dominican Order was aware that this success was due to its dedication to the studies. Its Master General, Humbert of Romans in France, bearing in mind all that his order accomplished in such a short period of time, wrote proudly in 1260: *Notandum ergo [...] quod studium multa bona contulit et confert ordini. Primo est prerogativa quedam excellentie respectu aliorum ordinum [...], ordo qui primo habuit studium cum religione, reputatus est preeminens quodammodo* (H. de Romanis, *Expositio super Constitutiones Fratrum Praedicatorum*, „De vita regulari“, II, Romae, 1897., 28).

srednjovjekovni integralni mislilac koji je ostvario sveobuhvatnu sintezu svih područja ljudskog znanja grčke, rimske, židovske, arapske i zapadnoeuropske kulturne baštine. Njegovo se zanimanje protezalo na gotovo sva znanstvena područja toga doba počevši od filozofije, teologije, egzegzeze, liturgije i ascetike, do fizike, kemije, medicine, antropologije, zoologije, botanike, mineralogije, geologije, astronomije, meteorologije, matematike, mehanike, klimatologije, kozmologije, kozmografije i arhitekture pa čak i raznih praktičnih umijeća kao što su tkanje, plovidba, zemljoradnja itd. U svojim kozmografskim istraživanjima iznio je nove dokaze za Zemljinu sfernost kojom su dopunjene helenističke spoznaje o obliku Zemlje. On je, po riječima njemačkog prirodosnanstvenika G. Wimmera, „proučavao i opisao cijeli svemir, od zvijezda do kamenja“.²⁸ Njegovo je djelo predstavljalo sintezu cjelokupnog znanja toga vremena u punom skladu s aspiracijama i planovima drugih mislilaca dominikanskog reda, kao što je primjerice, bio Vincent iz Beauvaisa.²⁹

Njemu sličan je franjevac Robert Grosseteste (1175. – 1253.), kancelar sveučilišta u Oxfordu, koji je svojim originalnim djelima iz fizike, astronomije, kozmologije, teologije i filozofije razvio metodologiju znanstvenog istraživanja i prvi opisao cjelokupni postupak izvođenja jednoga znanstvenog eksperimenta i tako otvorio novo poglavlje na području znanstvenih istraživanja.³⁰ Zahvaljujući ljudima kao što su oni srednji vijek je

and the depth with which he perceived problems and phenomena. He was the first medieval integral thinker who achieved a comprehensive synthesis of all areas of human knowledge from the Greek, Roman, Jewish, Arab and Western European cultural heritage. His interest covered almost all scientific areas of the time: philosophy, theology, exegesis, liturgy and ascetics, physics, chemistry, medicine, anthropology, zoology, botany, mineralogy, geology, astronomy, meteorology, mathematics, mechanics, climatology, cosmology, cosmography and architecture. It even covered practical arts such as weaving, seafaring, farming, etc. In his cosmographic research, he presented new evidence confirming the sphericity of the Earth that integrated the Hellenistic cognitions of the shape of the Earth. In the words of the German scientist, G. Wimmer, he “studied and described the entire universe, from the stars to the rocks.”²⁸ His work was a synthesis of the total knowledge of that period, completely in line with the aspirations and plans of other thinkers from the Dominican Order, such as Vincent of Beauvais.²⁹

A similar figure was the Franciscan Robert Grosseteste (1175–1253), chancellor of the University of Oxford. In his original pieces in the fields of astronomy, cosmology, theology and philosophy, he developed a methodology of scientific research and was the first one to describe the entire process of a scientific experiment, thus opening a new chapter in scientific

²⁸ G. Wimmer, G., *Deutsches Pflanzenleben nach Albertus Magnus*, Halle, 1908., 8; J. M. Schneider, *Aus Astronomie und Geologie des hl. Albertus des Grossen*; «Divus Thomas» 10 [1932.], 65 – 67 ; P. Mandonnet, *Les idées cosmologiques d'Albert le Grand et de s. Thomas d'Aquin e la découverte de l'Amerique*: «Revue Thomiste», 1 [1893.], 46 – 64, 200 – 221.

²⁹ Vincent de Beauvais (oko 1190. – 1264.) autor je više znanstvenih djela među kojima se posebno ističe *Speculum maius*, vrsta enciklopedije svega ondašnjeg znanja, podijeljene u tri dijela: teološki, filozofski i povijesni. U svakomu od njih pruža gotovo sve što su u to vrijeme mogle ponuditi spomenute discipline. U njemu, između ostaloga, navodi oko 2000 djela 450 pisaca. Godine 1473. bilo je prvi put tiskano, nakon čega je doživjelo više izdanja.

³⁰ C. C. Riedl, *Robert Grosseteste on the Light*, Milwaukee, 1942; Thomson S. H., *The Writings of Robert Grosseteste*, Cambridge, 1940; A. C. Crombie, *Robert Grosseteste and the Origins of Experimental Science*, Oxford, 1953.

²⁸ G. Wimmer, G., *Deutsches Pflanzenleben nach Albertus Magnus*, Halle, 1908., 8; J. M. Schneider, *Aus Astronomie und Geologie des hl. Albertus des Grossen*; „Divus Thomas” 10 [1932.], 65–67; P. Mandonnet, *Les idées cosmologiques d'Albert le Grand et de s. Thomas d'Aquin e la découverte de l'Amerique*: „Revue Thomiste”, 1 [1893.], 46–64, 200–221.

²⁹ Vincent de Beauvais (c. 1190–1264) is the author of several scientific works, among which the *Speculum maius* stands out, a kind of encyclopaedia of all the knowledge of the time, divided into three parts: theological, philosophical and historical. Each of them provides almost everything that the aforementioned disciplines could offer at the time. Among everything else, he mentions about 2,000 pieces written by 450 authors. It was printed for the first time in 1473 and had several editions subsequently.

upravo u XIII. st. dostigao svoj vrhunac. Njihovim zaslugama prosvjeta je već u to vrijeme počela hvatati korijenja i u širim slojevima stanovništva anticipirajući mnoge značajke modernog doba. O tome je franjevac Roger Bacon (oko 1214. – 1294.) u svom djelu *Compendium studii philosophiae* 1272. napisao da nikad prije, kao u posljednjih četrdesetak godina, u školama nije bilo uposlano toliko učenih ljudi koji su „u svakom gradu, u svakom selu i u svakom zaseoku“ predavali razne grane znanja, naročito teologiju. On te crkvene redove nazva „učecim redovima“ (*Ordines studentes*).³¹ Zahvaljujući njima, srednji vijek je u XIII. st. ne samo doživio svoj apsolutni vrhunac, nego i počeo novi vijek u humanističkim i prirodnim znanostima.

4. Raširenost sveučilišta kao „čeda latinske kulture i Katoličke crkve“ do sredine XIV. st. bila je ograničena na područje romanskih zemalja i Engleske. Nijedno nije postojalo „sjevernije od Alpa“, tj. na njemačkom ili slavenskom području. Međutim, tijekom vremena i tu su se stvorili politički, kulturni i gospodarski uvjeti za njihov nastanak. Tu se prije svega misli na Češku, koja je nakon smrti kralja Otakara II. Přemysla (1253. – 1278.) izgubila političku samostalnost, ali je, našavši se u sastavu Njemačkog Carstva s pravnim položajem jedne od sedam zemalja izbornica njemačkog cara (njem. *Kurfürsten*), dobila važnu ulogu stožerne savezne države ili kulturne posrednice između slavenskih naroda i germanskog svijeta. Ono što je bilo zajedničko jednoj i drugoj strani je svijest o nepostojanju jednog sveučilišta koje bi okupilo i ujedinilo sve značajnije društvene snage oko ideje o znanju kao pokretačkoj snazi društvenog

research.³⁰ Thanks to people like him, the Middle Ages reached its peak precisely in the 13th century. By their merits, the Enlightenment had already begun to take root at that time and in the wider strata of the population anticipating many features of the modern era. In his *Compendium studii philosophiae* in 1272, the Franciscan Roger Bacon (c. 1214–1294) wrote that never before, as in the previous forty years or so, were so many men of learning employed in schools “in every town, in every village, and in every hamlet” who taught various branches of knowledge, especially theology. He called these ecclesiastical orders *Ordines studentes*.³¹ Thanks to them, the Middle Ages in the 13th century not only experienced its absolute peak, but it was also the beginning of a new era in the humanities and natural sciences.

The distribution of universities as “children of the Latin culture and Catholic Church” until the mid-14th century was limited to the areas of the Romance-speaking countries and England. There was no university “further north than the Alps”, i.e. in the German or Slavic areas. However, over time, political, cultural and economic conditions enabled their emergence also in that area. This first happened in Bohemia, which after the death of King Otakar II Přemysl (1253–1278) lost its political independence, but, being part of the German Empire with the legal position of one of the seven elector countries of the German Emperor (*Kurfürsten*), it was given an important role as a central federal state or cultural intermediary between the Slavic peoples and the Germanic world. What both sides had in common was the awareness of the lack of a single university that would bring together and unite the most important social forces around

³¹ „Nunquam fuit tanta apparentia sapientiae nec tantum exercitium studii in tot facultatibus in tot regionibus, sicut jam a quadraginta annis. Ubique enim doctores sunt dispersi, et maxime in theologia in omni civitate, et in omni castro, et in omni borgo; praecipue per duos Ordines studentes, quod non accidit nisi a quadraginta annis, vel circiter“ (Fr. Rogeri Bacon *Opera quaedam hactenus inedita* [...], „Compendium philosophiae“; usp. J. S. Brewer, Longman, Green, Longman, and Roberts, London, 1859., 398).

³⁰ C. C. Riedl, *Robert Grosseteste on the Light*, Milwaukee, 1942; Thomson S. H., *The Writings of Robert Grosseteste*, Cambridge, 1940; A. C. Crombie, *Robert Grosseteste and the Origins of Experimental Science*, Oxford, 1953.

³¹ *Nunquam fuit tanta apparentia sapientiae nec tantum exercitium studii in tot facultatibus in tot regionibus, sicut jam a quadraginta annis. Ubique enim doctores sunt dispersi, et maxime in theologia in omni civitate, et in omni castro, et in omni borgo; praecipue per duos Ordines studentes, quod non accidit nisi a quadraginta annis, vel circiter* (Fr. Rogeri Bacon *Opera quaedam hactenus inedita* [...], „Compendium philosophiae“, usp. J. S. Brewer, Longman, Green, Longman, and Roberts, London, 1859., 398).

života kao što su to bili Bologna u Italiji, Pariz u Francuskoj i Oxford u Engleskoj itd. Čim je 1346. car Karlo IV. (1346. – 1378.) u 30. godini života stupio na prijestolje naslijedivši oca Ivana Luksemburškoga, odmah se dao na posao. Iako je po ocu bio Nijemac, po majci Čeh, a po odgoju i kulturi Francuz i na neki način bio utjelovljenje karakternih osobina svih triju kultura i mentaliteta, ipak se najviše osjećao Čehom i Slavenom, što nikada nije krio. Za početak je umjesto Nürnberg ili neki drugi njemački grad, za svoje sjedište izabrao Prag učinivši ga uskoro glavnim političkim i kulturnim gradom Carstva. Kao prosvjetljen duh i dalekovidan političar on je svom narodu htio podariti nešto najljepše i najbolje što je u tom trenutku bilo moguće: osnutkom sveučilišta 1348. poput onih koja su do tada imali Talijani, Francuzi i Englezi. Na njegovu odluku da to bude Prag najviše je utjecao učenik benediktinac Pierre Roger koji mu je za vrijeme njegova školovanja bio odgojitelj i zaštitnik uvevši ga u tajne mudrog upravljanja državom. Kad je, stjecajem okolnosti, 1342. Roger bio izabran za papu pod imenom Klement VI., nije zaboravio svoje veze s mladim njemačkim carem nastojeći mu izlaziti na ruku u ostvarenju njegovih ambicioznih planova. Papa u svojoj povelji od 26. siječnja 1347. naglašava da mu se s molbom obratio „naš u Kristu predragi sin Karlo, preslavni Rimski kralj“ u namjeri da u svom glavnom gradu ustanovi jedno generalno učilište koje bi njemu i njegovim podanicima bilo od najveće koristi. Papa mu, naravno, nije mogao odbiti molbu. Dobivši za svoj plan blagoslov od najvišega crkvenog autoriteta, Karlo se odmah dao na njegovu provedbu. U svojstvu češkog kralja Karlo je 7. travnja 1348. izdao povelju u kojoj je naveo da mu je velika želja da njegovo Češko Kraljevstvo pred drugim nasljednim zemljama i kraljevstvima ima prednost, a njegovi žitelji željni znanja mogućnost, bez odlazanja u druge zemlje, „u našem glavnom i preugodnom gradu“, bogatom kako plodnošću zemlje tako i svim vrstama ljudske djelatnosti, stjecati znanje, naglasivši da u tu svrhu osniva generalno učilište (*studium generale*) u kojemu će svi doktori, magistri i polaznici svih vrsta i svi drugi koji budu od bilo kuda dolazili u dolasku, boravku i povratku imati osobitu zaštitu i čvrsto jamstvo da će uživati sve povlastice, izuzeća i slobodine koje uživaju njihovi kolege na generalnim

the idea of knowledge as the driving force of social life, like Bologna was in Italy, Paris in France and Oxford in England, etc. As soon as Emperor Charles IV (1346–1378) ascended the throne at the age of 30 in 1346, succeeding his father John of Luxembourg, he immediately got to work. Although he was German by father, Czech by mother, and French by upbringing and culture, and in some ways, the embodiment of the character traits of all three cultures and mentalities, he still felt most Czech and Slavic, which he never hid. To begin with, instead of Nuremberg or another German city, he chose Prague as his capital, soon making it the political and cultural capital of the Empire. As an enlightened spirit and far-sighted politician, he wanted to give to his people the most beautiful and best possible thing at that moment. Therefore, he founded a university in 1348, a university like the ones the Italians, French and English had. His decision to choose Prague as the headquarters was mostly influenced by the Benedictine Pierre Roger, who was his educator and protector, and who led him towards the secrets of wise governing. When, in 1342, Roger was elected Pope, called Clement VI, he did not forget his connections to the young German emperor, and tried to help him achieve his ambitious plans. In his charter dated January 26, 1347, the Pope pointed out that he was addressed by “our beloved son Charles, the glorious King of Rome” whose intention was to establish a studium generale in his capital city that would be of the greatest benefit to him and to his subjects. The Pope, of course, could not refuse his request. Having received a blessing from the highest church authority for his plan, Charles immediately focused on its implementation. In his capacity as King of Bohemia, Charles issued a charter on April 7, 1348, in which he stated that his great desire was that his Bohemian Kingdom have precedence over other hereditary lands and kingdoms, and that its inhabitants eager for knowledge have the possibility, without departing to other lands, to acquire knowledge “in our capital and most pleasant city”, rich in the fertility of the land and all kinds of human activity. He emphasised that for this purpose, he established a studium generale in which all doctors, masters and students of all kinds, as well as all others who came from anywhere, during their arrival, stay and return shall have personal protection and a firm

učilištima u Parizu i Bologni.³² Privučeni tim mogućnostima, njegov dvor je, kao i nekad dvor Karla Velikoga u Aachenu, uskoro postao stjecište učenih ljudi sa svih strana Carstva.³³

5. Važnost novog učilišta kao kulturnog središta i žarišta za cijeli njemački i slavenski svijet osobito je došla do izražaja u vrijeme Zapadnog raskola (1378. – 1417.) kada su 1378. kardinali, isključivo Francuzi imenovani u avinjonskom razdoblju, za nasljednika pape Grgura XI.

³² „Sane ut tam salubris et laudabilis animi pareat concepcio fructus dignos, regni ipsius fastigia tripudialibus novitatis volentes primiciis augmentari, in nostra Pragensi metropolitana et amenissima civitate, quam terrene fertilitatis fecunditas et plenitudine rerum amenitas localis reddunt utiliter tanto negotio congruentem, instituendum, ordinandum et de novo creandum consulta utique deliberacione previa duximus studium generale, in quo siquidem studio doctores, magistri et scolares erunt in qualibet facultate, quibus bona magnifica promittimus et eis, quos dignos viderimus, regalia donaria conferemus, omnes et singulos doctores, magistros et scolares in profectione et qualibet facultate ac undecunque venerint, veniendo, morando et redeundo sub nostre maiestatis speciali protectione et salva gardia retinentes, firmam singulis fiduciam oblaturi, quod privilegia, immunitates et libertates omnes, quibus tam in Parisiensi, quam Bononiensi studiis doctores et scolares auctoritate regia uti et gaudere sunt soliti, omnibus et singulis illuc accedere volentibus liberaliter impertimur et faciemus ab omnibus et singulis inviolabiliter observari. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorum presentes fieri iussimus et nostre maiestatis sigilli appensione muniri” (usp. *Constitutiones et acta publica imperatorum et regum 1345-1348*, „Monumenta Germaniae historica“, VII, Hanoviae, 1826., 580 – 581; A. Vetulani, *La fondation des universités dans l’Europe Centrale aux temps du pontificat d’Urban V.*, „La storia del diritto nel quadro delle scienze storiche“, Società italiana di storia del diritto, Firenze, 1966., 361; H. Rashdall, n. dj., II, 211 – 245; V. Chaloupecky, *L’Université Charles à Prague. Sa fondation, son évolution et son caractère au XIVe siècle*, Praha, 1948.).

³³ Prag je po svom geografskom položaju i brojnim crkvama uživao slavu „Rima sjevera“, po broju tornjeva bio je prozvan „gradom stotine tornjeva“, a po prirodnoj ljepoti, umjetnosti i bogatstvu svojih građevina koje potječu iz vremena Karla IV. „zlatnim gradom“ (usp. W. W. Tomek, „Geschichte der Stadt Prag, I, J. G. Calve’schen, Praha, 1856.; J. Guenne, *Prague ville d’art*, Larousse, Paris, 1930.; *Praha šest set let církevní metropoli*, Praha, 1944.); H. Denifle, n. dj., 590; V. Vojtišek, *Universita Karlova v Praze 1348-1948*, Praha, 1948., 13; S. Krasić, *Prag i Zadar: dva sveučilišna središta u XIV. stoljeću / Prague and Zadar: two European University Centers in the 14th Century*, Zadar, 2015., 62 – 72.

guarantee that they shall enjoy all the benefits, exemptions and freedoms enjoyed by their colleagues at the universities of Paris and Bologna.³² These attractive opportunities made his court a meeting point for scholars from all parts of the empire, just like the court of Charlemagne in Aachen used to be.³³

The importance of the new university, as a cultural centre and focal point for the entire German and Slavic world, was particularly noted during the Western Schism (1378–1417), when the cardinals, exclusively Frenchmen appointed during the Avignon period,

³² *Sane ut tam salubris et laudabilis animi pareat concepcio fructus dignos, regni ipsius fastigia tripudialibus novitatis volentes primiciis augmentari, in nostra Pragensi metropolitana et amenissima civitate, quam terrene fertilitatis fecunditas et plenitudine rerum amenitas localis reddunt utiliter tanto negotio congruentem, instituendum, ordinandum et de novo creandum consulta utique deliberacione previa duximus studium generale, in quo siquidem studio doctores, magistri et scolares erunt in qualibet facultate, quibus bona magnifica promittimus et eis, quos dignos viderimus, regalia donaria conferemus, omnes et singulos doctores, magistros et scolares in profectione et qualibet facultate ac undecunque venerint, veniendo, morando et redeundo sub nostre maiestatis speciali protectione et salva gardia retinentes, firmam singulis fiduciam oblaturi, quod privilegia, immunitates et libertates omnes, quibus tam in Parisiensi, quam Bononiensi studiis doctores et scolares auctoritate regia uti et gaudere sunt soliti, omnibus et singulis illuc accedere volentibus liberaliter impertimur et faciemus ab omnibus et singulis inviolabiliter observari. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorum presentes fieri iussimus et nostre maiestatis sigilli appensione muniri* (usp. *Constitutiones et acta publica imperatorum et regum 1345-1348*, „Monumenta Germaniae historica“, VII, Hanoviae, 1826., 580–581; A. Vetulani, *La fondation des universités dans l’Europe Centrale aux temps du pontificat d’Urban V.*, „La storia del diritto nel quadro delle scienze storiche“, Società italiana di storia del diritto, Firenze, 1966., 361; H. Rashdall, op. cit., II, 211–245; V. Chaloupecky, *L’Université Charles à Prague. Sa fondation, son évolution et son caractère au XIVe siècle*, Praha, 1948.).

³³ Thanks to its geographical location and a vast number of churches, Prague was known as “Rome of the North”, and it was called also “city of a hundred towers”, while due to its beauty, art and wealth of buildings dating back to the era of Charles IV, it was called “the golden city”. (see W. W. Tomek, „Geschichte der Stadt Prag, I, J. G. Calve’schen, Praha, 1856.; J. Guenne, *Prague ville d’art*, Larousse, Paris, 1930.; *Praha šest set let církevní metropoli*, Praha, 1944.); H. Denifle, op. cit., 590; V. Vojtišek, *Universita Karlova v Praze 1348-1948*, Praha, 1948., 13; S. Krasić, *Prag i Zadar: dva sveučilišna središta u XIV. stoljeću / Prague and Zadar: two European University Centers in the 14th Century*, Zadar, 2015., 62–72.

najprije izabrali Talijana Urbana VI. (1378. – 1389.), ali su – nezadovoljni njegovom politikom uvođenja reda u Crkvi – pet mjeseci kasnije izabrali Francuza Roberta de Gebennisa koji je uzeo ime Klement VII. (1378. – 1394.) i sa svojim pristašama čak se silom pokušao nametnuti. Kad mu to nije pošlo za rukom, on se skupa s njima vratio u Avignon pod okrilje francuske krune nastavivši se ponašati kao zakoniti papa. Zbog tog pravno vrlo problematičnog dvostrukog izbora vrhovnoga crkvenog poglavara, u cijeloj je Europi nastala opća pometnja i podijeljenost na dva suprotstavljena tabora zvana „obedijencije“. Od podjele nisu ostala pošteđena ni sveučilišta. Pariško sveučilište – koje se dotle smatralo jedinim „papinskim“ ili papinim sveučilištem i „čuvarom katoličkog pravovjerja“ – dugo vremena je imalo isključivo pravo u ime pape davati doktorske naslove iz teologije. Nakon izbijanja spomenute ustavne krize, ono se pod pritiskom francuskog dvora opredijelio za svog sunarodnjaka. Kao odgovor na to, pripadnici rimske obedijencije prestali su odlaziti u Pariz. Kako zbog toga ne bi ostali bez mogućnosti polaganja i posjedovanja doktorskih naslova, odlučili su sva dotadašnja prava i povlastice pariškog sveučilišta prenijeti na mlado praško sveučilište koje je na taj način preuzelo ulogu kulturnog i intelektualnog središta katoličkog svijeta. Međutim, da bi ono to doista moglo biti, nedostajao mu je prestižan teološki fakultet koji se posvuda smatrao stožernim svakog sveučilišta. Postojeći fakultet nije privlačio studente, pa su ga vodeći ljudi rimske obedijencije, očito uz privolu pape Urbana VI. (1378. – 1389.), odlučili zameniti mnogo poznatijim i priznatijim dominikanskim generalnim učilištem u Pragu koje je imalo sjedište u samostanu sv. Klementa. No neki njegovi članovi nisu bili oduševljeni tom perspektivom jer su smatrali da bi za dominikanski red to značilo „gubitak“ jednog uglednog učilišta i njegove samostalnosti u odnosu na lokalnu hijerarhiju, tako da bi mu, između ostaloga, umjesto vrhovnog poglavara reda, kancelar bio praški nadbiskup. Trebalo je zadovoljiti jednu i drugu stranu.

6. Jedini čovjek koji je taj prijenos mogao provesti na opće zadovoljstvo bio je Rajmund De Vineis kao vrhovni poglavar dominikanskog reda, iskusni diplomat i čovjek najvišeg papina povjerenja. U tu svrhu on je otputovao u Prag gdje je 8. prosinca 1383. s praškim nadbiskupom Janom od Jenštejna,

elected as heir to Pope Gregory XI the Italian Urban VI (1378–1389). However, five months later – dissatisfied with his policy of bringing order to the Church – they elected the Frenchman Robert de Gebennis, who took the name Clement VII (1378–1394) and who tried to impose himself forcefully with his supporters. After failing at that, he came back to Avignon together with his supporters, under the French crown, and continued to act like a legitimate Pope. Due to this problematic double election of the head of the Church, a general confusion arose in Europe and a division into two contrasting parts, called “obediences.” Universities were not spared from the division either. The University of Paris – previously considered the only “papal” university and “guardian of the Catholic orthodoxy” – had for a long time the exclusive right to award doctorates in theology on behalf of the Pope. After the aforementioned constitutional crisis, this university opted for its compatriot, under the pressure of the French court. In response, members of the Roman Obedience stopped going to Paris. In order to avoid being deprived of the possibility to pursue and hold doctoral titles, they decided to transfer all previous rights and benefits of the Parisian university to the new University of Prague, which took over as the cultural and intellectual centre of the Catholic world. However, in order to be that, it lacked a prestigious theological faculty that was considered to be the basis of every university. The existing faculty did not attract students; therefore, the leaders of the Roman Obedience, apparently with the consent of Pope Urban VI, decided to replace it with the much more famous and approved Dominican Studium Generale in Prague, which had its headquarters in the Monastery of St. Clement. However, some of the members were not enthusiastic about that prospect, because they felt that for the Dominican Order it would entail “losing” one distinguished university and its independence from the local hierarchy. Instead of having the supreme master of the order as its chancellor, this role would be assigned to the Archbishop of Prague. Both sides had to be pleased.

The only man who could carry out this transfer was Raymond De Vineis, supreme head of the Dominican Order, an experienced diplomat and a man highly trusted by the Pope. With that aim, he travelled to Prague, where on December 8, 1383, he signed with the Archbishop of Prague Jan of Jenštejn, chancellor

kancelarom i savjetnikom kralja Václava IV. (1363. – 1400.), potpisao ugovor po kojemu se dominikansko generalno učilište u Pragu odreklo svoje autonomije i prihvatilo novu ulogu teološkog fakulteta pod uvjetom da članovi dominikanskog reda rimske obediencije na novom sveučilištu imaju pravo studirati, predavati i postizati sve akademske naslove uključujući doktorat na isti način i pod istim uvjetima kako su to dotad imali u Parizu. Generalnom učilištu sv. Klementa u Pragu bila je namijenjena vodeća uloga koju je dotle imalo generalno učilište sv. Jakova u Parizu.³⁴ Tako se počeo ostvarivati san pape Urbana VI. i nadbiskupa Jenštejna o pretvaranju Praga u „novi Pariz“ kao intelektualnog središta katoličkog svijeta. Nije poznato jesu li tim ugovorom bili zadovoljni praški dominikanci. No, poznato je da je najzadovoljniji bio praški nadbiskup. Suvremeni kroničari su zapisali da je nadbiskup, parafrizirajući jedan redak iz Biblije, iza toga uzviknuo: „O kad bi oplijenjena Francuska obogatila Češku i nama svanuli dani slični onima kada je (Bog) oplijenio Egipćane

and adviser to King Václav IV (1363–1400), a treaty by which the Dominican studium generale in Prague renounced its autonomy and accepted the new role of theological faculty. The condition was that members of the Dominican Order of Roman Obedience had the right to study, teach and attain all academic titles, including doctorates, in the same manner and under the same conditions at the new university as they were able to before in Paris. The studium generale of St. Clement in Prague obtained the main role that the University of St. James in Paris³⁴ had previously played. This led to the actualisation of the dream of Pope Urban VI and Archbishop Jenštejn of transforming Prague into a “new Paris”, the intellectual centre of the Catholic world. It is unknown whether the Dominicans from Prague were satisfied by this arrangement. However, it is known that the most satisfied was the Archbishop of Prague. Modern chroniclers wrote that the archbishop, after paraphrasing a line from the Bible, exclaimed: “Oh, if the overpowered France would enrich Bohemia, and for us there were days like those when (God) overpowered

³⁴ U ugovoru pod naslovom *Instrumentum de unione Fratrum Praedicatorum cum Studio Pragensi* između ostalog stoji: „...De quo idem frater Raymundus tamquam generalis magister ordinis prescripti dicebat, se speciale habuisse et habere mandatum et commissionem a generali capitulo per deffinitores eiusdem ordinis et premissorum fecit, ordinavit, determinavit et posuit studium generale et precipue ac specialiter quoad facultatem theologicam in monasterio sive domo Sancti Clementis in Praga totius ordinis sui supradicti in hunc modum: quod fratres eiusdem ordinis, undecumque ad dictum studii locum venerint, possint et debeant scolastico studio insistere et lecturas Biblie et Sententiarum ad licentiam magisterii in sacra theologia ceterosque omnes gradus secundum et iuxta modum, statuta et consuetudinem studii Parisiensis promoveri, assumi, recipi et admitti; et (in) hunc modum totum ordinem et fratres eiusdem ubilibet constitutos studio Pragensi memorato incorporavit ac univit“ (V. Koudelka, *Raimund von Capua und Böhmen*, „Archivum Fratrum Praedicatorum“, 30, 1960, str. 219–220); J. Loserth, *Der Codex epistolaris des Erzbischofs von Prag Iohann von Jenzenstein*: „Archiv für österreichische Geschichte“, LV (1877.), 308, 351, 364.

³⁴ The contract entitled *Instrumentum de unione Fratrum Praedicatorum cum Studio Pragensi* reports, among other things: „...De quo idem frater Raymundus tamquam generalis magister ordinis prescripti dicebat, se speciale habuisse et habere mandatum et commissionem a generali capitulo per deffinitores eiusdem ordinis et premissorum fecit, ordinavit, determinavit et posuit studium generale et precipue ac specialiter quoad facultatem theologicam in monasterio sive domo Sancti Clementis in Praga totius ordinis sui supradicti in hunc modum: quod fratres eiusdem ordinis, undecumque ad dictum studii locum venerint, possint et debeant scolastico studio insistere et lecturas Biblie et Sententiarum ad licentiam magisterii in sacra theologia ceterosque omnes gradus secundum et iuxta modum, statuta et consuetudinem studii Parisiensis promoveri, assumi, recipi et admitti; et (in) hunc modum totum ordinem et fratres eiusdem ubilibet constitutos studio Pragensi memorato incorporavit ac univit“ (V. Koudelka, *Raimund von Capua und Böhmen*, „Archivum Fratrum Praedicatorum“, 30, 1960, 219–220); J. Loserth, *Der Codex epistolaris des Erzbischofs von Prag Iohann von Jenzenstein*: „Archiv für österreichische Geschichte“, LV (1877.), 308, 351, 364.

obogatit će Hebreje.“³⁵ Nakon toga u Prag su počeli pristizati studenti ne samo iz Češke nego i drugih europskih zemalja.³⁶

7. Pretvaranje mladog praškog sveučilišta u novo europsko intelektualno i duhovno središte bio bi prevelik uspjeh da i ono nije moralo platiti određenu cijenu. Ona je uskoro stigla na naplatu u obliku gubitka svog jedinstva. Najteži udarac zadao mu je je upravo onaj tko je po prirodi stvari trebao biti njegov najveći čuvar. Kralj Václav, sin i nasljednik Karla IV., nije se najbolje snašao u novonastalim previranjima. Nakon što je skupa sa svojim ocem podržao papu Urbana VI., on je u vrijeme husitskih nereda, prešao u tabor avinjonskih (anti)papa. Njemački profesori, koji su bili većina, opredijelili su se za rimsku obojenciju. Za odmazdu, kralj je 1409. promijenio sveučilišne statute po kojima su dotle njegove četiri „nacije“ (češka, poljska, saska i bavarska) u svim sveučilišnim vijećima imale po jedan glas, određivši da unaprijed sama češka „nacija“ ima tri glasa, a druge tri nacije samo jedan glas. Nezadovoljne takvom odlukom tri ostale „nacije“ napustile su Prag preselivši se u Leipzig gdje su, uz pomoć saskoga izbornog kneza Fridrika Ratobornoga (Streitbare), 2. prosinca 1409. osnovale novo generalno učilište (sveučilište). Praško sveučilište se nakon toga, s husitskim pokretom, pretvorilo u tvrđavu češke kulture i nacionalnih interesa. Time

the Egyptians and enriched the Hebrews.”³⁵ Following this event, students from Bohemia and several other European countries started to arrive.³⁶

The transformation of the young University of Prague into a new European intellectual and spiritual centre would have been too great a success if it had not had to pay a certain price. Soon, the price to pay was the loss of unity. The hardest blow to the university was given by the one who should have been its greatest guardian. King Václav, the son and heir of Charles IV, did not fare well in the new turmoil. After having granted support to Pope Urban VI, together with his father, during the Hussite wars, he moved to the side of the (anti)popes from Avignon. The German professors, who were the majority, opted for Roman Obedience. In retaliation, the king changed the university statutes in 1409, according to which his four “nations” (Czech, Polish, Saxon and Bavarian) had previously had one vote each in all university councils. Now the Czech “nation” itself had three votes and the other three nations only one vote. Dissatisfied by this decision, the three other “nations” left Prague and moved to Leipzig where, with the help of Frederick I, Elector of Saxony (Streitbare), they founded a new university on December 2, 1409. The University of Prague subsequently, with the Hussite movement, turned into a fortress of Czech culture and national interests. With this, the process of

³⁵ *O utinam spoliata Francia diteratur Boemia, et veniret nobis dies consimilis, que spoliavit Egiptios et ditavit Hebreos* (Izl. 3.21). Tu je metaforu prvi upotrijebio sv. Augustin koji je isticao važnost antičke grčko-rimske kulture za cijelo čovječanstvo, pa time i za kršćanstvo, prihvaćajući kulturu, a odbacujući pogansku vjeru. Želio je reći da se kršćani mogu služiti antičkim kulturnim blagom kao što su Židovi odnijeli iz Egipta zlatne i srebrne vaze i dragocjenosti od kojih su kasnije sagradili Zavjetni kovčeg. U tu je svrhu u djelu *De doctrina christiana* izradio program kršćanskih škola. Sastavio ga je kao pomoć biskupima i svećenicima koji su se bavili izobrazbom mladeži kao uvod u studij Svetog pisma i crkvenih disciplina (H. Denifle – Ae Chatlain, *Cartularium Universitatis Parisiensis*, III, Parisii, 1894, str. 584–585; V. Koudelka, *S. Tommaso d'Aquino e la Boemia*, 350; usp. S. Krasić, *Nastanak i razvoj školstva od antike do srednjega vijeka*, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2012., 82).

³⁶ Th. Lindner, *Geschichte des deutschen Reiches unter König Wenzel*, 2, C. A. Schwetschke und Sohn, Braunschweig, 1875–80; *Geschichtsschreiber der hussitischen Bewegung*, Bd. I–III, (Fontes rerum Austriae, II, VI–VII), Wien, 1856. – 1866.; S. Krasić, *Prag i Zadar*, 79 – 80).

³⁵ *O utinam spoliata Francia diteratur Boemia, et veniret nobis dies consimilis, que spoliavit Egiptios et ditavit Hebreos* (Izl. 3.21). This metaphor was first used by St. Augustine, who emphasised the importance of ancient Greco-Roman culture for all humanity, and therefore for Christianity, accepting culture while rejecting the pagan faith. He meant to say that Christians can make use of ancient cultural treasures, just like the Jews took gold and silver vases and valuables from Egypt, which they later used to build the Ark of the Covenant. For this purpose, in *De doctrina christiana*, he elaborated the programme of Christian schools. He drafted it as an aid to bishops and priests who were engaged in the education of youth as an introduction to the study of Scripture and ecclesiastical disciplines (H. Denifle – Ae Chatlain, *Cartularium Universitatis Parisiensis*, III, Parisii, 1894, 584–585; V. Koudelka, *S. Tommaso d'Aquino e la Boemia*, 350; see S. Krasić, *Nastanak i razvoj školstva od antike do srednjega vijeka*, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2012., 82).

³⁶ Th. Lindner, *Geschichte des deutschen Reiches unter König Wenzel*, 2, C. A. Schwetschke und Sohn, Braunschweig, 1875–80; *Geschichtsschreiber der hussitischen Bewegung*, Bd. I–III, (Fontes rerum Austriae, II, VI–VII), Wien, 1856. – 1866.; S. Krasić, *Prag i Zadar*, 79–80).

je započeo proces osnivanja nacionalnih sveučilišta koja su sve više gubila opće ili nadnacionalno obilježje u prilog posebnog ili nacionalnoga, što je, između ostaloga, imalo za posljedicu stvaranje nacionalnih država. Ako profesori i studenti nekog sveučilišta nisu bili zadovoljni obojedijencijom koju je ono izabralo, selili su u neki drugi grad ili državu da tu nastave djelovati bivajući jezgrom novog sveučilišta. Najveću štetu svom nekadašnjem ugledu pretrpjelo je upravo pariško sveučilište. Čim su ga napustili profesori i studenti rimske obojedijencije – uglavnom Talijani, Nijemci i Englezi – ono je nužno poprimilo francusko nacionalno obilježje. Na to su se i Francuzi povukli iz Bologne, a Škoti iz Oxforda osnovavši 1413. svoje sveučilište St Andrews.³⁷

8. Navedeni Rajmund De Vineis (tal. *Delle Vigne*) i budući utemeljitelj generalnog učilišta u Zadru, rodio se u južnotalijanskom gradu Kapui (Capua) oko 1330. Bio je potomak ugledne obitelji pravnika i visokih državnih službenika. Njegov pradjed Pietro (oko 1190. – 1249.) studirao je pravo u Bologni, što mu je otvorilo vrata kasnije vrlo uspješne karijere. Svojom klasičnom izobrazbom, poznavanjem latinskog jezika i pjesničkim talentom stekao je naklonost Njemačkog cara i kralja Sicilije i Napulja Fridrika Hehenstaufena (1220. – 1250.). On je Pietra imenovao najprije svojim tajnikom, potom sucem vrhunskog carskog sudišta, namjesnikom Apulije, protonotarom te konačno državnim kancelarom. Pietro De Vineis se svojski trudio opravdati to povjerenje potičući znanost i umjetnost, a mudrim zakonodavnim reformama pridonijeti dobrobiti kraljevstva. Kao vrsnom diplomatu car mu je više puta povjeravao važne diplomatske poslove. Poslao ga je u Rim na pregovore s papom Honorijem III. (1216. – 1227.) s kojim je bio u sukobu, zatim u Padovu 1239. da navede građane prihvatiti carsku zaštitu te u Englesku gdje je dogovorio brak između njega i Izabele Engleske, sestre kralja Henrika III. (1216. – 1272.). Njegovi sačuvani stihovi, pisma i satire na latinskom i talijanskom jeziku sadrže mnogo vrijednih podataka o povijesti i kulturi XIII. st. Dante

establishing national universities began. Universities increasingly lost their general or supranational character in favour of a special or national one, which, among other things, resulted in the creation of nation-states. If the professors and students of a university were not satisfied by the Obedience it had chosen, they moved to another city or state to continue their activities there, being the nucleus of the new university. The University of Paris suffered the greatest damage to its former reputation. As soon as it was abandoned by professors and students of Roman Obedience – mainly Italians, Germans and English – it took on the French national character. Subsequently, the French withdrew from Bologna, and the Scots from Oxford, founding in 1413 their University of St. Andrews.³⁷

The aforementioned Raymond De Vineis (Tal. *Delle Vigne*), the future founder of the Studium Generale of Zadar, was born in the southern Italian town of Capua in around 1330. He was a descendant of a distinguished family of lawyers and high-ranking civil servants. His great-grandfather Pietro (c. 1190–1249) studied law in Bologna, which brought him on a path to a very successful career in the later years. With his classical education, knowledge of the Latin language and his poetic talent, he had the favour of the German Emperor and King of Sicily and Naples, Frederick Hehenstaufen (1220–1250). He appointed Pietro first as his secretary, then as judge of the supreme imperial court, governor of Apulia, prothonotary, and finally chancellor of state. Pietro De Vineis strived to justify this trust by encouraging science and art, and by wise legislative reforms to contribute to the welfare of the kingdom. Being an excellent diplomat, the Emperor assigned him diplomatic affairs several times. He sent him to Rome to negotiate with Pope Honorius III (1216–1227) with whom he was in conflict, then to Padua in 1239 to induce citizens to accept imperial protection, and to England where he arranged a marriage between him and Isabella of England, sister of King Henry III (1216–1272). His surviving verses, letters and satires in Latin and Italian contain much valuable information about the history

³⁷ A. Kneer, *Die Entstehung der konziliaren Theorie zur Geschichte des Schismas und der politischen Schriftsteller Konrad von Gelnhausen* (+1397), Roma, 1893., 33 – 38; J. Verger, *Le Università del Medioevo*, Bologna, 1982., 192.

³⁷ A. Kneer, *Die Entstehung der konziliaren Theorie zur Geschichte des Schismas und der politischen Schriftsteller Konrad von Gelnhausen* (+1397), Roma, 1893., 33–38; J. Verger, *Le Università del Medioevo*, Bologna, 1982., 192.

Alighieri (1365. – 1321.) u svojoj *Božanstvenoj kome-
diji* u njegova usta stavlja riječi: „Ja oba ključa srca
Fridrikova / držah u njima s toliko lasti / kad zatvarah,
otvarah, rukovah“³⁸. Da su Pietro i njegovi nasljednici
doista držali ključeve Napuljskog kraljevstva može se
lako zaključiti iz činjenice da njihova moć nije oslabila
ni nakon krvavih ratova koje su za Napuljsko kraljev-
stvo vodili francuski Anžuvinci protiv Fridrikovih
nasljednika Manfreda (1232. – 1266.) i Konradina
(1252. – 1268.), što je dovelo do potpunog istre-
bljenja nekada moćne i slavne dinastije Hohenstaufen.
Iako su De Vineis bili pristaše Hohenstaufovaca, novi
se gospodari južne Italije nisu mogli odreći njihovih
usluga pa se ih i oni uzimali za državne kancelare. Tako
je Rajmundov djed bio kancelar ugarskog-hrvatskog
kralja Karla I. Roberta (1301. – 1342.), a otac Pietro
kancelar kralja Roberta Napuljskoga (1309. – 1343.).

9. U želji da i njegov sin nastavi obiteljsku tradiciju
državnih kancelara, otac je Rajmunda poslao na sveu-
čilište u Bolognu da uči pravo koje je on završio u
najkraćem roku i s najvišom ocjenom. I dok su ga u
Napulju čekali da preuzme neki važan položaj u državnoj
upravi, on je izabrao jednu drugu karijeru. Stupio je u
dominikanski red. Nakon što je završio teologiju počeo
je obavljati razne službe i zaduženja u kojima je došla
do izražaja njegova velika razboritost i pronicljivost u
uočavanju problema i njihovom rješavanju. Prigoda za
to u kasnom srednjem vijeku doista nije nedostajalo.
Na svakom koraku se osjećalo da se društvo ubrzanim
ritmom približavao dramatičnom raspletu svojih dota-
dašnjih struktura. U osobito teškom stanju našlo se
papinstvo koje je od dominantne uloge u prijašnjem
razdoblju postalo igračkom u rukama moćnih francu-
skih kraljeva i njihovih državnih interesa. U neredima
i nesigurnosti koja je zavládala u Rimu pape su 1309.
potražili utočište u mirnijem i sigurnijem južnofrancu-
skom gradu Avignonu. Premda Avignon nije pripadao
francuskom kraljevstvu nego Papinskoj državi, ta se
odluka papa pokazala velikom političkom pogreškom.
Okruženost Francuskom i pritisak njezinih kraljeva
učinili su da pape od nekadašnjih „gospodara svijeta“
u Avignonu uskoro postanu svojevrzni „kapelani“ i
izvršitelji volje francuskih kraljeva. Uzalud su bili svi

and culture of the 13th century. In Dante Alighieri's
(1365–1321) *Divine Comedy*, his words are: “I am the
one who both keys had in keeping/ Of Frederick's heart,
and turned them to and fro/ So softly in unlocking and
in locking.”³⁸ That Pietro and his successors did indeed
hold the keys to the Kingdom of Naples can be easily
inferred from the fact that their power did not weaken,
even after the bloody wars led for the Kingdom of
Naples by the French Anjou against Frederick's succe-
ssors Manfred (1232–1266) and Conradine (1252–
1268), which led to the complete extermination of the
once powerful and glorious Hohenstaufen dynasty.
Although the De Vineis family were supporters of the
Hohenstaufen, the new masters of southern Italy could
not renounce their services and so they too took them
as chancellors of state. Thus, Raymond's grandfather
was chancellor of the Hungarian-Croatian King Charles
Robert (1301–1342), and his father Pietro chancellor
of King Robert of Naples (1309–1343).

Wishing for his son to continue the family tradition of 9
state chancellors, he sent Raymond to the University
of Bologna to study law, which he completed in the
shortest time and with the highest grades. And while
in Naples they were waiting for him to take up some
important position in the civil service, he chose another
career. He joined the Dominican Order. After graduating
from theology, he began to perform various activities
and assignments that brought to light his prudence and
insight when noticing and solving problems. The oppor-
tunities to do so in the late Middle Ages were indeed not
lacking. The society was approaching a dramatic unravel-
ling of its structures at a rapid pace, and this could be felt
at every step. Papacy was in a very hard situation: it went
from having a dominant role in the previous period to
being a toy in the hands of the powerful French kings and
their national interests. During the riots and uncertain-
ties that arose in Rome, the popes sought refuge in 1309
in a quieter and safer town of Avignon in the south of
France. Although Avignon did not belong to the French
kingdom, but to the Papal state, this decision proved to
be a great political mistake. Being encircled by France,
and the pressure exerted by its kings, made the popes
in Avignon, who were previously considered “masters

³⁸ D. Alighieri, *Inferno*, canto XIII, 58 – 62.

³⁸ D. Alighieri, *Inferno*, canto XIII, 58–62.

napori najistaknutijih ličnosti toga doba, vrlo utjecajne sv. Brigite Švedske (1303. – 1379.) i cara Karla IV. Luksemburškog (1355. – 1378.) da pape isprave svoju lošu odluku i vrata u Rim. No ono što svima njima nije pošlo za rukom, pošlo je za rukom učenom i poduzetnom Rajmundu De Vineisu koji je skupa s glasovitom dominikanskom karizmatičarkom sv. Katarinom Sijenskom (1347-1380.) pošao u Avignon gdje je u rujnu 1376. uspio skloniti papu Grgura XI. na povratak u Rim, čime je okončano 70 godišnje avinjonsko „sužanjstvo“ papa (1309. – 1378.). Dvije godine kasnije (1380.) bio je izabran za vrhovnog poglavara („general“) dominikanskog reda, što mu je omogućilo da se s mnogo više osobne inicijative može posveti rješavanju drugih problema svoga vremena.

10. Jedan od važnih problema čijem se rješenju De Vineis kao vrhovni poglavar dominikanskog reda i jedan od najistaknutijih ljudi rimske obojedijencije htio posvetiti bilo je nepostojanje bilo kakva višeg učilišta na području južne i jugoistočne Europe. Kao sin državnog kancelara napuljskih Anžuvina koji su od 1301. kao ugarsko-hrvatski kraljevi hrvatske krajeve smatrali dijelom svoje obiteljske baštine, nije mogao mimoći Dalmatinsku provinciju dominikanskog reda (*Provincia Dalmatiae*) koja se 1380. bila osamostalila izabравši Zadar za svoje sjedište okupljajući u svom krilu brojne samostane na velikom području diljem cijele istočne jadranske obale od Istre do Drača u Albaniji. Da izvidi pravo stanje stvari u njoj, on ju je posjetio 1387.³⁹ Koliko mu je bilo stalo do te provincije pokazuje činjenica da se kao papin delegat na Siciliji 1392. iz Palerma dopisivao s papom Bonifacijem IX. o problemima s kojima se ona suočavala.⁴⁰ Poseban problem s njom predstavljala mu je činjenica da nije imala dovoljno visoko školovanih ljudi da bi mogli voditi jedno generalno učilište. On je taj problem riješio ubrzanim slanjem njezinih izabranih članova na postojeća europska (sve)učilišta kako bi im kasnije mogao povjeriti njegovo vodstvo. Iako je, po pravilu, takve

of the world”, just “chaplains” and executors of the will of the French kings. The efforts of the most prominent figures of that period, Brigitte of Sweden (1303–1379) and Emperor Charles IV of Luxembourg (1355–1378), to make the popes change their bad decision and return to Rome were all in vain. But even though they failed at it, the educated and enterprising Raymond De Vineis succeeded. In September 1376, he went to Avignon with Catherine of Siena (1347–1380) where he succeeded in persuading Pope Gregory XI to return to Rome, ending the 70-year Avignon “captivity of the Papacy” (1309–1378). Two years later (1380), he was elected supreme master (“general”) of the Dominican Order, which allowed him to devote himself with much more personal initiative to solving other problems of his time.

One of the important problems which De Vineis, as supreme master of the Dominican Order and one of the most prominent men of the Roman Obedience, wanted to address was the absence of any higher education institution in the territory of southern and southeastern Europe. As the son of the state chancellor of the Neapolitan house of Anjou, who considered the Croatian lands part of their family heritage since 1301, when they became Hungarian-Croatian kings, he could not overlook the Dalmatian Province of the Dominican Order (*Provincia Dalmatiae*). In 1380, this province gained independence, choosing Zadar as its headquarters, and gathered numerous monasteries within a large area along the entire eastern Adriatic coast, from Istria to Durres in Albania. To ascertain the real conditions, he visited the province in 1387.³⁹ The fact that he exchanged letters with Pope Boniface IX in 1392, while serving as the papal delegate in Palermo, Sicily, addressing the challenges faced by the Dalmatian Province, serves as evidence of his genuine concern for the well-being of that province.⁴⁰ A particular challenge was the fact that it did not have enough highly educated people who would be able to run a studium generale. He addressed that problem by sending selected members from that province to the existing European universities, thus

³⁹ Usp. S. M. Cerva-Crijević, *Monumenta Congregationis S. Dominici de Ragusio*, II, 73 – 76 (rukopis u knjižnici samostana sv. Dominika u Dubrovniku, sign. 34-IX-9/2).

⁴⁰ K. Walsh – P. Bertolini, *Raimondo Della Vigna*, „Dizionario biografico degli italiani“ vol. 37, 1989.

³⁹ See S. M. Cerva-Crijević, *Monumenta Congregationis S. Dominici de Ragusio*, II, 73–76 (rukopis u knjižnici Samostana sv. Dominika u Dubrovniku, sign. 34-IX-9/2).

⁴⁰ K. Walsh – P. Bertolini, *Raimondo Della Vigna*, „Dizionario biografico degli italiani“ vol. 37, 1989.

odluke donosio njezin provincijal sa svojim vijećem, on je u svega šest godina (1390. – 1396.) najmanje 15 njenih članova poslao na školovanje i doškolovanje u Prag te na talijanska učilišta i sveučilišta kako bi ih što prije osposobio za preuzimanje vodstva vlastitoga generalnog učilišta. Tako je (1) najprije 31. listopada 1390. assignirao u Padovu na dvogodišnji studij fr. Ivana;⁴¹ (2) 22. svibnja 1390. assignirao je fr. Marka iz Senja i fr. Tomu iz Drača u Paviju na studij teologije;⁴² (3) 1391. dalmatinski provincijal fr. Ilija iz Drača je, uz novčanu potporu vlade Dubrovačke Republike od 100 perpera, na praškom sveučilištu stekao doktorat;⁴³ (4) 26. lipnja 1392. fr. Marina iz Drača assignirao je u veliki samostan sv. Dominika u Veneciji na dvogodišnji studij filozofije⁴⁴; (5) 20 svibnja 1393. premjestio je fr. Aleksija iz Drača sa sveučilišta u Pragu na sveučilište u Bologni dopustivši mu da tu ostane sve do stjecanja doktorata;⁴⁵ (6) 3. prosinca 1393. assignirao je fr. Damjana na sveučilište u Padovi na studij teologije;⁴⁶ (7) 9. prosinca 1393. assignirao je fr. Jurja iz Drača na dvogodišnji studij filozofije u Paviju⁴⁷; (8) 17. siječnja 1394. assignirao je fr. Marina iz Drača na trogodišnji studij filozofije u Vicenzi⁴⁸; (9) 31. ožujka 1395. dopustio je fr. Nikoli iz Senja da u dominikanskoj provinciji Donje Lombardije (*Lombardia Inferior*) može biti promoviran na bilo koji sveučilišni stupanj kao da je njezin član;⁴⁹ (10) 29. svibnja 1496. assignirao je fr. Damjana iz Splita na studij u Vicenzu;⁵⁰ (11) 28. svibnja 1396. assignirao je fr. Nikolu iz Splita na dvogodišnji studij filozofije

later they could be entrusted with leading the studium. Although, as a rule, such decisions were made by the provincial and his council, in just six years (1390–1396) he sent at least 15 members of the province to study in Prague and to Italian studies and universities in order to enable them as soon as possible to assume the leadership of the studium generale. The first one (1) was Fr. Ivan, who was sent to Padua on October 31, 1390, for a two-year study;⁴¹ (2) on May 22, 1390, Fr. Marko from Senj and Fr. Toma from Durres were sent to Pavia for a theology study;⁴² (3) in 1391, the Dalmatian provincial, Fr. Ilija from Durres, attained a doctorate at the University of Prague thanks to the financial support to the amount of 100 perpers provided by the government of the Republic of Dubrovnik;⁴³ (4) on June 26, 1392, Fr. Marin from Durres was assigned to the great Monastery of St. Dominic in Venice for a two-year study in philosophy;⁴⁴ (5) on May 20, 1393, he transferred Fr. Alexij from Durres from the University of Prague to the University of Bologna, allowing him to remain there until obtaining his doctorate;⁴⁵ (6) on December 3, 1393, he sent Fr. Damjan to the University of Padua to study theology;⁴⁶ (7) on December 9, 1393, he sent Fr. Juraj from Durres to a two-year study of philosophy in Pavia;⁴⁷ (8) on January 17, 1394, he sent Fr. Marin from Durres to a three-year study of philosophy in Vicenza;⁴⁸ (9) on March 31, 1395, he allowed Fr. Nikola from Senj to be promoted in the Dominican province of Lower Lombardy (*Lombardia Inferior*) to any university degree as if he was its member;⁴⁹ (10) on May 29, 1496, he assigned Fr. Damian from Split to study in

⁴¹ S. Krasić, *Regesti pisama generala dominikanskog reda poslanih u Hrvatsku 1392-1600*, „Arhivski vjesnik” XVII-XVIII /1974-1975, str. 166, br. 49.

⁴² N. dj., str. 167, br. 53.

⁴³ Državni arhiv u Dubrovniku, *Libri reformationum*, vol. 29, f. 105r.

⁴⁴ S. Krasić, n. dj., str. 162, br. 2.

⁴⁵ „Die 20 maii 1393 translavit fr Alexium de Durachio de universitate Pragensi ad Boniniensem, in qua concessit sibi licentiam eligere unum collegium, in quo collegio electo sic per eum possit legere usque ad magisterium inclusive cum omnibus gratiis etc., absque contradictione qauacumque” (n. dj., str. 163, br. 9).

⁴⁶ N. dj., str. 163, br. 14.

⁴⁷ N. dj., str. 163, br. 15.

⁴⁸ N. dj., str. 163, br. 18.

⁴⁹ N. dj., str. 164, br. 25.

⁵⁰ N. dj., str. 164, br. 26.

⁴¹ S. Krasić, *Regesti pisama generala dominikanskog reda poslanih u Hrvatsku 1392-1600*, „Arhivski vjesnik” XVII-XVIII /1974-1975, 166, no. 49.

⁴² Op. cit., 167, no. 53.

⁴³ Državni arhiv u Dubrovniku, *Libri reformationum*, vol. 29, f. 105r.

⁴⁴ S. Krasić, op. cit., 162, no. 2.

⁴⁵ *Die 20 maii 1393 translavit fr Alexium de Durachio de universitate Pragensi ad Boniniensem, in qua concessit sibi licentiam eligere unum collegium, in quo collegio electo sic per eum possit legere usque ad magisterium inclusive cum omnibus gratiis etc., absque contradictione qauacumque* (op. cit., 163, no. 9).

⁴⁶ Op. cit., 163, no. 14.

⁴⁷ Op. cit., 163, no. 15.

⁴⁸ Op. cit., 163, no. 18.

⁴⁹ Op. cit., 164, no. 25.

u Padovi; (12) 5. lipnja 1396. assignirao je fr. Tomu iz Klisa a dvogodišnji studij u Bologni;⁵¹ (13) 3. lipnja 1396. assignirao je fr. Jurja iz Drača na studij filozofije u Ferraru;⁵² (14) 15. lipnja 1396. assignirao je fr. Mihaela mlađega iz Drača na studij teologije u Paviji;⁵³ (15) 27. lipnja 1396. assignirao je fr. Andriju iz Drača u Ankonu⁵⁴.

- 11.** Nakon što je tako sve brižno pripremio, preostao mu je samo službeni čin proglašenja generalnog učilišta. Služeći se ovlašću koju su od pape imali vrhovni poglavari dominikanskog reda, on je 14. lipnja 1396. izdao povelju o ustanovljenju generalnog učilišta. Ta se povelja, na žalost, nije sačuvala, nego samo njezin regist koji u prijevodu glasi: „Dana 14. lipnja [1396.] assignirano je teološko učilište u zadarskom samostanu te dopušteno provincijalu i definitorima [vijećnicima] provincijalne skupštine spomenute provincije da se mogu pobrinuti za njegove dužnosnike“.⁵⁵ Provincijal koji je kao njegov opunomoćeni delegat tu naredbu trebao provesti bio je fr. Ivan iz Drača (1392. – 1398.), nekadašnji student sveučilišta u Padovi i Bologni.⁵⁶ Pod pojmom dužnosnika (*officiales*) razumijevali su se vodeći profesori odgovorni za ispravan i uspješan rad. Nisu, na žalost, navedena njihova imena, ali iz onoga što je prije rečeno može se pretpostaviti da je za rektora bio imenovan fr. Aleksije iz Drača koji se za to više godina pripremao na sveučilištima u Pragu i Bologni. Otad više nije bilo potrebe da članovi Dalmatinske provincije, osim u iznimnim slučajevima, odlaze u inozemstvo na školovanje, izlažući se velikim materijalnim troškovima, dugim putovanjima i neugodnostima koje donosi tuđina. Sve, ili gotovo sve što su dotad tamo bili prisiljeni tražiti, mogli su naći kod kuće. Radilo se o rođendanu prvog sveučilišta na hrvatskom tlu i uopće u jugoistočnoj Europi i poslije Krakova

Vicenza;⁵⁰ (11) on May 28, 1396, he assigned Fr. Nikola from Split to a two-year study of philosophy in Padua; (12) on June 5, 1396, he assigned Fr. Toma from Klis to a two-year study in Bologna;⁵¹ (13) on June 3, 1396, he sent Fr. Juraj from Durres to study philosophy in Ferrara;⁵² (14) on June 15, 1396, he sent Fr. Mihael Jr. from Durres to study theology in Pavia;⁵³ (15) on June 27, 1396, he sent Fr. Andrija from Durres to Ancona.⁵⁴

Having carefully prepared everything, he was left with only the official act of proclamation of the studium generale. Implementing the powers vested in the supreme masters of the Dominican Order by the Pope, on June 14, 1396, he issued a charter on the establishment of the studium generale. This charter was unfortunately not preserved, only its summary, and this is its translation: “On June 14 [1396] the theological study at the monastery of Zadar has been assigned and the provincial and the definitors [councillors] of the provincial assembly of this province have been granted the right to tend to its officials.”⁵⁵ The provincial delegated to implement this order was Fr. Ivan from Durres (1392–1398), a former student of the universities in Padua and Bologna.⁵⁶ The term officials (*officiales*) implied the leading professors responsible for righteous and successful work. Unfortunately, their names were not listed, but from what has been said before, it can be assumed that Fr. Alexije from Durres was appointed rector, as he had been preparing for this for many years at the universities of Prague and Bologna. Subsequently, there was no longer any need for members of the Dalmatian Province, except in exceptional cases, to go abroad for schooling, facing significant costs, long travel and inconveniences brought by the unknown. Everything, or almost everything, that they previously had to look for elsewhere was now available at home. It was the birthday of the first university in the Croatian territory – and first in general in

⁵¹ N. dj., str. 165, br. 34.

⁵² N. dj., str. 165, br. 37.

⁵³ N. dj., str. 165, br. 39.

⁵⁴ N. dj., str. 165, br. 42.

⁵⁵ „Die 14 mensis iunii 1396 fuit assignatum studium theologiae in conventu Jadrensi et concessum fuit provinciali et diffinitoribus capituli provincialis eiusdem provinciae quod possint ibi providere de officialibus“ (n. dj., str. 165, br. 38).

⁵⁶ N. dj., str. 162, br. 7.

⁵⁰ Op. cit., 164, no. 26.

⁵¹ Op. cit., 165, no. 34.

⁵² Op. cit., 165, no. 37.

⁵³ Op. cit., 165, no. 39.

⁵⁴ Op. cit., 165, no. 42.

⁵⁵ Die 14 mensis iunii 1396 fuit assignatum studium theologiae in conventu Jadrensi et concessum fuit provinciali et diffinitoribus capituli provincialis eiusdem provinciae quod possint ibi providere de officialibus (op. cit., 165, no. 38).

⁵⁶ Op. cit., 162, no. 7.

(1364.) drugim u slavenskom svijetu.⁵⁷ De Vineis je imao mnogo razloga za zadovoljstvo i slavlje. U svom dopisu uglednom francuskom kardinalu, članu francuske kraljevske kuće Valois, Philippeu od Alençona, napisao je (1339. – 1397.): „Svaka provincija u mom redu ima po jedan samostan u kojemu postoji generalno učilište. Htjele one to ili ne htjele, moraju napredovati u znanosti. U njima se odgajaju lektori i bakalaureusi za različite samostane. Nakon toga se na njihovo mjesto šalju drugi kako bi se braća obrazovala u znanosti.”⁵⁸

- 12.** Iz ranog razdoblja povijesti zadarskog učilišta sačuvao nam se podatak koji otkriva ne samo da radi visokoškolske izobrazbe i stjecanja viših akademskih naslova članovi Dalmatinske provincije nisu morali odlaziti u inozemstvo, nego da su radi toga inozemni studenti počeli dolaziti u Zadar. Svega 42 dana nakon što potpisao dekret o osnutku generalnog učilišta u Zadru, De Vineis je tu premjestio jednog studenta da završi svoj dugogodišnji studij. Bila je riječ o fr. Bonaventuri iz talijanskog grada Ferrare, članu provincije Donje Lombardije Dominikanskog reda (*Lombardia Inferior*) sa sjedištem u Bologni, kolijevci najstarijeg europskog sveučilišta. Njega je kao vrhovni poglavar

southeastern Europe – and the second in the Slavic world after Krakow (1364)⁵⁷. Raymond De Vineis had many reasons to rejoice and celebrate. In his letter to the prominent French cardinal and member of the French royal house of Valois, Philippe of Alençon (1339–1397), he wrote: “Every province in my order has a monastery in which there is a studium generale. Whether they like it or not, they must advance in science. They cultivate lectors and bachelors for various monasteries. Then others are sent to take their place in order to educate the brothers in science.”⁵⁸

A piece of data from the early days of the University of Zadar reveals not only that the members of the Dalmatian Province no longer had the need to go abroad to study and obtain academic titles, but also that foreign students started arriving in Zadar. Just 42 days after signing the decree on the establishment of the Studium Generale of Zadar, De Vineis transferred a student there to complete his long-term studies. It was Fr. Bonaventura from the Italian city of Ferrara, a member of the province of Lower Lombardy of the Dominican Order (*Lombardia Inferior*) based in Bologna, the cradle of Europe’s oldest university. He was first sent by the supreme master of the Order on August 3, 1386, to the studium generale

12

⁵⁷ Sveučilište u Krakovu, prvo na poljskom tlu, osnovao je 1365. kralj Kazimir Veliki (1333. – 1370.) u nastojanju da, po ugledu na cara Karla IV., što više poveća ugled dinastije Pjastovića. Slično je učinio njegov politički suparnik Herzog Rudolf IV. Habsburški. On je 12. ožujka 1365. izdao povelju o osnivanju sveučilišta u Beču („Alma Mater Rudolphina“), ali je papa Urban V., protivno uobičajenoj praksi, odbio izdati dopuštenje za osnutak teološkog fakulteta. Neki misle da je to učinio na intervenciju cara Karla IV. koji nije htio konkurenciju za svoje sveučilište u Pragu. Tek je 1384. papa Urban VI. priznao sveučilište u Beču cjelovitim (J. Verger, n. dj., 192; S. Krasić, *Prag i Zadar*, 40, 61, 66, 76).

⁵⁸ Osnivač sveučilišta u Zadru Rajmund De Vineis umro je u Nürnbergu 5. listopada 1399. prilikom obilaska Njemačke provincije svoga reda. Pokopan je u crkvi tamošnjega dominikanskog samostana. Štovatelji njegova lika i djela nisu dopustili da njegovi smrtni ostaci počivaju tako daleko izvan domovine, pa su ih naknadno prenijeli u Napulj i pohranili u velikoj bazilici samostana S. Domenico Maggiore. Za njegove povijesne zasluge nagradili su ga naslovima „drugog utemeljitelja dominikanskog reda“ i „reformatora“, a papa Leon XIII. 1899. unio u popis blaženika Katoličke crkve (usp. Beatus Raymundus Capuanus, *Opuscula et litterae*, Romae, 1899., 58 – 59).

⁵⁷ The University of Krakow, first on Polish soil, was founded in 1365 by King Casimir the Great (1333–1370) in an effort to increase the prestige of the Pjastović dynasty like the Emperor Charles IV did. His political opponent, Herzog Rudolf IV of Habsburg did a similar thing.. On March 12, 1365, he issued a charter establishing the University of Vienna (“Alma Mater Rudolphina”), but Pope Urban V, contrary to common practice, refused to issue the permission for the establishment of a theological faculty. Some think he did so due to the intervention of Emperor Charles IV, who did not want competition for his university in Prague. Pope Urban VI recognized completely the University of Vienna only in 1384 (J. Verger, op. cit., 192; S. Krasić, *Prag i Zadar*, 40, 61, 66, 76).

⁵⁸ The founder of the University of Zadar, Raymond De Vineis, died in Nuremberg on October 5, 1399, while touring the German province of his order. He was buried in the church of the Dominican monastery in Nuremberg. His worshipers did not permit for his remains to rest so far from his homeland, therefore they transferred them subsequently to Naples and kept them in the large basilica of the monastery of S. Domenico Maggiore. His historical merits brought him acknowledgements like “second founder of the Dominican order”, and “reformer”, and the Pope Leo XIII in 1899 beatified him (see Beatus Raymundus Capuanus, *Opuscula et litterae*, Romae, 1899., 58–59).

reda najprije 3. kolovoza 1386. poslao na generalno učilište u Firenci (ili Perugi) na studij filozofije.⁵⁹ Dana 22. svibnja 1391. – dakle pet godina kasnije – poslao ga je u Prag da tu dvije godine studira teologiju.⁶⁰ No umjesto dvije, fr. Bonaventura se u Pragu zadržao punih pet godina. Konačno, 26. srpnja 1396. – dakle svega 42 dana nakon što je potpisao dekret o otvaranju generalnog učilišta – premjestio ga je u Zadar da tu nastavi i diplomira studij teologije, ovlastivši dalmatinskog provincijala da mu nakon toga kao njegov zamjenik može povjeriti bilo kakvu akademsku službu ili naslov kao da je riječ o članu Dalmatinske provincije.⁶¹ Podatak je važan zbog toga što se iz njega mogu izvući najmanje tri važna zaključka. Prvo, od samog utemeljenja generalnog učilišta u Zadru na njemu se mogao provesti cjelokupan program studija teologije propisan zakonom o visokom školstvu dominikanskog reda. Drugo, doista je bila riječ o pravom generalnom učilištu koje je, služeći se svojim ovlastima kao papin opunomoćenik, ustanovio vrhovni poglavar reda. Kao takav mogao ga je poslati bilo kamo – u Bolognu, Padovu, Firencu ili bilo koji drugi veliki sveučilišni centar kakvih je bilo nekoliko u samoj Italiji – da tu položi završni ispit, stekne neki viši sveučilišni naslov i – ako je imao želju posvetiti se profesorskom zvanju – počne predavati neki predmet. Od svih tih mogućnosti De Vineis ga je poslao u Zadar, što govori u prilog zaključku da je tamošnje tek ustanovljeno sveučilište imalo ovlast davanja nekoga višeg sveučilišnog naslova, vjerojatno lektorata. Treće, između visokog učilišta u

in Florence (or Perugia) to study philosophy.⁵⁹ On May 22, 1391 – five years later – he was sent to Prague to study theology for two years.⁶⁰ But, instead of two years, Fr. Bonaventura stayed in Prague for a full five-year period. Finally, on July 26, 1396 – that is, only 42 days after he signed the decree on the opening of the studium generale – the supreme master transferred him to Zadar to continue his studies and graduate in theology, authorising the Dalmatian provincial to entrust him afterwards with any academic service or title as if he were a member of the Dalmatian Province.⁶¹ This piece of data is important because at least three important conclusions can be drawn from it. First, from the very establishment of the Studium Generale of Zadar, it was possible to carry out the entire study programme of theology, as prescribed by the Law on Higher Education of the Dominican Order. Secondly, it was indeed a true studium generale, which was established by the supreme master of the order using his authority as papal delegate. He could have been sent anywhere, to Bologna, Padua, Florence, or any other large university centre, and there were several in Italy. He could have passed his final exam there, obtaining an academic title, and he could have started teaching if he had wanted to devote himself to the profession of professor. Of all these possibilities, De Vineis sent him to Zadar, which confirms that the newly established university had the power to confer higher university titles, probably lectorates. Thirdly, there was no legal or real difference between the universities of Prague, Bologna, Padua and Zadar. There was, in fact,

⁵⁹ „Die 3-a praedicti mensis [Augusti 1386] assignavit fr. Bonaventuram de Ferrara studentem artium, vel in conventu Florentino vel in conventu Perusino provinciae Romanae, prout duxerit eligendum“ (*Registrum litterarum Fr. Raymundi de Vineis Capuani, Magistri Ordinis 1380-1399*: „Th. Kaeppli, Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum historica“ [MOPH], XIX, Institutum historicum Fratrum Praedicatorum, Romae, 1937., str. 7, br. 2).

⁶⁰ „Eodem die [22 mensis Maii 1391] assignavit in studio Pragensi per biennium fratrem Bonaventuram de Ferrara et fratrem Oldericum Uticensem, ut in forma“ (Th. Kaeppli, n. dj., str. 34, br. 257).

⁶¹ „Die 26 iulii [1396] fr. Bonaventura de Ferrara fuit assignatus studens theologiae in conventu Jadrensi provinciae Dalmatiae, et concessum fuit provinciali illius provinciae, quod possit dictum fratrem Bonaventuram promovere in sua provincia ad quaecumque officia [scolastica] ac si esset frater illius provinciae“ (S. Krasić, *Regesti pisama*, str. 166, br. 52).

⁵⁹ *Die 3-a praedicti mensis [Augusti 1386] assignavit fr. Bonaventuram de Ferrara studentem artium, vel in conventu Florentino vel in conventu Perusino provinciae Romanae, prout duxerit eligendum* (*Registrum litterarum Fr. Raymundi de Vineis Capuani, Magistri Ordinis 1380-1399*: „Th. Kaeppli, Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum historica“ [MOPH], XIX, Institutum historicum Fratrum Praedicatorum, Romae, 1937., 7, no. 2).

⁶⁰ *Eodem die [22 mensis Maii 1391] assignavit in studio Pragensi per biennium fratrem Bonaventuram de Ferrara et fratrem Oldericum Uticensem, ut in forma* (Th. Kaeppli, op. cit., 34, no. 257).

⁶¹ *Die 26 iulii [1396] fr. Bonaventura de Ferrara fuit assignatus studens theologiae in conventu Jadrensi provinciae Dalmatiae, et concessum fuit provinciali illius provinciae, quod possit dictum fratrem Bonaventuram promovere in sua provincia ad quaecumque officia [scolastica] ac si esset frater illius provinciae* (S. Krasić, *Regesti pisama*, 166, no. 52).

Pragu, Bolognu, Padovu i Zadru nije postojala nikakva pravna ili stvarna razlika. Postojala je, naime, općeprihvaćena praksa da neki student, koji je trebao završiti redoviti studij teologije i postići neki viši akademski naslov, nikada nije bio premještan s višega na neko niže (sve)učilište, nego s nižega na više ili barem na jednakoopravno (sve)učilište. K tome, za nas je taj primjer zanimljiv i zbog toga što je fr. Bonaventura bio prvi po imenu poznati inozemni student u povijesti hrvatskog visokog školstva, a ujedno i prethodnik brojnih drugih studenata koji su – kako će se kasnije pokazati – u kasnijem razdoblju djelovanja generalnog učilišta iz istih razloga dolazili u Zadar.⁶²

a generally accepted practice that a student, who was to complete a full-time study of theology and attain some higher academic title, was never transferred from a higher to a lower study/university, but from a lower to a higher or at least equal study/university. This example is also interesting for us because Fr. Bonaventura was the first foreign student known by name in the history of Croatian higher education. He was also the predecessor to many other students who came to Zadar for the same reasons in the later period of the studium generale.⁶²

⁶² O De Vineisu postoji razmjerno velika bibliografija iz koje izdvajamo: Archivio Segreto Vaticano, *Reg. Lat.* 12, ff. 81r, 194v-195r; *Reg. Lat.* 44, ff. 97r-102r; *Reg. Lat.* 59, ff. 5r, 45rv, 244rv; A. W. Van Ree, *Raymonde de Capoue, éléments biographiques*: „Archivum Fratrum Praedicatorum“, XXXIII (1963), 159 – 241; H.-M. Cormier, *Le bienheureux Raymond de Capoue*, Roma, 1902.; H. C. Scheeben, *Katharina von Siena und ihre Seelenführer*: „Geist und Leben. Zeitschrift für Ascese und Mystik“, XXX(1957), 281 – 293, 369 – 379; A. Barthelmé, *La Réforme dominicaine au XVe siècle en Alsace et dans l'ensemble de la province de Teutonie*, Strasbourg, 1931., 23 – 38; S. L. Forte, *The Cardinal-protector of the Dominican Order*: „Dissertationes historicae“, XV, Roma 1959, 17; *Bibliotheca Sanctorum*, XI (1968), coll. 8-11; V. J. Koudelka, *Il convento di S. Sisto a Roma O. P. negli anni 1369-81*: „Archivum Fratrum Praedicatorum“, XI-VI (1976), 5 – 24; W.A. Hinnebusch, *The English dominicans and the masters general of the late Fourteenth-Century*: „Xenia medii aevi historiam illustrantia oblata Thomae Kaeppli O.P.“, a cura di R. Creytens-P. Künzle, Città del Vaticano 1978., 11, 59 – 69; Th. Kaeppli, *Scriptores Ordinis Praedicatorum Medii Aevi*, III, Roma, 1980., 288 – 290; S. Boesch Gajano – O. Redon, *La „Legenda maior“ di R. da Capua, costruzione di una santa*: „Atti del Simposio internazionale Cateriniano-Bernardiniano, Siena, 17-20 apr. 1980“, a cura di D. Maffei e P. Nardi, Siena, 1982., 1535; K. Walsh – P. Bertolini, *Raimondo Della Vigna*, „Dizionario biografico degli italiani“ vol. 37, 1989.

⁶² There is a relatively vast bibliography on De Vineis, from which we point out: Archivio Segreto Vaticano, *Reg. Lat.* 12, ff. 81r, 194v-195r; *Reg. Lat.* 44, ff. 97r-102r; *Reg. Lat.* 59, ff. 5r, 45rv, 244rv; A. W. Van Ree, *Raymonde de Capoue, éléments biographiques*: „Archivum Fratrum Praedicatorum“, XXXIII (1963), 159-241; H.-M. Cormier, *Le bienheureux Raymond de Capoue*, Roma, 1902.; H. C. Scheeben, *Katharina von Siena und ihre Seelenführer*: „Geist und Leben. Zeitschrift für Ascese und Mystik“, XXX(1957), 281-293, 369-379; A. Barthelmé, *La Réforme dominicaine au XVe siècle en Alsace et dans l'ensemble de la province de Teutonie*, Strasbourg, 1931., 23-38; S. L. Forte, *The Cardinal-protector of the Dominican Order*: „Dissertationes historicae“, XV, Roma 1959, 17; *Bibliotheca Sanctorum*, XI (1968), coll. 8-11; V. J. Koudelka, *Il convento di S. Sisto a Roma O. P. negli anni 1369-81*: „Archivum Fratrum Praedicatorum“, XI-VI (1976), 5-24; W. A. Hinnebusch, *The English dominicans and the masters general of the late Fourteenth-Century*: „Xenia medii aevi historiam illustrantia oblata Thomae Kaeppli O.P.“, a cura di R. Creytens-P. Künzle, Città del Vaticano 1978., 11, 59-69; Th. Kaeppli, *Scriptores Ordinis Praedicatorum Medii Aevi*, III, Roma, 1980., 288-290; S. Boesch Gajano – O. Redon, *La „Legenda maior“ di R. da Capua, costruzione di una santa*: „Atti del Simposio internazionale Cateriniano-Bernardiniano, Siena, 17-20 apr. 1980“, a cura di D. Maffei e P. Nardi, Siena, 1982., 1535; K. Walsh – P. Bertolini, *Raimondo Della Vigna*, „Dizionario biografico degli italiani“ vol. 37, 1989.

Nos Fr Augustinus Pipia, theol. (Theologie Professor, ac totius
Ordinis Praedicatorum humilis Magister Generalis et servus.

Conuentui et Studio nostro Generali S. Dominici Zadar, Prouincie nostre Dalmatie, de idoneo ac
studito Lectore Philosophie, qui discipulos in doctrina sana possit instruere, et debito officij sui
prouidere cientes, Te S. P. L. Franciscum Mariam Bianchi, eundem nostrae Prouincie,
matura consideratione delegimus, cui prefatum munus in Religionis profectum, et sancte obe-
-dientie, meritum demandamus. Quapropter harum seruo, nostraeque auctoritate officij institui-
-mus et facimus, egeret institutum et factum declaramus Lectorem Philosophie pro present.
seu prima vacantia in praedicto Conuentu et Studio nostro Generali Zadrensi, cum omnibus iuribus
et privilegiis, quibus huiusmodi Lectores Philosophie in Ordine nostro, ac prefato Conuentu
et Studio nostro Generali gaudere debent, et solent. Mandantes tibi in ciuitate, prouincia, et
et sancte obediens, sub formali precepto, ut hoc munus et omnes subiectos, dignis a fructuosis
exerceas, et iuxta auctorem tibi a duobus praestitis, diligenter exequaris. Omnibus uero et singulis
nostris curis subiectis sub eodem formali precepto mandamus, ut te eamquam uerum et legitimum
dicti Conuentus et Studij nostri Generalis Lectorem Philosophie a nobis, ut supra, institutum
recipiant, habeant et recognoscant. In Nomine Patris, et Filij, et Spiritus Sancti Amen. Quod si cum-
-que in contrarium non obstantibus. In quorum fidei huius sigillo nostro muniti, manu pro-
-pria subscripsimus. Dat. Rome in Conuentu nostro S. Marci, septem mense Ianuarii die 26. Indictionis.

Augustinus Pipia
Mag. Servus

1724. 29. Noubr. in Cotto.
Visto e licentia di' essacuta.

Fr. Thomas Maria Bianchi
mag. et Poet.

Diploma Franje Marije Bianchija od 26. srpnja
1724. godine o stjecanju zvanja lektora filozofije
na dominikanskome Generalnom studiju u Zadru
(HR-DAZD-338, FSSD, kutija 14, br. 550)

Francesco Maria Bianchi's diploma issued on
July 26, 1724, on obtaining the title of lecturer of
philosophy at the Dominican Studium Generale of
Zadar (HR-DAZD-338, FSSD, box 14, no. 550)

NARAV I USTROJ GENERALNOG UČILIŠTA U ZADRU

1. Generalno učilište u Zadru bilo je, kao i većina drugih, ustrojeno po ugledu na suvremena sveučilišta kao zajednica profesora i studenata, ali su i jedni i drugi imali također vlastite udruge. Profesorska se zvala *universitas* ili *consortium magistrorum*, a studentska *consortium studentium* koja je imala svog dekana (*decanus studentium*). Uz njih su postojale dvije druge dužnosti: „dekan učilišta“ (*decanus studii*) koji je bio ravnopravan član svih samostanskih i sveučilišnih vijeća na kojima su profesori i članovi samostana raspravljali, glasovali i odlučivali o ponašanju i učenju i problemima pojedinih studenata, i „bajan“ učilišta (*baianus* ili *bejannius*). On je u pravilu bio stariji student zadužen za prijam i zbrinjavanje početnika na sveučilištu.
2. Stožer učilišta ili upravna struktura sastojala se od nekoliko dužnosnika (*officiales*) koji su obnašali najveće upravne ovlasti, ali i snosili najveću odgovornost za njegov rad. Bili su birani ili imenovani po određenim kriterijima za ispravno odvijanje života i predavanja na određeno vrijeme, obično na tri godine, nakon čega su prelazili na neku drugu službu ili zaduženje. Na čelu učilišta bio je rektor (*regens studii*) koji se također zvao prvim lektorom (*lector primarius*) ili profesorom koji je predavao glavne predmete. Njegova uloga je bila, kako se precizira u jednom dokumentu iz 1569. godine: „Rektor je poglavar učilišta na svim sveučilištima našega reda, i to ne samo svih fakulteta nego je također nadležan svim drugim dužnosnicima učilištima i profesorima u svemu što se odnosi na studij, tj. na predavanja, javne rasprave svakodnevne studijske skupove, na kazuistiku i na sve druge akademske čine.”⁶³ Za rad svakog od dvaju fakulteta, filozofskoga

⁶³ MOPH, X, 86.

NATURE AND STRUCTURE OF THE STUDIUM GENERALE IN ZADAR

- 1 The studium generale in Zadar was, like most others, structured in line with other contemporary universities, a community of professors and students, but both also had their own associations. The professorial association was called *universitas* or *consortium magistrorum*, while the student one was *consortium studentium*, and it had its own dean (*decanus studentium*). There were two other roles: dean of the study (*decanus studii*), who was an equal member of all monastic and university councils where professors and members of the monastery discussed, voted and decided on the conduct, learning and challenges of individual students, and the *baianus* or *bejannius* of the studium. This was usually a senior student in charge of the admission and care of the newly arrived students.
- 2 The managing structure consisted of several officials (*officiales*) who had the highest managing powers, but also the highest responsibility for the activities of the study. They were elected or appointed according to specific criteria to enable a disciplined life and teaching for a fixed term, typically three years. After this period, they were reassigned to new responsibilities or entrusted with different tasks. The master of the studium was the rector (*regens studii*), also called *lector primarius*, or professor who taught the main subjects. His role was described in a document dated 1569: “The rector is the head of the study at all universities of our order, and not only of all faculties, but he is also in charge of all other university officials and professors in everything related to the study, i.e. lectures, public discussions, daily study meetings, casuistry and all other academic activities.”⁶³ Each of the two faculties, of philosophy and of theology,

⁶³ MOPH, X, 86.

i teološkoga, bili si zaduženi dekani (*decani*) birani obično na tri godine. Njima su pomagali „magistar studija“ ili studenata (*magister studentium*) kao generalni tajnik zadužen za vođenje upravnih poslova. Treći po ustroju i nastavnom program je bio „studentski dekan“ (*decanus studentium*) koji je bio zadužen za prihvatanje, zbrinjavanje novih studenata i njihovo zastupanje na svim vijećima na kojima se raspravljalo o njihovim potrebama i problemima.⁶⁴

3. Profesorski zbor su tvorili „prvi“, glavni profesor (*lector primarius*) koji je obnašao službu rektora (*regens*) i nekoliko drugih profesora (*lectores*) filozofije i teologije, učitelj studija ili studenata (*lector studii* ili *lector studentium*) te profesor dogmatske teologije ili redovni (glavni) bakalaureus (*baccalaureus ordinarius*). Svi profesori koji su imali namjeru jednoga dana steći doktorski naslov bili su dužni najmanje dvije godine uzastopce predavati razne predmete kako bi se, prelazeći iz jedne kategorije u drugu i penjući se s jedne stube na drugu, popeli na sam vrh ljestvice gdje su, postignuvši doktorat, prepuštali svoje mjesto drugima.⁶⁵

Generalno učilište je imalo dva smjera ili fakulteta: filozofski (*facultas philosophiae*) i teološki (*facultas theologiae*). Te discipline od XIII. st. išle su ukorak jedna s drugom. Teologija nije mogla bez filozofije čijom se logikom i terminologijom služila u pitanjima kršćanske objave.⁶⁶ Riječ je samo o tome na kojoj se razini, odnosno institucionalnom stupnju predavala. U dominikanskom redu bio je to aristotelizam. Filozofija je bila na tolikoj cijeni da je najprije 1259. u nastavni program uvedena kao obavezan predmet, a 1405. počeli su se osnivati ne samo fakulteti nego i posebna generalna učilišta filozofije.⁶⁷ U Zadru je to bilo na razini ravnopravnog fakulteta koji je pružao cjelovit trogodišnji program filozofskih predmeta i disciplina, a bio je uvjet za upis na višegodišnji teološki fakultet.

was led by the deans (*decani*), usually appointed for a three-year term. They were assisted by the “study master” (*magister studentium*), the general secretary in charge of administration. The third, in terms of structure and curriculum, was the “student dean” (*decanus studentium*) who was in charge of receiving and caring for new students and representing them in all councils where their needs and problems were discussed.⁶⁴

The faculty consisted of the “first”, primary professor (*lector primarius*) who held the office of rector (*regens*), several other professors (*lectores*) of philosophy and theology, a teacher of studies or students (*lector studii* or *lector studentium*) and a professor of dogmatic theology or a full (principal) bachelor (*baccalaureus ordinarius*). All professors aspiring to attain a doctoral degree were required to teach various subjects for at least two consecutive years. This teaching experience served as a prerequisite for progressing across different academic levels and categories and reaching the top of the ladder. Once they earned their doctorate, they would step aside, creating opportunities for new faculty members.⁶⁵

The studium generale had two curricula or faculties: philosophy (*facultas philosophiae*) and theology (*facultas theologiae*). Since the 13th century, these disciplines have kept pace with each other. Theology could not exist without philosophy, as it used its logic and terminology in matters of Christian revelation.⁶⁶ It was only a matter of the institutional level at which it was offered. In the Dominican Order, it was Aristotelianism. Philosophy was so valued that at first, in 1259, it was introduced into the curriculum as a compulsory subject, and in 1405, not only faculties but also special studia generalia of philosophy began to be established.⁶⁷ In Zadar, this was at the level of an equal faculty that provided a complete three-year programme of philosophical subjects and disciplines,

⁶⁴ Usp. S. Krasić, *Generalno učilište*, 161 – 168.

⁶⁵ S. Krasić, *Liber almi Studii Generalis*, 49 – 52.

⁶⁶ Bullarium Ordinis Praedicatorum [BOP], II, ed. Th. Ripoll et A. Bremond, Romae, 1730., 333.

⁶⁷ MOPH, III, Romae, 1898., 99 i 109; H. Denifle, n. dj., 719 – 720; S. Krasić, *Generalno učilište*, 138 – 139.

⁶⁴ See S. Krasić, *Generalno učilište*, 161–168.

⁶⁵ S. Krasić, *Liber almi Studii Generalis*, 49–52.

⁶⁶ Bullarium Ordinis Praedicatorum [BOP], II, ed. Th. Ripoll et A. Bremond, Romae, 1730., 333.

⁶⁷ MOPH, III, Romae, 1898., 99 i 109; H. Denifle, op. cit., 719–720; S. Krasić, *Generalno učilište*, 138–139.

4. Ustroj ili okosnica generalnog učilišta sastojala se od triju piramidalnih stupnjeva zvanih tečajevi (*cursus*):

- a) početni, zvan "gramatički" na kojemu su mladi studenti kao uvjet za upis na filozofski ili teološki studij, dvije godine učili gramatiku, retoriku, logiku, filozofiju sa svim disciplinama koji je sadržavao pojam „slobodnih umijeća“ (*artes liberales*);
- b) niži, dodiplomski i institucionalni zvan „materijalni“ tečaj koji se sastojao od trogodišnjeg pohađanja filozofije ili teologije na odgovarajućim fakultetima; njihov program je do u tančine poznat zahvaljujući tiskanim „tezama“ koje su studenti „branili“ na javnim ispitima u okviru odgovarajućih fakulteta;
- c) "formalni" ili viši (poslijediplomski) tečaj bio je namijenjen diplomiranim studentima teologije koji su željeli postići jedan od triju viših akademskih naslova; nastava se na njemu sastojala od redovitih dnevnih predavanja, tjednih praktičnih vježbi (*exercitia scholastica*) i specifičnih radova po odsjecima ili sekcijama (*circuli*); cijeli tečaj bio je zamišljen kao kombinacija slušanja specijaliziranih predavanja i aktivnog predavanja pojedinih predmeta slušačima dvaju nižih tečajeva u kojima se uvježbavala tehnika predavanja.⁶⁸

5. Akademski naslovi koji su se mogli steći na generalnom učilištu bili su: lektorat, bakalaureat i doktorat ili magisterij.

Lektorat (*lectoratus*) je bio sinonim profesorskog poziva i prvi viši akademski naslov koji se stjecao na filozofskom i na teološkom fakultetu. Dobivao se nakon trogodišnjeg pohađanja predavanja i polaganja odgovarajućeg strogog ispita (*examen rigorosum*) iz svih filozofskih i teoloških disciplina koji je u znao trajati po više sati. Profesori filozofskog fakulteta su,

and it was a requirement for admission to a multi-year theological faculty.

The structure or backbone of the studium generale consisted of three pyramidal degrees, called courses (*cursus*):

- a) an initial course, called "grammar", in which young students, as a prerequisite for admission to a study of philosophy or theology, for two years studied grammar, rhetoric, logic, and philosophy with all disciplines that included the concept of "free arts" (*artes liberales*);
- b) a lower, undergraduate and institutional so-called "material" course consisting of a three-year study of philosophy or theology at the respective faculties; the programme is known to the smallest detail thanks to the printed "theses" that the students "discussed" during public examinations within the respective faculties;
- c) a "formal" or higher (postgraduate) course intended for graduate students of theology who wished to achieve one of the three higher academic titles; teaching consisted of regular daily lectures, weekly practical exercises (*exercitia scholastica*) and specific works by departments or sections (*circuli*); the entire course was conceived as a combination of attending specialised lectures and active teaching of subjects to the students on the two lower courses, thus practising the lecturing technique.⁶⁸

The academic titles that could be attained at the studium generale were Lecturer, Bachelor's degree and Doctorate or Master's degree.

The *lectoratus* was synonymous with the professorship and the first higher academic title to be obtained at the faculties of philosophy and theology. It was obtained

⁶⁸ Usp. C. Douais, *Essai sur l'organisation des études dans l'Ordre des Frères Prêcheurs au treizième et quatorzième siècle* (1216-1342), Toulouse, 1884; I. Taurisano, *L'organizzazione delle scuole domenicane nel secolo XIII*, „Miscellanea lucchese di studi storici e letterari in memoria di Salvatore Bongi, Lucca, 1931., 94 – 129; F. Ehrle, *I più antichi statuti della facoltà di teologia dell'Università di Bologna*, Bologna, 1932., 77 – 89; L. Robles, *Arts libéraux et philosophie au moyen âge*, «Acts du quatrième congrès international de philosophie médiévale», Montréal – Paris, 1969., 599 – 616.

⁶⁸ See C. Douais, *Essai sur l'organisation des études dans l'Ordre des Frères Prêcheurs au treizième et quatorzième siècle* (1216-1342), Toulouse, 1884; I. Taurisano, *L'organizzazione delle scuole domenicane nel secolo XIII*, *Miscellanea lucchese di studi storici e letterari in memoria di Salvatore Bongi*, Lucca, 1931., 94–129; F. Ehrle, *I più antichi statuti della facoltà di teologia dell'Università di Bologna*, Bologna, 1932., 77–89; L. Robles, *Arts libéraux et philosophie au moyen âge*, „Acts du quatrième congrès international de philosophie médiévale”, Montréal – Paris, 1969., 599–616.

za razliku od profesora teološkog fakulteta, nosili naslov profesora filozofije za svjetovnjake (*lectores philosophiae pro saecularibus*).⁶⁹

Bakalaureat (*bacchalaureatus*) je bio drugi viši akademski naslov namijenjen doktorandima teologije nakon trogodišnjeg pohađanja filozofije i isto toliko godina teologije te još najmanje tri godine uspješnog predavanja studentima srednjeg ili „materijalnog” tečaja. Kriteriji za njegovo postizanje bili su vrlo strogi. Osim magistralnog poznavanja teološke problematike uzimala se u obzir besprijekorna stegovna i moralna podobnost. Od nositelja tog naslova se tražila sposobnost predavanja teologije na generalnim učilištima.

Doktorat iz teologije (*doctoratus* ili *magisterium in sacra theologia*) predstavljao je vrhunac višegodišnjeg postupnog penjanja po okomitoj ljestvici obrazovnog sustava na koji se moglo popeti samo ispunjavanjem dugog niza posebnih akademskih i administrativnih propisa i uvjeta koji se danas ne traže ni od koga. Smatrao se krunom i najvišim službenim priznanjem intelektualne, doktrinarne i moralne zrelosti jednog redovnika.⁷⁰

6. Ispiti iz pojedinih predmeta ili iz općeg znanja za postizanja akademskih naslova u načelu su bili javni. Morali su biti najavljeni na oglasnoj ploči na generalnom učilištu ili u gradu. Bili su obavljani u javnoj knjižnici (*bibliotheca publica*) ili u crkvi. Ispiti za akademske naslove polagani su pred višečlanim povjerenstvom od 4 do 6, pa čak i 8 djelatnih profesora (*moderatores actuales*) s rektorom na čelu, a mogli su u njemu sudjelovati i počasni profesori (*moderatores honoris*), obično umirovljeni doktori (magistri) i bakalaureusi. Mogli su im nazočiti svi koji su to željeli. Obično je bila riječ o rodbini, prijateljima, pokroviteljima pojedinog ispitanika, uglednicima iz javnoga života ili pak o „običnim“

after three years of attending lectures and passing a rigorous examination (*examen rigorosum*) in all philosophical and theological disciplines. Sometimes it lasted for several hours. The professors of the Faculty of Philosophy, unlike the professors of the Faculty of Theology, bore the title of Professor of Philosophy for the Secular (*lector philosophiae pro saecularibus*).⁶⁹

The bachelor's degree (*bacchalaureatus*) was the second higher academic title for doctoral students in theology after three years of philosophy study, the same number of years of theology, and at least three more years of successful teaching to students of the middle or “material” course. The criteria for achieving it were very strict. In addition to mastering the knowledge of theological issues, impeccable disciplinary and moral suitability was taken into account. Holders of this title were required to be able to teach theology at studia generalia.

The doctorate in theology (*doctoratus* or *magisterium in sacra theologia*) was considered the pinnacle of the pluriennial ascent up the vertical ladder of the educational system. This could be reached only by satisfying a series of special academic and administrative regulations and prerequisites that today are no longer required. It was considered the crown and the highest official recognition of the intellectual, doctrinal and moral maturity of a priest.⁷⁰

6 Examinations in individual subjects or general knowledge for the achievement of academic titles were generally public. They had to be announced on a bulletin board at the studium generale or in the town. They were held in the public library (*biblioteca publica*) or in the church. Exams for academic titles were taken before a multi-member commission of four to six, or even eight active professors (*moderatores actuales*) headed by the rector, and honorary professors (*moderatores honoris*), usually retired doctors (masters) and bachelors, could also participate. Anyone was able to attend. Usually,

⁶⁹ Unatoč općem pravilu da ispiti na jednom generalnom učilištu vrijede na svim drugim učilištima i sveučilištima, u Zadru, kao osobitu zanimljivost nalazimo nekoliko slučajeva da su lektori koji su u Bologni, Rimu, Napulju i drugdje već bili položili lektorski ispit iz nepoznatih razloga trebali ponovno polagati taj ispit (usp. S. Krasić, *Generalno učilište*, str. 473, bilj. 1).

⁷⁰ Usp. S. Krasić, n. dj., 172 – 175.

⁶⁹ Despite the general rule that exams passed at one higher education institution are valid in all other studia and universities, in Zadar, peculiarly, there were several cases where lectors who had already passed the lectors exam in Bologna, Rome, Naples and elsewhere had to take the exam again for unknown reasons (see S. Krasić, *Generalno učilište*, 473, footnote 1).

⁷⁰ See S. Krasić, op. cit., 172–175.

građanima. U tu svrhu su se prethodno oglašavali na unutarnjoj oglasnoj ploči ili na crkvenim vratima, pa čak i tiskanim oglasima, uvijek s naznakom mjesta i vremena održavanja. Na ispitu je kandidat u određenom roku morao što jasnije i uvjerljivije izložiti zaključke do kojih je došao i odgovoriti (“obraniti”) na sve objekte ispitnog povjerenstva ali i slušatelja. No bilo je moguće polagati ih i u drugim mjestima i samostanima, poglavito u samostanima u vrijeme održavanja provincijskih zborova (*capitula provincialia*) na kojima su, po pravilu, sudjelovali svi magistri (doktori) provincije, a pristup je bio slobodan i drugima. O ozbiljnosti tih ispita dovoljno govori jedan zapisnik iz 1777. u kojemu se navodi da je lektorski ispit iz filozofije i teologije trajao više od pet sati.⁷¹ Ocjene su davane tajnim glasovanjem bijelim, crnim i sivim kuglicama (*ballotatio*) koje su označavale pozitivan, negativan i suzdržan glas ili ocjenu, a njihov broj odgovarao je broju bodova.⁷² Nakon toga je, ako je bila riječ o doktorskom ili bakalaureatskom ispitu, provincijalna skupština mogla uputiti molbu vrhovnom poglavaru reda kao velikom kancelaru koji je – uzimajući u obzir strogo ograničen broj takvih naslova, pa čak i intelektualne i moralne osobine kandidata za određeni naslov – uvažavao ili odbijao molbu za promaknuće. Zbog te složene procedure i ograničenja položeni magistarski ispiti nisu uvijek morali značiti i stvarno promaknuće, što stvara teškoću kod utvrđivanja stvarnog broja promaknutih magistara.

7. Pravnu ovlast podjele doktorskih naslova iz teologije generalno učilište nije imalo od samoga početka. Ona se postizala samo nakon dužeg vremena uspješnog rada i dokaza o akademskoj ozbiljnosti. Tu su ovlast pape dugo vremena ljubomorno pridržavali sebi iz

the exams were attended by relatives, friends, patrons of the candidate, public figures, and “ordinary” citizens. For this purpose, they were announced on an indoor bulletin board, on church doors and even in print, always specifying the place and time of the event. At the exam, the candidate had to state as clearly and convincingly as possible the conclusions reached and answer (“discuss”) all the objections of the examination committee, as well as of the listeners. However, the exams could also be taken in other places, such as monasteries, especially in monasteries during provincial assemblies (*capitula provincialia*) where, as a rule, all masters (doctors) of the province participated, and access was allowed to anyone. The seriousness of these examinations is sufficiently indicated by a record from 1777, which states that the lector exam in philosophy and theology lasted more than five hours.⁷¹ Grades were given by secret ballot with white, black and grey balls (*ballotatio*) denoting a positive, negative and abstained vote or grade, and their number corresponded to the number of points.⁷² Afterwards, in the case of doctoral or bachelor’s examinations, the provincial assembly could submit the petition to the supreme master of the order, acting as the grand chancellor. Considering both the strictly limited number of such titles and the intellectual and moral qualities of the candidate for a specific title, the grand chancellor would then decide whether to grant or refuse the request for promotion. Due to this complex procedure and the limitations, passing master’s exams did not always mean actual promotion, which creates difficulty in determining the actual number of masters promoted.

At the very beginning, the studium generale did not have the legal authority to award doctoral degrees in theology. It was achieved only after a long period of

⁷¹ „Die 10 Septembris 1777. Ab hora decima cum quadrante usque ad horam decimam sextam cum dimidio examinatus et unanimiter approbatus fuit in lectorem et confessarium R. P. F. Vincentius Vraghizan, prout sequitur...” (usp. S. Krasić, n. dj., 742 – 744).

⁷² Na sveučilištima u Parizu i Bologni za doktorat se nije polagao nikakav poseban ispit. Kandidati za taj naslov obično su držali jedno svečano predavanje u nadbiskupskoj palači ili katedralnoj crkvi (*vesperiae, aula, sorbona* i sl.), nakon čega je kancelar sveučilišta novom doktoru uručivao doktorsku povelju o položenom ispitu (diplomu) i magistarska obilježja.

⁷¹ *Die 10 Septembris 1777. Ab hora decima cum quadrante usque ad horam decimam sextam cum dimidio examinatus et unanimiter approbatus fuit in lectorem et confessarium R. P. F. Vincentius Vraghizan, prout sequitur...* (usp. S. Krasić, op. cit., 742–744).

⁷² At the universities of Paris and Bologna, no special exam had to be taken for a doctorate. Candidates for this title usually held one solemn lecture in the archbishop’s palace or cathedral church (*vesperiae, aula, sorbonne*, etc.). Then, the chancellor of the university presented the new doctor with a doctoral charter on the passed exam (diploma) and master’s qualifications.

straha da se njom ne bi okoristio netko čija pravovjernost nije zajamčena. Naslov se na početku mogao dobiti samo u Parizu i Oxfordu gdje su ga rijetkim sretnicima u papino ime davali kancelari tamošnjih sveučilišta.⁷³ O iznimnoj povlastici davanja tog naslova govori činjenica da su tako slavna sveučilišta kao što su bolonjsko, padovansko i firentinsko imala pravo davati doktorske naslove iz svih znanstvenih disciplina osim iz teologije.⁷⁴ Ni dominikanski red ga nije lako dobio. Najprije je papa Bonifacije IX. 1402. dopustio vrhovnim poglavarima reda da na sveopćoj godišnjoj skupštini reda taj naslov mogu dati u papino ime samo jednom, najizvrsnijem članu, naglasivši da se on ima pravo služiti istim pravima i povlasticama kao da su ga postigli na sveučilištu u Parizu.⁷⁵ Međutim, ta je praksa s vremenom znatno ublažena, tako da je papa Pio V. 1572. tu ovlast dao svim vrhovnim poglavarima reda i njegovim najistaknutijim sveučilištima koja su time dobivala naslov povlaštenih sveučilišta (*universitates approbatae* ili *universitates privilegiatae*)⁷⁶, a papa Benedikt XIII. 1727. potvrdio sve dotadašnje i udijelio mnoge druge ovlasti i povlastice.⁷⁷

Vrhovna skupština dominikanskog reda održana u Rimu 1553. je, na temelju ovlasti pape Bonifacija IX. od 27. travnja 1402., generalnom sveučilištu u Zadru, u znak njegove dokazane ozbiljnosti, dala

successful work and evidence of academic earnestness. For a long time, the popes have jealously kept this authority to themselves, fearing that it might be used by someone whose orthodoxy was not guaranteed. Initially, the title could only be obtained in Paris and Oxford, where it was awarded to the rare lucky ones by the chancellors of those universities on behalf of the Pope.⁷³ The exceptional privilege of conferring this title is evidenced by the fact that illustrious universities like Bologna, Padua and Florence had the right to award doctorates in all scientific disciplines except theology.⁷⁴ The Dominican Order did not get it easily either. First, in 1402, Pope Boniface IX allowed the supreme masters of the order to grant this title in the name of the Pope at the general annual assembly of the order, to only one, most excellent member. It was pointed out that the grantee had the right to enjoy the same rights and privileges as if he had attained it at the University of Paris.⁷⁵ However, this practice was greatly softened over time. In 1572, Pope Pius V granted this authority to all the supreme masters of the order and its most prominent universities, which were thus awarded the title of privileged universities (*universitates approbatae* or *universitates privilegiatae*).⁷⁶ In 1727, Pope Benedict XIII confirmed everything and granted many other powers and privileges.⁷⁷

The Supreme Assembly of the Dominican Order held in Rome in 1553, upon authorisation of Pope

⁷³ J. Verger, *Istituzioni e sapere nel XIII secolo*, Jaca Book, Milano 1991., 81.

⁷⁴ Usp. J. Le Goff, *L'uomo medievale*, Roma – Bari, 1993., 79.

⁷⁵ „Hinc est, quod nos tuis devotis in hac parte supplicationibus inclinati [...] Magisterii honorem et docendi licentiam facultate predicta, servatis Constitutionibus Viennensis Concilii [...] auctoritate Apostolica largiri, sibi que, ut infra dictum Ordinem, et extra, quibuscumque gratiis, privilegiis libertatibus, et indulgentiis, tam a Sede, quam ab Ordine predictis Fratribus ejusdem Ordinis, tam a Sede, quam ab Ordine predictis Fratribus, ejusdem Ordinis in eadem Theologia Parisius Magistratis, concessis, perinde uti, et gaudere valeant, ac si in Perisien. Studio hujusmodi Magisterium recepisset...» (BOP II, 47). Na taj se dokument često pozivaju opće skupštine reda. Tako, primjera radi, opća skupština iz 1542. naglašava: „Approbamus magisteria magistrorum hic creatorum per Rev. mum Patrem Generalem auctoritate sibi a Sede Apostolica concessa» (MOPH IX, 298).

⁷⁶ BOP V, 294 – 295.

⁷⁷ BOP VI, 615, 622 – 623.

⁷³ J. Verger, *Istituzioni e sapere nel XIII secolo*, Jaca Book, Milano 1991., 81.

⁷⁴ See J. Le Goff, *L'uomo medievale*, Roma – Bari, 1993., 79.

⁷⁵ „Hinc est, quod nos tuis devotis in hac parte supplicationibus inclinati [...] Magisterii honorem et docendi licentiam facultate predicta, servatis Constitutionibus Viennensis Concilii [...] auctoritate Apostolica largiri, sibi que, ut infra dictum Ordinem, et extra, quibuscumque gratiis, privilegiis libertatibus, et indulgentiis, tam a Sede, quam ab Ordine predictis Fratribus ejusdem Ordinis, tam a Sede, quam ab Ordine predictis Fratribus, ejusdem Ordinis in eadem Theologia Parisius Magistratis, concessis, perinde uti, et gaudere valeant, ac si in Perisien. Studio hujusmodi Magisterium recepisset... (BOP II, 47). This document is often referred to by the general assemblies of the order. Thus, for example, the general assembly of 1542 emphasises: *Approbamus magisteria magistrorum hic creatorum per Rev. mum Patrem Generalem auctoritate sibi a Sede Apostolica concessa* (MOPH IX, 298).

⁷⁶ BOP V, 294–295.

⁷⁷ BOP VI, 615, 622–623.

ovlast podjele akademskih naslova bakalaureata i doktorata.⁷⁸ Ona se, međutim, odnosila samo na njegov teološki fakultet. Pape nikada nisu ni osnivali, ni branili osnivati filozofske fakultete, niti im davali ovlast podjele akademskih naslova. Filozofski fakultet generalnog učilišta u Zadru je, kao i prije toga, mogao davati samo lektorske naslove (*lectoratus philosophiae*). Ako je lektor predavao filozofiju na odgovarajućem fakultetu nosio je naslov lektora „slobodnih umijeća“ (*lectoratus artium*), odnosno filozofije. Mogao ga je postići na kraju trogodišnjeg formalnog tečaja filozofije i šestogodišnjeg pohađanja teologije.⁷⁹

8. Promovirani doktori uživali su velik broj prava, izuze-taka od općeg prava i povlastica koje je – kako je često bilo navedeno u samim diplomama – podjeljivalo sveučilište u Parizu kao najpovlaštenije sveučilište po kojemu su se svi drugi ravnali.⁸⁰ To je, međutim, u redovničkim zajednicama u kojima su svi članovi načelno trebali biti jednaki, stvaralo probleme. Taj se problem rješavao tako da za svaku provinciju, ovisno o njenoj veličini, broj njihovih korisnika zakonski bio strogo ograničen. Za Dalmatinsku provinciju je taj broj 1583. bio ograničen na šest, ali je tijekom vremena taj broj bio povećan na deset. Ako je taj broj bio ispunjen, bakalaureus koji je težio njegovu postizanju bio je prisiljen čekati fizičku smrt nekog akademskog „besmrtnika“ da bi zauzeo njegovo mjesto. Zabilježen je slučaj da je jedan bakalaureus tek u 94. godini života došao na red za taj naslov.⁸¹ Novi doktor je u znak svoga dostojanstva dobivao karakterističnu crnu doktorsku

Boniface IX on April 27, 1402, granted the General University of Zadar the permission to award the academic titles of bachelors and doctorates, as a sign of proven earnestness.⁷⁸ It applied, however, only to the Faculty of Theology. The popes never founded or prevented the founding of faculties of philosophy, nor granted them the authority to award academic titles. The Faculty of Philosophy of the Studium Generale of Zadar could only award lectorate titles (*lectoratus philosophiae*), as it had done previously. If the lecturer taught philosophy at the appropriate faculty, he bore the title of lecturer of “free arts” (*lectoratus artium*), that is, philosophy. He would achieve it at the end of a three-year formal course in philosophy and a six-year theology study.⁷⁹

The promoted doctors enjoyed a great number of rights, exceptions to the general law, and privileges, which – as was often stated in the diplomas themselves – set the University of Paris apart as the most privileged university, with others looking up to it.⁸⁰ This, however, caused problems in monastic communities where all members were supposed to be equal in principle. This challenge was solved by strictly limiting the number of users for each province. For the Dalmatian Province, this number was limited to six in 1583, but over time it increased to ten. If this number was met, a bachelor who aspired to achieve the academic title was forced to wait for the physical death of some academic “immortal” to take his place. There is a record of a bachelor reaching that title only at the age of 94.⁸¹ As a sign of his dignity, the new doctor received a distinctive black doctor’s cap (*birretum doctorale* or *birretum*

⁷⁸ „Item confirmamus determinationem conventuum et universitatum studii iam per duo capitula praecedentia approbatam, extra quas universitates nolumus aliquem fratrem nostri ordinis facere seu graduari posse; et si secus factum fuerit, totum sit irritum et inane. Confirmantes etiam determinationem conventus Iadrensis in provincia Dalmatiae, in quo baccalaurei eiusdem provinciae possint legere sententias per quatuor annos, prout in praecedenti capitulo statutum fuit...” (MOPH, X, 1901., 7).

⁷⁹ S. Krasić, n. dj., 330.

⁸⁰ O njima v. S. Krasić, n. dj., 168 – 171.

⁸¹ Usp. S. Krasić, n. dj., 699 – 671.

⁷⁸ *Item confirmamus determinationem conventuum et universitatum studii iam per duo capitula praecedentia approbatam, extra quas universitates nolumus aliquem fratrem nostri ordinis facere seu graduari posse; et si secus factum fuerit, totum sit irritum et inane. Confirmantes etiam determinationem conventus Iadrensis in provincia Dalmatiae, in quo baccalaurei eiusdem provinciae possint legere sententias per quatuor annos, prout in praecedenti capitulo statutum fuit...* (MOPH, X, 1901., 7).

⁷⁹ S. Krasić, op. cit., 330.

⁸⁰ See S. Krasić, op. cit., 168–171.

⁸¹ See S. Krasić, op. cit., 699–671.

kapu (*birretum doctorale* ili *birretum magistrale*), knjigu i zlatni prsten.⁸² Iako su mnogi važni spisi zadarskoga sveučilišta u vrtlogu političkih zbivanja početkom XIX. st. netragom nestali, ipak posjedujemo podatke o imenima 105 bakalaureusa koji su u Zadru bili promaknuti u doktore teologije (*doctores* ili *magistri in theologia*), najmanje 200 bakalaureusa od kojih 96 nositelja naslova povlaštenih bakalaureusa (*bacchalaurei privilegiati*) i 214 lektora koji su postigli naslove profesora filozofije (*lectores philosophiae*) i teologije (*lectores theologiae*). No stvarni broj promoviranih nosilaca tih naslova bio je svakako veći. Na sveučilištu u Bologni je, primjera radi, između 1360. i 1500. doktorski naslov postiglo 447 ljudi. Ako se uspoređi brojka od 105 doktorata koji su prema nepotpunim podacima podijeljeni u Zadru za 254 godine (1553. – 1807.), dolazi se do zaključka da je to bilo u prosjeku onoga vremena.⁸³

O prosječnoj životnoj dobi potrebnoj za stjecanje doktorata moguće je nešto reći na temelju nekih statističkih pokazatelja o starosnoj dobi promaknutih laureata. Kao uzorak uzeli smo 30 doktora za koje znamo godinu rođenja, početak studiranja i postizanja doktorata. Taj se naslov obično postizao 18 do 44 godine nakon prvog upisa na studij.

9. Javno oblježje sveučilišta pretpostavljao je i javni nadzor nad njegovim djelovanjem. Pravni status generalnog učilišta u Zadru bio je reguliran općim crkvenim i državnim zakonima. Katolička Crkva i dominikanski red smatrali su ga najvišom školskom ustanovom ili sveučilištem u modernom smislu riječi s istim akademskim pravima i povlasticama

magistrale), a book and a gold ring.⁸² Although many important writings of the University of Zadar disappeared without a trace in the whirlwind of political events at the beginning of the 19th century, we still have information on the names of 105 bachelors who were promoted to doctors of theology (*doctores* or *magistri in theologia*) in Zadar, at least 200 bachelors of whom 96 had the title of privileged bachelor (*bacchalaurei privilegiati*), and 214 lecturers who achieved the titles of professor of philosophy (*lectores philosophiae*) and professor of theology (*lectores theologiae*). However, the actual number of promoted holders of these titles was certainly higher. At the University of Bologna, for example, 447 people achieved doctoral degrees between 1360 and 1500. Comparing the 105 doctorates that, according to incomplete data, were awarded in Zadar over 254 years (1553–1807), we can conclude that this was the average of that period.⁸³

The average age at which doctorates were awarded can be determined based on specific statistical indicators related to the ages of the promoted laureates. As a sample, we selected 30 doctors for whom we have information on the year of birth, the year they commenced their studies, and the year they obtained their doctorate. This title was usually achieved 18 to 44 years after the first enrolment in the study.

The fact that the university was public also implied public oversight over its activities. The legal status of the Studium Generale of Zadar was regulated by general ecclesiastical and state laws. The Catholic Church and the Dominican Order considered it the highest educational institution or university in the modern

⁸² U doktorskoj diplomi fr. Luke Polovinića s otoka Braća izdanoj 10. rujna 1564. napisano je: „... Auctoritate Apostolica Nobis concessa et praesentium tenore te, Rev.dum Patrem fratrem Lucam Polovineum praefatum, cuius sufficientiam exploratam habemus, ad gradum Mgisterii Sacrae Theologiae promovemus impositoque tibi bireto nigro insigni Magisterii facimus et creamus Sacrae Theologiae Doctorem signique Magisterii laurea insignitum numero, coetui et Collegio Doctorum ac Magistrorum Sacrae Theologiae ascribimus et annumeramus cum omnibus gratiis, privilegiis, gradu et loco, quibus caeteri Sacrae Theologiae Magistri in nostro Ordine rite promoti facere solent et possunt“ (Arhiv dominikanskog samostana u Bolu na Braču).

⁸³ S. Krasić, n. dj., 313 – 343.

⁸² In his doctoral degree, published on September 10, 1564, Fr. Luka Polovinić from the island of Brač wrote: ... Auctoritate Apostolica Nobis concessa et praesentium tenore te, Rev.dum Patrem fratrem Lucam Polovineum praefatum, cuius sufficientiam exploratam habemus, ad gradum Mgisterii Sacrae Theologiae promovemus impositoque tibi bireto nigro insigni Magisterii facimus et creamus Sacrae Theologiae Doctorem signique Magisterii laurea insignitum numero, coetui et Collegio Doctorum ac Magistrorum Sacrae Theologiae ascribimus et annumeramus cum omnibus gratiis, privilegiis, gradu et loco, quibus caeteri Sacrae Theologiae Magistri in nostro Ordine rite promoti facere solent et possunt (archives of the Dominican monastery in Bol, island of Brač).

⁸³ S. Krasić, op. cit., 313–343.

koje su uživala ostala generalna učilišta ili sveučilišta u Parizu, Bologni, Padovi, Salamanki itd. Ono se u službenim dokumentima nazivalo istim naslovima kojima su bila nazivana ostala javna sveučilišta: *Studium generale*, *Studium formale*, *Studium universale*, *Gymnasium theologiae*, *Gymnasium generale*, *Lycaeum generale*, *Archilycaeum generale*, *Archigymnasium*, *Universitas*, *Universitas studiorum*, *Universitas Jadertina* i sl. Konstitucije (ustav) dominikanskog reda u koje nije bilo moguće ni dodati ni promijeniti bilo koju riječ ako to ne odobre tri uzastopne vrhovne skupštine, nisu pravile nikakvu razliku pravne naravi između generalnog učilišta u Zadru i gore navedenih generalnih učilišta pod specifičnim pojmom *conventus universitas* (samostan kao sjedište sveučilišta). Da ne bi bilo sumnje na koja se sve sveučilišta odnose, Konstitucije ih navode jedno po jedno. Zadarsko je uvijek je među njima.⁸⁴ Nadzor nad njegovih radom obavljale su crkvene i državne vlasti. U ime pape i Dominikanskog reda to je činio vrhovni poglavar kao njegov veliki kancelar.

Pravno-zakonska vrijednost akademskih naslova bila je izjednačena s naslovima postignutim na bilo kojem drugom sveučilištu. S obzirom na to da su akademski naslovi i sveučilišne povlastice imale svoj javni učinak, Mletačka Republika je strogo nadzimala ne samo njihovu podjelu, nego također izbor, imenovanja profesora, rektora i drugih dužnosnika.

10. Svi su se, naime, ispiti polagali u Zadru, ali je njihova valjanost bila provjeravana i odobravana u Rimu i u Veneciji preko posebnog državnog vijeća

sense of the word, with the same academic rights and privileges enjoyed by other studia generalia or universities in Paris, Bologna, Padua, Salamanca, etc. In official documents, it was named using the same titles as other public universities: *Studium generale*, *Studium formale*, *Studium universale*, *Gymnasium theologiae*, *Gymnasium generale*, *Lycaeum generale*, *Archilycaeum generale*, *Archigymnasium*, *Universitas*, *Universitas studiorum*, *Universitas Jadertina*, etc. Although the wording of the Constitutions of the Dominican Order could not be changed unless approved by three successive Supreme Assemblies, the Constitution did not make any distinction between the legal nature of the Studium Generale of Zadar and the aforementioned studia generalia. It used the specific term “conventus universitas” to refer to the convent as the seat of the university. To eliminate any ambiguity regarding the universities it applied to, the Constitutions list them individually. Zadar is always listed.⁸⁴ Its activities were supervised by the church and national authorities. The supreme master, as its grand chancellor, supervised it on behalf of the Pope and the Dominican Order.

The legal value of academic degrees was equal to that of those achieved at any other university. Since academic titles and university privileges had their public effects, the Venetian Republic strictly supervised not only their awarding, but also the selection and appointment of professors, rectors and other officials.

- In fact, all exams were taken in Zadar, but their validity was assessed and approved in Rome and Venice through a special council of state or senate committee 10

⁸⁴ “Declaramus, quo in capitulo Salmantae 1551 et subinde Romae 1553...” [...] determinatae fuerunt universitates, in quibus huiusmodi actus exerceri deberent et possent, et extra quas actus scolasticos non admittentur ad gradus, et sunt infrascriptae videlicet: In primis Conventum nostrum Parisiensem [...] In Provincia Dalmatiae Conventum Iadrensem...” (Usp. Regula Beati Augustini et Constitutiones Fratrum Ordinis Praedicatorum, Romae, 1566., 123; Regula S. Augustini et Constitutiones Fratrum Praedicatorum, Romae, 1650., 257; Regula S. Augustini et Constitutiones FF. Ordinis Praedicatorum, Romae, 1690., 321; S. Krasić, n. dj., 724 – 726.

⁸⁴ Declaramus, quo in capitulo Salmantae 1551 et subinde Romae 1553... [...] determinatae fuerunt universitates, in quibus huiusmodi actus exerceri deberent et possent, et extra quas actus scolasticos non admittentur ad gradus, et sunt infrascriptae videlicet: In primis Conventum nostrum Parisiensem [...] In Provincia Dalmatiae Conventum Iadrensem...” (Usp. Regula Beati Augustini et Constitutiones Fratrum Ordinis Praedicatorum, Romae, 1566., 123; Regula S. Augustini et Constitutiones Fratrum Praedicatorum, Romae, 1650., 257; Regula S. Augustini et Constitutiones FF. Ordinis Praedicatorum, Romae, 1690., 321; S. Krasić, op. cit., 724–726.

ili senatskog odbora zvanoga „Kolegij“ (*Collegio*)⁸⁵ koji je u tu svrhu imao svoj ured za crkvena pitanja zvan *Magistrato de' Proveditori ed Aggiunto sopra Monasteri*. Ti su središnji državni uredi imali osobitu ovlast nadzora nad podjelom doktorskih promaknuća i imenovanja profesora. Država je zahtijevala da se sve sveučilišne diplome, koje je u ime dominikanskog reda i pape potpisivao i izdavao njegov veliki kancelar u Rimu, prije objavljivanja moraju podnijeti na provjeru i odobrenje Senatu ili navedenom senatskom odboru kako bi on po vlastitim „javnim zakonima o doktorima ili magistrima“ za njih dao ili uskratio svoju suglasnost (*mandato di esecuzione*) za vlastito državno područje.⁸⁶ U 86 slučajeva imenovanja i akademskih promaknuća sadržanih u sačuvanoj knjizi generalnog učilišta navodi da su potpisana i odobrena za provedbu u jednom od tih dvaju vijeća ili odbora. To je više nego jasno iz formulacija kao što su: *iste litterae subscriptae et admissae fuerunt ab Excelso Venetiarum Collegio; de mandatu Excellentissimi Senatus Venetiarum; iuxta tenorem decreti Excellentissimi Senatus Venetiarum; de mandatu praecipiente Excellentissimo Magistratu super Monasteriis* i sl. U nekim slučajevima se navodi da neke diplome nisu bile priznate zato što nisu prošle propisanu proceduru u mletačkom Senatu (*perché la di lui patente non è passata nell'Eccelso Collegio, anzi fu determinato di ripugnare assolutamente*). Druga su imenovanja i akademska promaknuća bila obavljana na izričitu naredbu generalnog providura za Dalmaciju i Albaniju.

called the “Collegium” (*Collegio*)⁸⁵. For this purpose, the Collegio had its own office for ecclesiastical matters called *Magistrato de' Proveditori ed Aggiunto sopra Monasteri*. These central government offices had the particular authority to supervise the awarding of doctoral promotions and appointments of professors. The State required that all university degrees, signed and issued on behalf of the Dominican Order and the Pope by its Grand Chancellor in Rome, must be submitted for verification and approval to the Senate or to the aforementioned senate committee before publication. Subsequently, the committee would either approve or deny it (*mandato di esecuzione*) within their own national territory, following their respective “public laws on doctors or masters.”⁸⁶ In the preserved book of the studium generale, containing records of 86 appointments and academic promotions, it is indicated that they were signed and approved for implementation at one of these two councils or committees. This is more than clear from formulations such as *iste litterae subscriptae et admissae fuerunt ab Excelso Venetiarum Collegio; de mandatu Excellentissimi Senatus Venetiarum; iuxta tenorem decreti Excellentissimi Senatus Venetiarum; de mandatu praecipiente Excellentissimo Magistratu super Monasteriis*, etc. In some cases, it is stated that some diplomas were not approved because they did not pass the prescribed procedure in the Venetian Senate (*perché la di lui patente non è passata nell'Eccelso Collegio, anzi fu determinato di ripugnare assolutamente*). Other appointments and academic promotions were carried out on the order of the providur (governor-general) for Dalmatia and Albania.

⁸⁵ Usp. S. Kršić, *Generalno učilište*, str. 538, bilj. 507. “Collegio” je u ustavnom ustroju Mletačke Republike bio jedan od triju vrhovnih političkih i tehničkih tijela zvanih *Signoria*. Sačinjavalo ga je trostruko vijeće „mudraca“ (*savi*) koje se zvalo *Collegio* ili *Pien Collegio* (usp. G. Maranini, *La Costituzione di Venezia dopo la serrata del Maggior Consiglio*, La Nuova Italia Editrice, a Venezia, Perugia e Firenze, 1931., 325 – 330).

⁸⁶ To je obično bilo naznačivano na samim bakalaureatskim ili doktorskim diplomama riječima: „Fuerunt quoque praedictae litterae subscriptae et admissae ab Excelso Venetiarum Senatu pro exequutione die...” ili „ad ... in Collegio. Vista et licenziata per l'esecuzione”; „Vista e licenziata per l'esecuzione, salve le pubbliche leggi in materia de' Dottori e Maestri“ itd. čime su one dobivale državno priznanje (usp. S. Kršić, *Liber Almi Studii Generalis S. Dominici Iadrae 1684-1790.*, 66 – 68).

⁸⁵ See S. Kršić, *Generalno učilište*, 538, footnote 507. „Collegio” je u ustavnome ustroju Mletačke Republike bio jedan od triju vrhovnih političkih i tehničkih tijela zvanih *Signoria*. Sačinjavalo ga je trostruko vijeće „mudraca” (*savi*) koje se zvalo *Collegio* ili *Pien Collegio* (usp. G. Maranini, *La Costituzione di Venezia dopo la serrata del Maggior Consiglio*, La Nuova Italia Editrice, a Venezia, Perugia e Firenze, 1931., 325–330).

⁸⁶ This was usually indicated on the bachelor's or doctoral degrees with the words *Fuerunt quoque praedictae litterae subscriptae et admissae ab Excelso Venetiarum Senatu pro exequutione die...* ili *ad ... in Collegio; Vista et licenziata per l'esecuzione; Vista e licenziata per l'esecuzione, salve le pubbliche leggi in materia de' Dottori e Maestri*, etc. that granted them national approval (see S. Kršić, *Liber Almi Studii Generalis S. Dominici Iadrae 1684–1790.*, 66–68).

11. Sve to potvrđuje da su kako su akademska promaknuća tako i imenovanja pojedinih profesora i dužnosnika bila obavljana u ime crkvenih i državnih vlasti. Za svoje sveučilište u Padovi vlada Mletačke Republike je to činila preko svojih posebnih nadzornika ili „reformatora“ (*Riformatori dello Studio di Padova*) koji su bili stalno nazočni u njegovom ustroju, pa nije bilo potrebno posebno odobravati njegove diplome i odluke. Bez odobrenja tog tijela državne vlasti niti jedna se diploma nije smjela objaviti, niti se njezin vlasnik smio služiti svojim naslovom, pravima i povlasticama.⁸⁷ Tek kada je on smatrao da su bili ispunjeni svi državni propisi vlada je obično ovlašćivala rektora ili nekog drugoga da na posebnoj javnoj svečanosti nekomu osobno uruči diplomu. Nakon što je doktorand i tu zapreku uspješno svladao, bio je bio priman u zajednicu doktora ili magistara (*collegium magistrorum*) te dobivao odgovarajuća obilježja kao simbole svoga dostojanstva – posebnu crnu doktorsku kapu (*birretum doctorale* ili *birretum magistrale*), zlatni prsten i knjigu – uz koje su bile povezane mnoge osobne i profesionalne časti, ugled i povlastice. Te su procedure trajale po više mjeseci. Od trenutka potpisa vrhovnog poglavara reda u Rimu i odobrenja mletačke vlade do trenutka uručjenja obično je prolazilo od nekoliko mjeseci do cijele godine dana.⁸⁸ U sačuvanim spisima generalnog učilišta nalazimo zapise iz kojih se vidi da su se neki doktorski naslovi

All this confirms that the academic promotions and appointments of individual professors and officials were carried out on behalf of ecclesiastical and state authorities. For its university in Padua, the government of the Venetian Republic did so through its special supervisors or “reformers” (*Riformatori dello Studio di Padova*) who were constantly present in its organisation; therefore, it was not necessary to specifically approve the issued diplomas and decisions. Without the approval of that national body, no diploma was allowed to be published, nor was its holder allowed to use his title, rights and privileges.⁸⁷ Only when he felt that all state regulations had been met would the government typically authorise the rector or another designated person to personally present the diploma at a special public ceremony. After successfully overcoming this obstacle, the doctoral student was admitted to the community of doctors or masters (*collegium magistrorum*) and he received the appropriate attributes as symbols of his dignity – a special black doctorate cap (*birretum doctorale* or *birretum magistrale*), a golden ring and a book – that were associated with many personal and professional honours, reputations and privileges. These procedures lasted several months. From the moment of obtaining the signature from the supreme master of the order in Rome and the approval of the Venetian government to the actual awarding of the diploma, typically, several months or even a year would pass.⁸⁸ In the preserved files of the studium generale, records can be found indicating

⁸⁷ Profesor generalnog učilišta Pavao Ostoja 1777. izjavljuje: “Sine autoritate Serenissimi Principatus cui subditi ressignare debent omnes paginas Romanas pro esecutione” (Državni arhiv u Zadru, Fond samostana sv. Dominika, kutija 33, br. 1133; S. Krasić, *Generalno učilište*, str. 349, bilj. 282).

⁸⁸ To se najbolje vidi na primjeru imenovanja Giovannija Battiste Lisca iz Verone, „redovitim“ bakalaureusom u Zadru. Vrhovni poglavar reda imenovao ga je 22. kolovoza 1716., mletački *Collegio* 13. veljače 1717. odobrio njegovo imenovanje, a ono mu je uručeno u Zadru tek 14. rujna 1717. (S. Krasić, n. dj., 102).

⁸⁷ The professor at the studium generale, Pavao Ostoja, declared in 1777: *Sine autoritate Serenissimi Principatus cui subditi ressignare debent omnes paginas Romanas pro esecutione* (State Archives in Zadar, Fund of the monastery of St. Dominic, box 33, No. 1133; S. Krasić, *Generalno učilište*, 349, footnote 282).

⁸⁸ This is best seen in the example of Giovanni Battista Lisco from Verona, who was awarded a “regular” bachelorate in Zadar. The supreme master of the order appointed him on August 22, 1716, the Venetian *Collegio* approved his appointment on February 13, 1717, and it was not presented to him in Zadar until September 14, 1717 (S. Krasić, op. cit., 102).

davali u ime ili po naredbi državnih vlasti.⁸⁹ Ovlast davanja najviših akademskih naslova i činjenica da su oni bili priznati „in foro externo“, oslobađali su članove Dalmatinske provincije i druge klerike i laike, osim u iznimnim slučajevima, da odlaze u inozemstvo i izlažu se velikim troškovima i opasnostima nesigurnih putovanja, što pokazuje povećanje njihovih upisa na filozofski fakultet. Potražnja za slobodnim mjestom je bila tolika da je uprava generalnog učilišta bila prisiljena vlastite studente premješati u druge samostane kako bi tim ljudima dala mogućnost pohađanja sveučilišne izobrazbe.⁹⁰

12. Generalno učilište u Zadru je, kao i mnoga druga učilišta Dominikanskog reda, po svojoj naravi, statutom i sastavu nastavnog osoblja bilo otvorenog tipa i međunarodnog značenja. Ono je, istina, prije svega bilo namijenjeno članovima samoga Dominikanskog reda, ali i svima onima, klericima i laicima, koji su bili željni znanja i za to ispunjavali propisane uvjete.

U sačuvanoj i objavljenoj knjizi *Liber almi Studii Generalis S. Dominici Iadrae 1684-1790* nalaze se podatci o profesorima, kojih je najviše bilo iz Dalmacije, ali iz drugih krajeva i zemalja te više od 200 studenata koji su u razdoblju od 1684. do 1790. studirali u Zadru. Od toga su 114 bili stranci, poglavito s Apeninskog poluotoka. Izričito se spominju studenti iz Venecije, Vicenze, Breše (Brescia), Bergama, Ferrare, Bologne, Rima, Coma, Trenta, Nizze, Napulja, Lombardije, Apulije i Kalabrije, a neki su bili čak iz Njemačke i

that some doctoral titles were awarded in the name or by order of the state authorities.⁸⁹ The authority to confer the highest academic titles, and the fact that they were recognised *in foro externa*, allowed the members of the Dalmatian Province and other clerics and laymen, except in exceptional cases, to avoid going abroad, thus avoiding substantial costs and the inconveniences of long journeys. This can also be seen in the increase in the number of enrolments to the Faculty of Philosophy. The demand for a vacancy was so great that the administration of the studium generale was forced to transfer its own students to other monasteries in order to give these people the opportunity to attend university.⁹⁰

The Studium Generale of Zadar, like many other studies of the Dominican Order, was of open type and had international significance due to its nature, statutes and composition of teaching staff. Truth be told, it was intended primarily for members of the Dominican Order itself, but also for all those clerics and laymen who were eager for knowledge and who met the demanded prerequisites.

The preserved and published book *Liber almi Studii Generalis S. Dominici Iadrae 1684-1790* contains information on professors, most of whom were from Dalmatia, but also from other regions and countries and on more than 200 students who studied in Zadar between 1684 and 1790. Of these, 114 were foreigners, mainly from the Apennine Peninsula. Students from Venice, Vicenza, Brescia, Bergamo, Ferrara, Bologna, Rome, Como, Trent, Nice, Naples, Lombardy, Apulia and Calabria are mentioned explicitly, and some were

⁸⁹ U zapisniku promocije bakalaureusa Tome Sadije stoji: „Die 25. Julii [1780]. De mandato Serenissimi Principis datus fuit per litteras patentes Ad. R. Patris Magistri Provincialis Fr. Dominici Dumercovih in Magistrum Sacrae Theologiae R. P. Baccalaureus Fr. Thomas Sadia“ (Zagreb, Arhiv Hrvatske dominikanske provincije, Registrum Provinciae Dalmatiae 1769-1850, str. 112). Da ne bi bilo zabune u ime koje je vlasti bio podijeljen doktorat, provincijalni zbor Dalmatinske provincije je 27. lipnja 1781. ponovno naglasio: „Acceptatae fuerunt litterae patentes, quibus Adm. R. P. Baccalaureus fr. Thomas Sadia institutus fuit in Provincia magister ab Ad. R. Patre Magistro, nunc defuncto, Provinciali fr. Dominico Dumercovih de mandato Excellentissimi Magistratus et Adjuncto supra Monasteriis“ (n. dj., 116).

⁹⁰ Usp. S. Krasić, n. dj., str. 333-334.

⁸⁹ The minutes from the promotion of the bachelor Thomas Sadia report: Die 25. Julii [1780]. De mandato Serenissimi Principis datus fuit per litteras patentes Ad. R. Patris Magistri Provincialis Fr. Dominici Dumercovih in Magistrum Sacrae Theologiae R. P. Baccalaureus Fr. Thomas Sadia (Zagreb, Arhiv Hrvatske dominikanske provincije, Registrum Provinciae Dalmatiae 1769-1850, 112). In order to avoid any ambiguity on the authority that awarded the doctorate, the Provincial Assembly of the Dalmatian Province emphasised again on June 27, 1781: Acceptatae fuerunt litterae patentes, quibus Adm. R. P. Baccalaureus fr. Thomas Sadia institutus fuit in Provincia magister ab Ad. R. Patre Magistro, nunc defuncto, Provinciali fr. Dominico Dumercovih de mandato Excellentissimi Magistratus et Adjuncto supra Monasteriis (op. cit., 116).

⁹⁰ See S. Krasić, op. cit., 333-334.

Poljske.⁹¹ Svi su oni imali prilike studirati kod kuće ili na nekom sveučilištu blizu nje, ali su ipak izabirali Zadar odakle su se vraćali sa svuda važećim sveučilišnim diplomama i akademskim naslovima. Među profesorima, osim, naravno, iz susjedne Italije, u dokumentima se navode i neki iz Španjolske i Flandrije. Generalno učilište u Zadru se, naravno, brojem svojih studenata i profesora teško moglo natjecati s velikim sveučilištima velikih zapadnoeuropskih naroda, ali to ne znači da je ono bilo lošije od drugih samo zato što je bilo manje. Povijest malih naroda obično se odvijala na marginama povijesti brojčano većih i političko-gospodarski uspješnijih naroda, ali ne nužno njihovom krivnjom ili zbog svoje malobrojnosti. Razloga za to može biti velik broj u koje se ovdje ne može ulaziti.

13. Osnutak prvog sveučilišta u povijesti svakog naroda, bez obzira na njegovu brojčanu veličinu, predstavlja veoma važan, magični trenutak njegova prijelaza iz nižega u viši stupanj razvitka i prekretnicu u procesu stjecanja intelektualne i kulturne zrelosti. Važnost Generalnog učilišta u Zadru za hrvatsku kulturnu povijest proizlazi iz činjenice da je bilo ne samo prva, nego i kroz više stoljeća jedina visokoškolska ili sveučilišna ustanova međunarodnog ugleda i značaja na nacionalnom tlu. No „veličina“ jednog grada ili naroda se ne mjeri po broju svojih stanovnika ili veličini teritorija, nego po civilizacijskim, kulturnim, intelektualnim i drugim vrijednostima koje oni posjeduju i zastupaju. U vezi s time nije zgorega podsjetiti da su, temeljem ovlasti koju je 1402. papa Bonifacije IX. podijelio vrhovnim poglavarima dominikanskog reda, naslovnici njegovih doktorskih diploma uživali ista prava i povlastice kao da su ih stekli na sveučilištu u Parizu, što je ne samo tim diplomama nego i učilištima davalo osobit značaj. Taj su ugled uživala sva povlaštena sveučilišta (*universitates approbatae*) među kojima se od 1553. nalazilo i generalno učilište u Zadru. Njegovim osnutkom 1396. on se – slično Pragu, Parizu, Bologni i drugim europskim gradovima u kojima su postojala takva učilišta – našao na geografskoj karti europskih sveučilišta kao sveučilišni grad (*civitas universitaria*) ili „grad sveučilište“ (*civitas - universitas*). To je – iako

even from Germany and Poland.⁹¹ All of them had the opportunity to study at home or at a university nearby, but still chose Zadar, from where they returned with universally valid diplomas and academic titles. Among the professors, except, of course, from neighbouring Italy, the documents also cite some from Spain and Flanders. The Studium Generale of Zadar, of course, could hardly compete with the large universities of the great Western European nations in terms of numbers of students and professors. However, this does not mean that it was worse than others just because it was smaller. The history of small nations usually unfolds on the margins of history, overshadowed by larger and more politically and economically successful nations, but not necessarily by their own fault or because of their restricted numbers. There could be many reasons for that, but we will not tackle them here.

The founding of the first university in the history of every nation, regardless of its numerical size, represents a very important, magical moment in its transition from a lower to a higher stage of development and a turning point in the process of acquiring intellectual and cultural maturity. The importance of the Studium Generale of Zadar to Croatian cultural history originates from the fact that it was not only the first, but also, for many centuries, the only higher education institute or university of international prestige and significance on national soil. However, the “greatness” of a city or nation is not measured by the number of its inhabitants or the size of its territory, but the civilisational, cultural, intellectual, and other values that they possess and represent. Therefore, it is worth recalling that, by virtue of the powers conferred in the supreme masters of the Dominican Order by Pope Boniface IX in 1402, the holders of those doctoral degrees enjoyed the same rights and privileges as if they had acquired them at the University of Paris, which gave special importance not only to these diplomas but also to these universities. This reputation was enjoyed by all the privileged universities (*universitates approbatae*), among which was the Studium Generale of Zadar from 1553. With its establishment in 1396, this studium,

⁹¹ S. Krasić, *Liber almi Studii Generalis*, 95 – 96, 196 – 127, 102 – 105, 126, 131 – 132, 137, 147 sqq.

⁹¹ S. Krasić, *Liber almi Studii Generalis*, 95–96, 196–127, 102–105, 126, 131–132, 137, 147 sqq.

tek usput – spomenuo papa Pio V. u jednoj ispravi iz 1570. u kojoj se tvrdi da se u gradu Zadru nalazi “univerzalno” i „vrlo znamenito (sve)učilište“.⁹²

14. U povijesti hrvatskog visokog školstva važno je uočiti paralelizam između onoga što se u XIV. st. događalo u Češkoj i Hrvatskoj. Ni Česi, ni Hrvati prije toga nisu imali državne samostalnosti. Česi su nakon gubitka nacionalne samostalnosti 1278. živjeli u sastavu Svetoga Rimskog Carstva njemačke narodnosti, ali su po planovima rimske obojedijencije skupa s njim odigrali vrlo važnu ulogu u širenju sveučilišta na velikom području „sjeverno od Alpa“. Hrvati su još od 1102. živjeli u državnoj zajednici s Mađarima u Ugarsko-hrvatskom kraljevstvu. Stjecajem povijesnih okolnosti jedni i drugi su u vrijeme „Zapadnog crkvenog raskola“ (1378. – 1417.) bili uključeni u važan program papinske kurije i rimske obojedijencije osnivanja novih sveučilišta. Prvo sveučilište Česi su dobili zahvaljujući caru Karlu IV. koji je uz pomoć pape Klementa VI. 1348. u Pragu osnovao generalno učilište (sveučilište) kao prvo u srednjoj Europi ili – kako se u

just like Prague, Paris, Bologna and other cities, put itself on the map of European universities as a university city (*civitas universitaria*), or “city university” (*civitas-universitas*). This was mentioned incidentally by Pope Pius V in a document from 1570, where he stated that in the city of Zadar, there is a “universal” and “very illustrious studium/university.”⁹²

In the history of Croatian higher education, it is important to note the parallelism between what was happening in the 14th century in Bohemia and Croatia. Neither the Czechs nor the Croats had state independence before that. After losing their national independence in 1278, the Czechs became part of the Holy Roman Empire of German nationality, but according to the plans of the Roman Obedience, they played a very important role in the expansion of universities in a large area “north of the Alps.” Since 1102, the Croats lived in a state union with the Hungarians in the Hungarian-Croatian Kingdom. Due to historical circumstances, both were involved in the important programme of the papal curia and the Roman Obedience of the founding of new universities at

14

⁹² „Cumque, sicut accepimus, in civitate Jadrensi extet una domus seu conventus Ordinis S. Dominici Fratrum Praedicatorum in qua, seu in quo, Studium universale Fratrum Religionis dicti totius illius Provinciae Dalmatiae consistat; quae quidem domus seu conventus, licet sit principalis illius Provinciae et valde insignis, summa tamen paupertate est oppressa...” (Archivum Apostolicum Vaticanum, Registra Vaticana, 2011, f.174r-176v). Slično su, ali mnogo opširnije, u svojim govorima i dobro poznatim javnim nastupima govorila dvojica papa našega vremena. Tako je u povodu 600. obljetnice generalnog učilišta Ivan Pavao II. 31. siječnja 1997. visokim predstavnicima Zadarske nadbiskupije, Filozofskoga fakulteta u Zadru, Veleposlanstva RH pri Svetoj Stolici, Grada Zadra, Zadarske županije, profesorima i studentima Filozofskoga fakulteta, predstavnicima kulturnih ustanova, novinarima i dr. o njemu održao svoj vjerojatno najduži i najvažniji govor na hrvatskom jeziku, o čemu postoje opširna izvješća brojnih novinskih agencija. Njegov nasljednik Benedikt XVI. je 4. lipnja 2011. u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu na susretu s predstavnicima civilnog društva, političkog, akademskog, kulturnog, gospodarskog i vjerskog života Republike Hrvatske o zadarskom sveučilištu izrekao nekoliko značajnih riječi i poruka. Takvim se izjavama ne mogu pohvaliti ni mnogo veća i starija sveučilišta u svijetu. Pape, napomenimo, načelno nikada ne ulaze u kontroverzna pitanja ili stručne rasprave koje vode, nego se povremeno, ovisno o važnosti pojedinog slučaja, na njih osvrnu kao na općepoznate, provjerene i prihvaćene činjenice.

⁹² *Cumque, sicut accepimus, in civitate Jadrensi extet una domus seu conventus Ordinis S. Dominici Fratrum Praedicatorum in qua, seu in quo, Studium universale Fratrum Religionis dicti totius illius Provinciae Dalmatiae consistat; quae quidem domus seu conventus, licet sit principalis illius Provinciae et valde insignis, summa tamen paupertate est oppressa...* (Archivum Apostolicum Vaticanum, Registra Vaticana, 2011, f.174r-176v). Similar, but to a much greater extent, was said in speeches and well-known public appearances by the two popes of our time. Thus, on the occasion of the 600th anniversary of the studium generale, on January 31, 1997, John Paul II delivered his speech about this university to senior representatives of the Archdiocese of Zadar, the Faculty of Philosophy in Zadar, the Embassy of the Republic of Croatia to the Holy See, the City of Zadar, Zadar County, professors and students of the Faculty of Philosophy, representatives of cultural institutions, journalists and others. It was probably his longest and most important speech in the Croatian language, and it was reported extensively by many press agencies. On 4 June 2011, his successor, Benedict XVI, said some important words and delivered significant messages about the University of Zadar at a meeting with representatives of civil society and political, academic, cultural, economic and religious life of the Republic of Croatia at the Croatian National Theatre in Zagreb. Many larger and older world universities cannot boast such statements. It should be noted that popes never tackle controversial issues or lead expert discussions, but occasionally, depending on the importance of a particular case, they refer to them as generally known, verified and accepted facts.

to vrijeme govorilo – „sjeverno od Alpa“, učinivši ga na taj način ne samo političkim nego i kulturno-prosvjetnim središtem Svetog Rimskog Carstva njemačke narodnosti. Zahvaljujući Rajmundu De Vineisu, koji je kao vrhovni poglavar dominikanskog reda i jedan od najistaknutijih čelnika rimske obojedijencije imao sve papinske ovlasti osnivati sveučilišta, u Zadru je 1396. osnovano generalno učilište. Vrhovni poglavar dominikanskog reda učinio je time Zadar prvim takvim kulturnim središtem ne samo na hrvatskom tlu nego i u cijeloj jugoistočnoj Europi.

15. U povijesnom i kulturnom paralelizmu između Čeha i Hrvata ima i razlika. Česi su bili duboko svjesni da su 1348. dobili sveučilište kao veliku kulturnu tekovinu europskog Zapada za što se toliko zalagao prosvijetljeni car Karlo IV., a Hrvati su ga imali preko četiri stoljeća, ali nitko za to nije mario ili na to obraćao pozornost kao da ga nikada nisu imali. Poenta je u tome da nije isto biti i imati. Imati nešto, a ne znati da ga se ima, isto je što i nemati ga. Tako se dogodio vrlo čudan paradoks da je hrvatska historiografija previdjela ili pak zanemarila proučavati povijest srednjovjekovnog školstva u uvjerenju da se u njoj nema što osobito naći. Međutim, bilo je dovoljno malo pomnije čitati spise koji se još uvijek čuvaju u Državnom arhivu u Zadru, ali i u drugim arhivima, poput onih u Rimu i u Veneciji, da se vidi kakvo se kulturno blago u njemu krije i bez ikakve dvojbe zaključiti da, primjera radi, doktorske diplome nije bilo tko mogao podjeljivati nego samo jedno sveučilište koje je tu postojalo i djelovalo kao jedna od najvećih tekovina europske civilizacije, dokaz njezine kulturne zrelosti i pokretačka snaga svih njenih značajnijih društvenih procesa.

Važnost postojanja generalnog učilišta u Zadru za hrvatsku povijest jedva je moguće precijeniti. Osnutak bilo kojeg sveučilišta nikada nije plod nekog slučaja nego zbroj najrazličitijih kulturnih, političkih, gospodarskih i duhovnih čimbenika koje nije lako naći u isto vrijeme i na istom mjestu. Taj se trenutak obično smatra prijelomnim događajem i jednim od najvažnijih događaja u kulturnoj povijesti svakog naroda. On se u hrvatskoj kulturnoj povijesti dogodio na samom isteku XIV. st. što iz temelja mijenja prijašnje vrednovanje cjelokupne hrvatske kulturne povijesti i mjesta koje je on zauzimao u općoj povijesti. Zahvaljujući svom

the time of the “Western Church Schism” (1378–1417). The Czechs obtained their first university thanks to Emperor Charles IV, who founded the studium generale (university) in Prague in 1348. This was the first university in Central Europe or – as it was said at the time – “north of the Alps.” It was therefore not only a political centre but also a cultural-educational centre of the Holy Roman Empire of German nationality. Thanks to Raymond De Vineis, who, as the supreme master of the Dominican Order and one of the most prominent leaders of the Roman Obedience, had all the papal authorities to establish universities, the studium generale was founded in Zadar in 1396. The supreme master of the Dominican Order thus made Zadar the first cultural centre of this kind, not only on Croatian soil but also in the whole of southeastern Europe.

There is also a difference in the historical and cultural parallelism between Czechs and Croats. The Czechs were deeply aware that in 1348, they had obtained the university as the great cultural influence of the European West that Emperor Charles IV was strongly endorsing. The Croats had the university for more than four centuries, but no one cared about it or paid attention to it, as if they had never had it. The point is that it is not the same to be and to have. Having something and not knowing that you have it is the same as not having it. Thus, a very strange paradox occurred. The Croatian historiography overlooked or neglected to study the history of medieval education, believing that there was nothing special to be found in it. However, it was enough to read with a little more caution the writings that are still kept in the State Archives in Zadar, as well as in other archives, such as those in Rome and Venice, to see what cultural treasures are hidden in it, and to conclude without any doubt that, for example, doctoral degrees could not be awarded by anyone, but only by one university that existed and acted as one of the greatest currents of European civilisation. It was proof of its cultural maturity and the driving force of all its most important social processes.

The importance of the existence of the Studium Generale of Zadar to Croatian history can hardly be overestimated. The foundation of any university is never accidental, rather a combination of the most diverse cultural, political, economic and spiritual factors that are not easy to find at the same time and in

15

sveučilištu on je već potkraj srednjeg vijeka doživio svoju kulturnu zrelost, uključio se u najnaprednije tokove europske kulture tako da je od dotadašnjeg „uvoznika“ i pukog „potrošača“ tuđih kulturnih i intelektualnih dobara, prvi put u svojoj povijesti postao njihov „proizvođač“ i „izvoznik“ i to najviše u zemlje iz kojih ih je do tada „uvezio“.

No tu ne završava govor o važnosti generalnog učilišta u Zadru. Za njegovo šire i objektivnije vrednovanje u sklopu cjelokupnoga europskog školstva trebat će još vremena i proučavanja. Daljnja istraživanja i eventualni pronalazak izgubljene ili na bilo koji način otuđene dokumentacije, osobito njegove administracije u vrijeme njegova ukinuća 1807., mogao bi nam prirediti druga, nadamo se, ugodna iznenađenja. Iako nastojanja autora ovog teksta u tom smislu nisu urodila željenim plodom, stvarnost je obično mnogo bogatija nego što mislimo. Neočekivano imamo pravo uvijek očekivati.

the same place. This moment is usually considered a turning point and one of the most important events in the cultural history of any nation. In Croatian cultural history, this occurred at the very end of the 14th century, fundamentally changing the previous evaluation of the entire Croatian cultural history and the place it occupied in general history. Thanks to its university, Zadar had already reached its cultural maturity at the end of the Middle Ages, becoming involved in the most advanced currents of European culture. Despite previously being an “importer” and “consumer” of foreign intellectual goods, for the first time in its history, it became a “producer” and “exporter”, especially to the countries from which it used to “import” in the past.

However, the importance of the Studium Generale of Zadar is not limited to this. In order to evaluate it in a broader and more objective way, within the entirety of European education, more time and research will be needed. Further research and possible retrieval of lost or in any way alienated documentation, especially of its administration at the time of its abolition in 1807, might give us other, hopefully, pleasant surprises. Although the efforts of the authors of this text have not reached the desired results, the reality is much richer than we think. We always have the right to expect the unexpected.

Presente S. M. L. Paolo

S. D.

Nos Fr. Thomas Ripoll Sacer Theologiae Professor, ac totius Ordinis Praedicatorum
humilis Magister Generalis et Servus

Studio nostro Generali Conventus Sancti Dominici Zadar Provinciae nostrae Salmaticae Te
magistro studentium qui discipulos in doctrina sana possit instruere, et debita officii
nostri providere cupientes de Rev. Patre Sacerdote Fr. Francisco Maria Bianchi
eiusdem Provinciae naturam consideratione Eligimus, cui prefatum munus in Religionis
profectum, et s. Obedientiae meritum commendamus: quapropter hanc serie vestigi
auctoritate officii instituimus te et facimus, teque institutum et factum Recer
nimus, et Declaramus magistrum studentium pro vacantibus futurum in proximis
mensibus prodicti nostri Studii Generalis Zadar, cum omnibus gratiis,
privilegiis, immunitatibus et exemptionibus, quibus huiusmodi magistri studentium
in nostro Ordine ac prefato Studio Generali gaudere debent, et solent, mandantes
tibi in virtute spiritus sancti, sanctae Obedientiae sub formali precepto, ut munus hoc
et onus humiliter subeas, digne ac fructuose exerceas, et iuxta vires tibi a Domino
prestatas diligenter exequaris: omnibus vero et singulis nostris curis subiectis sub
eodem formali precepto mandamus, ut te tamquam verum ac legitimum Vicem nostrum
Studii Generalis Zadensis magistrum studentium a nobis ut supra institutum recipias
habent, et recognoscant. In nomine Patris, Filii, et Spiritus sancti Amen. Quibus cumq. f
In quorum plen f. Datum Rome, in conventu nostro s. Mariæ super Minervam
die 27 Martii 1728.

Fr. Thomas Ripoll

Magr. Ord.

Reg. fol. 5.

Fr. Dominicus Pomi

Magr. Regentis et socius.

id est. i. g. Apule in Colle
vino a Licentia per la via

Sic Fran. Vincenti

Imenovanje Franje Marije Bianchija magistrom studenata
na dominikanskoj Generalnoj studiju u Zadru od 27.
ožujka 1728. godine (HR-DAZD-338, FSSD, kutija 14, br. 550)

Appointment of Francesco Maria Bianchi as Master of
Students at the Dominican Studium Generale of Zadar on
March 27, 1728 (HR-DAZD-338, FSSD, box 14, no. 550)

Nos Fr. Thomas Ripoll Sacre Theologiæ Professor, ac totius Ordinis Prædicatorum
humili Magister Generalis, et Servus.

Studio nostro Generali Sancti Dominici Adre, de idoneo ac erudito Lectori
Biblico, providere cupientes, te Rev. Patrem fratrem fratrem Franciscum Mariam
Bianchi Provincia nostræ Salutiq; natura Consideratione Delegimus, cui pro-
fectum munus in Religionis profectum, et Sanctæ Obedientiæ meritum Demandamus.
quare tenore presentium, nostrique auctoritate Officii instituimus et facimus,
teque institutum et factum Declaramus atque Decernimus Lectorem Biblicum
in prefato Studio Generali Adre, ad triennium incedendum in proximo mense
Septembris cum omnibus gratiis, et privilegiis, quibus huiusmodi Lectores Biblici
de iure vel approbata consuetudine gaudere solent et debent, Declaramus te
moderatoren in eodem Studio Generali immediate post magistrum Studium
et mandantes tibi in virtute spiritus Sancti, Sanctæ Obedientiæ ac sub formali
precepto, ut munus hoc humiliter subeas, et iuxta vires tibi a Domino prestitas
diligenter exequaris: omnibus uero et singulis nostris curæ subiectis, et ad idem
Studium quomodolibet spectantibus sub eodem precepto mandamus, ut te tanquam
uerum ac legitimum Lectorem Biblicum a Nobis ut supra institutum habeant et reco-
gnoscant. In nomine Patris, Filii, et spiritus Sancti Amen. In quorum Præsentia
Datum Romæ in Conuentu nostro S. Mariæ Super Mineruan die 5. Augusti 1730.

Fr. Thomas Ripoll
Magr. Ord.

Reg. Pl. 7.
Fr. Dominicus Bonni
Magr. Cypriani, et Socius.

Imenovanje Franje Marije Bianchija lektorom biblijske
teologije na dominikanskom Generalnome studiju u Zadru
od 5. kolovoza 1730. godine (HR-DAZD-338, FSSD, kutija
14, br. 550)

Appointment of Francesco Maria Bianchi as lecturer of
biblical theology at the Dominican Studium Generale of
Zadar on August 5, 1730 (HR-DAZD-338, FSSD, box
14, no. 550)

Rev. Fr. Balthasar de Quiñones S. Theologiae Professor, ac universi Ord. P. F.
Praedicatorum humilis magister Generalis, et servus.

Cum vobis expositum fuisset, Rev. D. Antonium Krosin Parochum in Scholis Studij
nri Generalis S. Dominici Iadcae Provinciae nrae Dalmaticae, per quinquennium
S. Theologiae studiis operam dedisse, hanc serie, nraeque auctoritate officij
facultatem concedimus P. A. C. M. de Vincentio Maciae Vanacca olim in pto
Studio Senti Legenti, ac moderno eiusdem Provinciae Priori Provinciali, ut veris
existentibus narratis possit, adiunctis sibi aliis quatuor S. Theologiae Pro-
fessoribus Ord. nri, praedictum Rev. D. Antonium Krosin ad Examen admit-
tere iuxta Constitut. fel. rec. Clementis XII. Pont. Max. Verbo Dei Scripto, Dat.
sub die 28. Augusti An. 1733, et quatenus idoneus fuerit repectus, eun-
dem ad Gradum Doctoratus in S. Theologiae promovere, ipsique Lauream
Doctoratus conferre valeat; praemissa tamen ab illo S. Fidei Professio-
ne, nec non solemni praestito iuramento de non discedendo a solida
S. Thomae et quinati doctrina, servatisque ceteris de iure servandis.
In Nomine Patris, et Filij, et Spiritus Scti. Amen. In quorum fidem. Dat. 20.
mae in Contu nro S. Maciae supra hincervam die 22. Februarij. An.
1778

Balthasar de Quiñones
Mag. Ord.

Ex. Pag. 2.
Fr. Dominicus Vini. Macia Bertucci
Mag. Provis. Daciae, et Socius

Vrhovni poglavar dominikanskog reda Balthasar de Quiñones 22. veljače 1778. godine dopušta nekadašnjem rektoru Generalnog učilišta u Zadru i provincijalu Dalmatinske provincije Vinku M. Vanacca da, skupa s drugom četvoricom profesora, može obaviti ispit iz teologije svećenika Zadarske nadbiskupije Antuna Krosina za doktorski naslov (HR-DAZD-338, FSSD, kutija 33, br. 1133)

Supreme Head of the Dominican Order Balthasar de Quiñones authorizes on February 22, 1778, the former rector of the Studium Generale of Zadar and Provincial of the Dalmatian Province, Vinko M. Vanacca that, together with the other four professors, can take the exam in theology of priesthood of the Archdiocese of Zadar Antun Krosin for obtaining the doctoral title (HR-DAZD-338, FSSD, box 33, no. 1133)

In Dei filio sibi Dilecto Rev. Fri. Sacerdoti Fri. Francisco Mariæ Bianchi Pri.
Nor. Fr. Thomas Ripoll Sacre Theologiæ Professor, ac eiusdem totius Ordinis Prædicatorum

Exposcit iustitiæ ratio ut uirtutum merita, susceptisque pro Religione nostra Labore.
Cum ergo sicut accepimus, per plures annos Philosophiam ac Theologiam moralem
Sacre, per biennium ut moris est, compleueris: harum serie, nostrique auctoritate
circum Mariam Bianchi Provinciae nostræ Palmarie, ab omni uinculo excommuni-
catus, ad effectum presentium Sumtaxat consequendum, instituimus, creamus et
Nor. Fri. Baccalauri Fri. Ignatii Difnico, cum loco, voce, et omnibus aliis gra-
Baccalauri in nostro Ordine, et præfata tua Provincia gaudentes solent et debent
sub formali præcepto, ut hoc munus et onus humiliter subeas, Digne ac fructu-
et Christianæ Religionis utilitatem collatum recorderis: Omnibus uero et singulis
spectantibus sub eodem præcepto formali mandamus, ut te tanquam uerum
habeant, et recognoscant. In nomine Patris, Filii, et Spiritus Sancti Amen. Nos
quorum Jussu his sigillo officii nostri munitis manu propria subscripsimus
Die 12 Mensis Augusti 1730.

Fr. Thomas Ripoll
Magr. Ord.

17
Viso

Provinciae Dalmatiae Ordinis Praedicatorum
humilis Magister Generalis et servus. Salutem.

quantum in Domino possumus, signis honoribus compensemus.
len perlegeri, et insuper officium Magistri Studentium in studio Generali
e officii, absolventes prius de praenominatum Rev. Pater. Item Item Item Item
unicationis, vel quous alio ecclesiastico impedimento, si quo eies inno-
t facimus Baccalaureum in locum actu vacantem ob mortem
hii, privilegiis, exemptionibus, et immunitatibus quibus huiusmodi.
ent. Mandantes hiis in virtute spiritus sancti, sanctae Obedientiae, ac
tuorae exerceat, et non in huius privata otium, sed in publicam nostram
lii nostram iuris subiectis, et ad eandem Provinciam quomodolibet
ac legitimam Baccalaureum, ut supra a Nobis institutum recipiant,
non obstantibus quibuscumque in contrarium facientibus. In
us. Datum Romae in conventu nostro sanctae Mariae Super Minervam

30 = 4 Settembre in Coll.
a, e, licent. L'escuz.

Die Dominici 7°

Reg. pl. 7.
Fr. Dominicus Pomi
magr. Cyprius, et socius.

Dodjela titule bakalaureata Franji
Mariji Bianchiju na dominikan-
skome Generalnome studiju u Za-
dru od 12. kolovoza 1730. godine
(HR-DAZD-338, FSSD, kutija
14, br. 500)

Bachelor's degree awarded to
Francesco Maria Bianchi at the
Dominican Studium Generale
of Zadar on August 12, 1730
(HR-DAZD-338, FSSD, box
14, no. 500)

In Dei Nro sibi dilecto New. In Baccalaureo R^o Francisco
Ordinis Predicatorum
Nro R. Thomas Ripoll sacre Theologie Professor, ac totius eiusdem Ordinis R^o

Studio nostro generali Iadrensi Provinciae Salmatis de erudito ac docto Baccalaureo Ord
officii nostri providere cupientes, te New. In Baccalaureum R^o Franciscum
cui predictum munus in Iudicium profectum, et in his obedientis meritum off
officii instituimus te, tamus, et facimus, teque institutum, tamus, et facimus
Iudicii Generalis Iadrensis iuxta petitionem prefatis huius Provinciae ad bien
privilegiis, immunitatibus, et exemptionibus quibus huiusmodi Baccalaure
conveniente gaudere solent, et debent. Mandantes tibi in virtute spiritus sancti
subeas, dyne ac fructuose exerceas, et iuxta vires tibi a domino prestitas
et ad prefatum Iudicium Generale Iadrense quomodolibet spectantibus sub
legitimum Baccalaureum Ordinarium predicti nostri Iudicii Generalis a No
In nomine Patris, filii, et spiritus sancti Amen. In quorum fidem hic signa
In conventu nostro sancte marie super minervam die 28 Ianua

Thomas Ripoll
Magr. Ord.

1733
Vista
Sic

Marij Bianchi Inuicis nostris Dalmatis

Factorum. Humilis Magister Generalis et Servus. Salutem.

Ordinario, qui Principulos in doctrina sana possit instruere, ex debito
Mariam Bianchi prefatus Inuicis nostra consideratione Celestemus,
perhinc remanemus: qua propter harum serie, nostrique auctoritate
Decernimus et Declaramus Baccalaureum Ordinarium Picti nostri
inchoandum in proximo mense Septembris cum omnibus gratiis
Ordinarii in studiis Generalibus nostri Ordinis de iure, uel approbata
sanctis, obediens sub formali precepto, ut hoc munus et onus humiliter
diligenter exequaris: omnibus uero et singulis nostris curis subiectis
eodem formali precepto mandamus, ut te tanquam uerum atque
his ut supra rite institutum suscipiant, habeant, et recognoscant.
Nostris munitis propria manu subscripimus. Datum Romae
anni 1733. ~ ~ ~ ~ ~

10 Luglio in Ch. S.
e. lienz. G. P. Secuz:
Franc. Vincenti no
ly

Reg. p. b. s.
Fr. Dominicus Bonni
magr. Regalis, et Socius.

Dodjela titule glavnoga (redovitoga)
bakalaureata Franji Mariji Bianchiju na
dominikanskome Generalnom studiju
u Zadru od 28. siječnja 1733. godine
(HR-DAZD-338, FSSD, kutija 14, br.
550)

Title of principal (regular) baccalaureate
awarded to Francesco Maria Bianchi
at the Dominican Studium Generale
of Zadar on January 28, 1733 (HR-
DAZD-338, FSSD, box 14, no. 550)

In Dei Nro ihi dilecto Nro. Adm. Patri Nri Francisco Maris
Nri N. Thomas Nipoll sacro Theologis Professor, ac totius eiusdem
Sacrorum providentia Canonum eos qui pro catholica fide luenda et a
Theologis disciplinam piis studiis, et Religionis laboribus insudant, a
privilegiis decorare convenit, ut qui docent, eo amplius doceant, Ecclesiam
magis in gradu, et sacri Doctoratus honore ac titulo decoremus. Cum itaque
perlegeris, ac in studiis nostris Generali Sacerdos prefatus Provinciae Palmaris, officii
harum serie, nobisque officii et Apostolicis sedis auctoritate absolventes pro
vinculo excommunicationis, seu quovis alio Ecclesiastico impedimento, si
supplicationibus prefatus huius Provinciae inclinati, Institimus, creamus, et facimus
ad Nri Magistri Nri Cherubini Vici cum Voto, Voce, et omnibus gratiis, privilegiis
toto ordine ac prefata huius Provincia gaudere solent et debent. Cum auctoritate
publice docendi, atque omnia alia solemniter peragendi, quae summo huius gradui
obedientis, sub formali precepto, ut munus hoc et onus humiliter subeas, Digne
et Christianae Religionis utilitatem collatum recorderis. Omnibus vero et singulis
ac legitimis Doctorum et Magistrorum in Provincia, utique ad hunc gradum pro
Nri Magistro Inquisitori Sacerdos Nri Jordanus Loretti, ut nomina nostra conferat libe
mente se non liceat a solita sancti Thomae Doctrina. In nomine Patris, Nri, et
manu subscripsimus. Datum Romae in Conventu nostro sanctae Mariae Super Min

T. Thomas Nipoll
Magr. Ord.

1735 = 18 Junij
Visto, e Licentia
Salute publica legi in ma
N. alor

Bianchi Iovinis Dalmatiz Ordinis Predicatorum
Ordinis humilis magister generalis et servus salutem
amplificanda circa Divinarum Scripturarum intelligentiam, et sacra
etque insudare non desinunt, Doctores, et Magistri insigniti, ac
magis sacris Documentis edificent. Quoniam propterea, ut te supremo
ut sicut accepimus per plures annos Philosophiam et sacram Theologiam
magistri studentium, Baccalauri Ordinarii, nec non Regentis exercueris
tu te prefatum Rev. Dom. Henr. Henr. Franciscum Mariam Bianchi ab omni
quo eises innodatus ad effectum presentium Quibuslibet consequendum
Magistram in Provincia in locum actu vacante per mortem Rev.
Epis, immunitatibus, et exemptionibus, quibus ceteri Magistri in Provincia in
etiam, et facultate Cathedrali Magistrali ascendendi, sacram Theologiam
qui convenire constat. Mandantes hiis in virtute spiritus sancti, sanctis
ac fructuose excercas, et non in huiusmodi otium, sed in publicam nostram
nostram curam subiectis sub eodem precepto mandamus, ut te tanquam verum
notum suscipias, habeas, et venerentur. Committimus autem Rev. Dom.
lauream Magistrali premixta solemniter professione fidei, et prestita iura-
mentis spiritus sancti Amen. In quorum fidem hiis sigillis officii nostri munitis propria
servam. Fe. 11 Junii 1735.

in Coll.
Reverend.
scilicet de Doctori, et Magistri.

Rev. P. B. G.
Fr. Dominicus Pomi
Magr. Regentis, et socius.

Doktorska diploma zadarskog do-
minikanca Franje Marije Bianchija
izdana 11. lipnja 1735. godine
(HR-DAZD-338, FSSD, kutija
14, br. 550)

Doctoral degree of the Dominican
Francesco Maria Bianchi of Zadar
issued on June 11, 1735 (HR-
DAZD-338, FSSD, box 14, no.
550)

2. DIO | PART 2

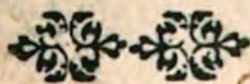

Pravilo sv. Augustina – Konstitucije dominikanaca prilagođene dekretima Tridentskoga sabora iz 1566. godine. Odredbe o dominikanskim učilištima i studentima na kojima se stječu viši akademski stupnjevi, među kojima je i zadarsko dominikansko učilište (Regula Beati Augustini. Constitutiones Fratrum Ordinis Praedicatorum, Romae, Apud Antonium Blandum, Impressorem Cameralem, Anno Domini M.D. LXVI, str. 122-123)

The Rule of St. Augustine – Constitutions of the Dominicans adapted to the decrees of the Council of Trent of 1566. Provisions on Dominican Studium Generale and students obtaining higher academic degrees, among which is the Dominican College of Zadar (Regula Beati Augustini. Constitutiones Fratrum Ordinis Praedicatorum, Romae, Apud Antonium Blandum, Impressorem Cameralem, Anno Domini MDLXVI, str. 122-123)

REGVLA
BEATI AVGVSTINI.
CONSTITVTIONES FRATRVM
ORDINIS PRÆDICATORVM,
CVM ALIIS VT IN SE
QVENTI PAGINA.

W. Alons. Belli

R O M A E,
Apud Antonium Bladum, Impressorem Came-
ralem, Anno Dñi. M. D. LXVI.

Distinctio. secunda

ne suæ sufficientiæ hic statu-
turo, & declarent ipsum p
non promotum in nostro or-
dine habendum. Porerit
tamen Magister ordinis, si
aliquem talem assignatum
legitime impediri contige-
rit, loco eius alium deputa-
re, cuius actus valeant pro
forma & gradu magisterij,
dummodo per sequens ca-
pitulū generale fuerint ap-
probati.

.n. Nullus autem fiat publicus
doctor nec disputet nisi per li-
centiam prioris prouincialis.)
Declaramus & per publicū do-
ctorem intendit constō publi-
cum & principalem lectorem.
Hmōi autem principales lecto-
res non debent ad lecturam cu-
iuscunq; facultatis promoueri,
nisi per priorem prouincialem
& diffinitores capituli prouin-
cialis fuerint sufficiētes iudica-
ti. Et debent quotidie vel sal-
tem quatuor vicibus ī septima-
na legere, legitimo impedimen-
to cessante, alias omnibus gra-
tijijs lectorum sint ipso facto pri-
uati, sicut fuit ordinatum apud
Narbonam. 1394. .o. Et à magi-
stro ordinis vel à capitulo gñā-
li tantummodo assignari vel li-
centiari possit.) Declaramus,

& licet prior prouincialis vel ca-
pitulum prouinciale possit ali-
quem fratrem assignare & habi-
litare fratres ad legendū ī theo-
logia & illos principales lecto-
res instituere in cōuentibus no-
stris vbi non viget studium gñā-
le, dummodo non vt magister
solemniter doceat vel legat, nō
tamē possunt habilitare aliquē
fratrem ad gradum bachalaria-
tus aut ad legendum in Theo-
logia pro forma & gradu magi-
sterij, sed hæc habilitatio perti-
net ad diffinitores capituli gñā-
lis. Et talis habilitatio ad ba-
chalarium non debet fieri de
aliquo nisi per tres ānos tad mi-
nus in Theologia in aliqua vni-
uersitate studuerit et per capitu-
lum prouinciale capitulo gñā-
li expositus fuerit. Postquam
autem sentētiās legerit & actus
bachalariatus pro gradu & for-
ma magisterij perfecerit, nō po-
terit habilitari ad gradum ma-
gisterij nec magisterium susci-
pere, nisi lecturam eius & actus
scholasticos quos per quatuor
ānos fecit, gñāle capitolū vel
magister ordinis approbauerit.
Oppositum autem faciēs eo ip-
so est excommunicatus, atque
gratijs & officijs ordinis & om-
nibus exemptionibus est perpe-
tuo priuatus. Nec secum dispē-
sari valeat nisi per Capitulū
generale, non obstantibus priuile-
gijs

De Studentib⁹, Cap XIII.

123

legijs, gratijs, & constōnibus apostolicis in genere vel in spē q̄ busuis fratribus, prouincijs seu locis concessis aut concedēdis sub quauis forma & expressio- ne verborum vt dicit Bonifaci- us IX. in bulla. Sicut ē fuit or- dinatum apud Londonas. 1263 & apud Tholosam. 1422. & apud Coloniam. 1428. & apud Venetias. 1437 & apud Saui- li- num. 1439. & apud Montempe- sulanum. 1456. & Perusij. 1478 & Romæ. 1481. & Cenomanis. 1491. in quibus locis sic habet. Ordinamus q̄ nullus frater p- moueat vel habiliteē ad bacha- lariatum siue ad legendum pro forma & gradu magisterij, nisi prius fuerit per diffinitores ca- pituli prouincialis suæ prouin- ciæ vt sufficiens capitulo gñali præsētatus. Et postq̄ comple- uerit lecturā suam & alios actus vt supra nō possit magisterium suscipere, nisi de licentia magi- stri ordinis qui eius lectionem approbauerit. Declarantes irri- tum & inane quicquid in cōtra- rium fuerit attentatum.

Cro. Nec aliquis magistre- tur in Theologia, nisi prius actus exercuerit p̄ forma, & gradu prædicti magiste- rij per quatuor annos, ad minus. p. in aliqua vniuer

fitate. Oppositum autem faciens eo ipso sit excōmu- nicarus, atq; omnibus gra- tijs, et officiis ordinis, & exē- ptionibus, perpetuo sit pri- uatus, nec secum dispensa- ri valeat, nisi per capitulum generale. Nullus fratrum nostrorum legat in prophe- tis, vel in psalmis alium sen- sum literalem, nisi quem Sancti approbant & confir- mant. q. Libri ordinis, seu fratrum non vendantur; nisi precium eorum in ali- os libros, seu scripta cōuer- tatur.

p. & In aliqua vniuersitate, De- claramus, q̄ in cap. Salmant. 1551. & subinde Rom. 1553. & 1558. & Auinioni 1561. determinatæ fuerunt vniuer- sitates, in quibus huius actus exerceri deberent & possent & extra quas, actus scholasti- cos exercētes nō admitteren- tur ad gradus, & sunt infra- scriptæ videlicet.

In primis Conuentum nostrum Parisiensem.

Item i prouincia Hispaniæ, Cō- uentum Salmantinū, Valle- leranum, Segobiensem & de- Trianos.

B iij. Ia

Distinctio secunda.

In Prouincia Tholosana Cōuentum Burdegalensem.

In Prouincia Franciæ Conuentum Bituricēsem, & Remensem.

In Prouincia vtriusq; Lombardiæ, Conuentum Bononiēn.

In Prouincia Romana Conuentum Perusinum.

In Prouincia Regni Cōuentum Neapolitanum S. Dominici.

In Prouincia Prouinciæ Conuentum Aquensem.

In Prouincia Aragoniæ Cōuentus Barchinonensem, & Valentinum, & Cæsaraugustanum.

In Prouincia Dalmatiæ Cōuentum Iadrensem.

In Prouincia Trinacriæ Cōuentum S. Dñici de Panormo.

In Prouincia Portugalliæ Conuentum Vlixbonensem & de Bello.

In Prouincia Bethicæ Conuentum Cordubensem, & Hispalensem, & Giennensem.

In Prouincia inferioris Germaniæ, Conuentum Louaniensem, & Duacensem.

In Prouincia S. Thomæ Conuentum Andriensem.

In Prouincia Calabriæ Cōuentum Consentinum.

In Cōgregatione Gallicana Cōuentum Nanetensem.

In Congregatione Franciæ Conuentum Tholosanum, et Aui-

nionēn. & Cadurcensem.

In Prouincia sanctæ Crucis Indiarum Conuentum Ciuitatis sancti Dominici

In Prouincia sancti Ioannis Baptistæ del Perù Conuentum Ciuitatis Regum.

In Vicaria sancti Dominici Cōuentum Patauinum.

In Vicaria Romana Conuētum sancti Dominici Ciuitatis castelli.

In Vicaria Sancti Petri martiris Conuentum sancti Eustorgij Mediolanensis.

Protestamur autem actus Scholasticos siue lecturas sententiarum extra hos Conuentus supradictos nullatenus in posterum debere cuiquam pro suscipiendo magisterio suffragari, salua tamen concessione apostolica, facta alijs vniuersitatibus Prouinciæ Franciæ.

¶ Libri ordinis seu fratrum non vendantur nisi p̄cium eorum in alios libros seu scripta conuertatur.) Declaramus q̄ cum ordo noster ob predicationis officium & proximorum salutem sit ab initio principaliter institutus, illa debemus diligenter & solícite procurare, quæ noscuntur ad promotionē studij & profectum sacre scientiæ pertinere. Et cum librorū copia ad hoc plurimum conferat & ad profectum promoueat studiosos

De Studentib⁹: Cap. XIII.

124

Studioſos, iccirco quondam magiſter aymericus generalis ordinis Magiſter in Capitulo gñali Paduæ celebrato. 1308. de voluntate & aſſenſu diffinitorum pcepit prioribus ſupprioribus, ac eorū vicarijs & fratribus vniuerſis, q̄ libros qui per mortem decedentium fratrum vel titulo donatiōis aut legati, ſeu quocūq; alio modo ad conuentum puenierint, vendere diſtrahere, pignori obligare, donare, vel cōcedere alicui ſimpliciter vel ad vitam nullo modo pſumāt, ſed ad librariam communem p̄tineant, niſi forſitan conuentus tales libros duplicatos haberēt vel iudicio prioris ſupprioris vel eorum vicarij ac lectoris & librarij pro communi fratrum cōmodo minusvtilis viderent, in quibus caſibus poterunt qdē vendi, ſed eadem diſtriſtione p̄cepti teneantur illorum p̄cium in libros pro diuino officio vel pro communi libraria meliores & magis neceſſarios et vtilis cōmutare. Verum ſi eſſent aliqui libelli vel quaterni vel ſermones nō magne reputationis vel p̄cij poterit prior de cōſilio diſcretorū aliquibus fratribus magis indigentibus illos ad vſum concedere, & eadem diſtriſtione prohibuit fratribus vniuerſis ne libros Theologicos perſonis extra ordinem conſtitutis ſi

ne cā ronabili, ac prioris prouincialis lñia vēdere præſumant. Qui autem contrarium fecerint ſemel in ſeptimana teneātur ieiunare in pane & i aqua, donec prædictorum librorum p̄cium integre & abſque fraude reſtituerint conuentibus ad quos p̄dicti fratres & libri pertinent.

¶ 11. Nulla ſcripta .r. facta vel compilata à fratribus aliquatenus publicentur, niſi p̄ fratres peritos, quibus Magiſter ordinis, vel prior prouincialis commiſerit, diligenter fuerint examinata Fratres extra Cōuētus, quorum ſunt filii aſſignati ad tēpus (idēſt ad exercitium, ſeu officium certo & determinato tempore durans) complero illo certo tempore (ex quo ſunt abſoluti à tali aſſignatione) intelligantur aſſignati in Conuentibus quorum ſunt filii, niſi Superior eos alibi aſſignauerit. Aſſignati autem ſimpliciter, nūquā intelligantur aſſignati in cōuenibus quorum ſunt filii, niſi reaſſignentur .s. Nullus ordine

P i i j tur

REGVLA S. AVGVSTINI
ET
CONSTITVTIONES
Fratrum Ord. Prædicatorum.

ROMÆ, Apud Franciscum Caballum. Anno Iubilæi. M DCL.

SVPERIORVM PERMISSV.

die quibuscumque fratribus, Prouincijs, seu locis, concessis, aut concedendis sub quauis forma, & expressione verborum, quemadmodum Bonifacius IX. decernit in Bulla. Et sicut pariter ordinatum fuit apud Londonas 1263. apud Tolosam 1422. apud Coloniam 1428. apud Venetias 1437. apud Saulianum 1439. apud Montempefalanum 1456. Perusij 1478. Romæ 1481. & Cenomanis 1491. in quibus locis sic dicitur: Ordinamus, quod nullus frater promoueat, vel fiat habilis ad Baccalaureatum, siue ad legendum pro forma & gradu Magisterij, nisi prius a Diffinitoribus Capituli Prouincialis suæ Prouinciæ tanquam idoneus, Generali Capitulo fuerit exhibitus. Et postquam lecturam suam, aliosque actus supra iam positos perfecit, non possit suscipere Magisterium, nisi de licentia Magistri Ordinis, qui lecturam eius approbauerit. Declarantes esse irritum & inane, quicquid in contrarium fuerit attentatum.

X.

NEquè aliquis magistretur in Theologia, nisi prius actus exercuerit pro forma, & gradu prædicti Magisterij, per quatuor annos ad minus. in aliqua Vniuersitate: oppositum autem faciens eo ipso sit excommunicatus, atque omnibus gratijs, & officijs Ordinis, &

exemptionibus perpetuò sit priuatus, nec secum dispensari valeat, nisi per Capitulum Generale. Nullus frater nostrorum legat in Prophetis vel in Palmis alium sensum literalem, nisi quæ Sancti approbant, & confirmant. Libri Ordinis, vel fratrum non vendantur, nisi pretium eorum in alios libros, vel scripta conuertatur.

r. Nisi prius actus exercuerit.) Declaramus in Capitulo Romano 1546. ordinatum fuisse, ut nullus promoueat ad Magisterium, nisi per quatuor annos Sententias legerit, & in Generali, aut prouinciali Capitulo Theologicas conclusiones publice defenderit; exceptis his, qui sua scholastica munera exercent in studio Parisiensi. Quod fuit confirmatum Romæ 1558. & fuit additum, quod Sententias per illos quatuor annos debet legere in aliqua ex designatis Vniuersitatibus studio Louaniensi excepto, in quo sicut & in Parisiensi, promouendi ad gradus consueta exercitia ab Vniuersitate statuta seruare debent.

f. In aliqua Vniuersitate.) Declaramus, quod in Capitulo Salmaticensi 1551. & subinde Romæ 1553. & 1558. & Auinione 1561. determinatæ fuerint Vniuersitates in quibus actus Scholastici modo explicati exercendi sunt, & extra quas in eisdem actibus

De Studentibus. Cap. XIV.

257

bus se exercentes ad gradus non
sunt admittendi. Sunt autem in-
frascriptæ. In primis Conuentus
noster Parisiensis. ¶ In Prouincia
Hispaniæ Cōuentus Salmantinus,
Vallisoletanus, Segouiensis, & de
Trianos. Item Collegium sancti
Gregorij Vallisoleti, & Complu-
tense, & Collegium Toletanum
sancti Petri Martyris erectum in
Vniuersitatem, Romæ 1583.

In Prouincia Tolosana Conuen-
tus Burdegalensis.

In Prouincia Franciæ, Conuen-
tus Bituricensis, & Rhemensis.

In Prouincia vtriusq. Lombar-
diæ, Conuentus Bononiensis.

In Prouincia Romana, Conuen-
tus Perusinus, & Collegium Ro-
manum.

In Prouincia Regni, Conuen-
tus Neapolitanus S. Dominici.

In Prouincia Theutoniæ, Con-
uentus Coloniensis, Romæ 1553.

In Prouincia Poloniæ, Conuen-
tus Cracouiensis.

In Prouincia Prouinciæ, Con-
uentus Aqueus.

In Prouincia Aragoniæ, Conue-
tus Barcinonensis, Valentinus, Cæ-
sarangustanus, Luchentinus, &
Ellerdensis, & Conuentus sancti
Dominici in Insula Maioricarum,
dummodo in eo sint lectiones,
vna artium, & duæ sacre Theolo-
giæ, Romæ 1571. & Conuentus
Calataiubij sancti Petri Martyris,
Romæ 1580. Collegia Dertulense,
Oriolæ, & sancti Vincentij Cæsa-
raugustani.

In Prouincia Dalmatiæ, Conue-
tus Iadrensis.

In Prouincia Trinacriæ, Conue-
tus sancti Dominici de Panormo

& Conuentus sancti Dominici de
Messana.

In Prouincia Portugalliæ, Con-
uentus Vlyssiponenfis, & de Bello,
& Euorensis, & Coimbricensis.

In Prouincia Bethicæ, Conuen-
tus Cordubensis, Hispalensis, &
Giennensis.

In Prouincia Inferioris Germa-
niæ, Conuentus Louanienfis, &
Duacensis.

In Prouincia sancti Thomæ, Cō-
uentus Andriensis.

In Prouincia Calabriæ, Conuen-
tus Cosentinus.

In Prouincia sanctæ Crucis In-
diarum, Conuentus Ciuitatis san-
cti Dominici.

In Prouincia sancti Iacobi de
Mexico, Conuentus Ciuitatis An-
gelorum.

In Prouincia sancti Ioannis Bap-
tistæ del Perù, Conuentus Ciui-
tatis Regum. & Conuentus de
Cuzco, Neapoli 1600. & Conuen-
tus sancti Dominici Ciuitatis de
la Plata, Romæ 1608.

In Prouincia S. Dominici Con-
uentus Patauinus.

In Prouincia sancti Petri Mar-
tyris, Conuentus sancti Eustorgij
de Mediolano.

In Prouincia S. Antonini de No-
uo Regno Conuentus sanctæ Ma-
riæ de Rosario Ciuitatis de sancta
Fe, Romæ 1580. & Conuentus san-
cti Dominici de Iunia.

In Prouincia sancti Laurentij
de Chile, Conuentus sanctæ Ma-
riæ de Rosario Ciuitatis sancti
Iacobi.

In Prouincia sancti Petri Mar-
tyris de Guaxaca, Conuentus san-
cti Dominici de Oaxaca.

R

In

REGVLA S. AVGVSTINI
E T
CONSTITVTIONES
FF. ORDINIS PRÆDICATORVM

Nunc recentè reimpressa

Iussu Reuerendiss. Patris ANTONINI CLOCHE,
eiusdem Ordinis Magistri Generalis.

*Imple Pater, quod dixisti nos tuis
iuuans precibus*

R O M Æ, M. DC. XC.

Typis Nicolai Angeli Tinaassij. Superiorum permissis.

Distinctio Secunda

que actus supra iam positos
perfecerit, non possit susci-
pere Magisterium, nisi de licen-
tia Magistri Ordinis, qui le-
cturam eius approbauerit. De-
clarantes esse irritum, & inane
quidquid in contrarium fuerit
attentatum.

X.

NEque aliquis Magi-
stretur in Theolo-
gia, & nisi prius actus e-
xercuerit pro forma, &
gradu prædicti Magisterij,
per quatuor annos ad mi-
nūs / in aliqua Vniuersi-
tate: oppositum autem
faciens eo ipso sit excom-
municatus, atque omni-
bus gratijs, & officijs Or-
dinis, & exemptionibus
perpetuò sit priuatus: nec
secum dispensari valeat,
nisi per Capitulum Gene-
rale. Nullus Frater no-
strorum legat in Prophe-
tis, vel in Psalmis alium
sensum litteralem, nisi
quem Sancti PP. appro-
bant, & confirmant. &
Libri Ordinis, vel Fra-
trum non vendantur, ni-

si pretium eorum in alijs
libros, vel scripta con-
uertatur.

& Nisi prius actus exer-
cuerit.) Declaramus in Ca-
pitulo Romano 1546. ordinat.
9. ordinatum fuisse, vt nullus
promoueat ad Magisterium,
nisi per quatuor annos Senten-
tias legerit, & in Generali, aut
Prouinciali Capitulo Theolo-
gicas conclusiones publicè de-
fenderit; exceptis his, qui suz
scholastica munera exercent in
Studio Parisiensi. Quod fuit
confirmatum Romæ 1558. con-
firmat. 13. & fuit additum,
quòd Sententias per illos qua-
tuor annos debet legere in ali-
qua ex designatis Vniuersitati-
bus, Studio Louaniensi exce-
pto: in quo sicut & in Pari-
siensi, promouendi ad gradus
consueta exercitia ab Vniuer-
sitate statuta seruare debe-
bunt.

/ In aliqua Vniuersi-
tate.) Declaramus, quòd
in Capit. Salmanticensi 1551.
& subinde Romæ 1553. &
1558. & Auenione 1561. de-
terminatæ fuerunt Vniuersita-
tes, in quibus actus Scholasti-
ci modò explicati exercendi
sunt; & extra quas in eisdem
actibus se exercentes, ad
gradus non sunt admittendi.

Sunt

De Studentibus Cap. XIV.

321

Sunt autem infra-scriptæ.

In primis Conuentus noster
Parisiensis.

In Prouincia Hispaniæ Con-
uentus Salmantinus, Valliso-
letanus, Segouiensis, & de
Taianos. Item Collegium san-
cti Gregorij Vallisoleti, &
Complutense, & Collegium
Toletanum sancti Petri Marty-
ris erectum in Vniuersitatem,
Romæ 1583.

In Prouincia Tolosana Con-
uentus Burdigalensis.

In Prouincia Franciæ, Con-
uentus Bituricensis, & Rhe-
menfis.

In Prouincia vtriusque
Lombardiæ, Conuentus Bono-
niensis.

In Prouincia Romana, Con-
uentus Perusinus, & Colle-
gium Romanum.

In Prouincia Regni, Con-
uentus Neapolitanus Sancti
Dominici.

In Prouincia Theutoniæ,
Conuentus Colonienfis, Ro-
mæ 1553.

In Prouincia Prouinciæ,
Conuentus Aquensis.

In Prouincia Aragoniæ, Cō-
uentus Barcinonensis, Valen-
tinus, Cæsaraugustanus, Lu-
chentinus, & Illerdensis, &
Conuentus sancti Dominici in
Insula Maioricarum, (dummo-
dò in eo sint Lectiones, vna
Artium, & duæ Sacræ Theo-
logiæ, Romæ 1571.) & Con-

uentus Calataiubij sancti Petri
Martyris, Romæ 1586. Col-
legia Dertusense, Oriolæ, &
sancti Vincentij Cæsaraugu-
stanum.

In Prouincia Dalmatiæ, Cō-
uentus Iadrensis.

In Prouincia Trinacriæ, Cō-
uentus sancti Dominici de
Panormo, & Conuentus san-
cti Dominici de Messana.

In Prouincia Portugalliæ,
Conuentus Vlyssiponensis, &
de Bello, & Eborensis, &
Coimbricensis.

In Prouincia Bethicæ, Con-
uentus Cordubensis, Hispalen-
sis, & Giennensis.

In Prouincia Inferioris Ger-
maniæ, Conuentus Louanien-
sis, & Duacensis.

In Prouincia sancti Thomæ,
Conuentus Andrienfis.

In Prouincia vtriusque Ca-
labriæ Conuentus Consenti-
nus.

In Prouincia sanctæ Crucis
Indiarum, Conuentus Ciuita-
tis sancti Dominici.

In Prouincia sancti Iacobi
de Mexico, Conuentus Ciui-
tatis Angelorum.

In Prouincia sancti Ioannis
Baptistæ de Perù, Conuentus
Ciuitatis Regum, & Conuen-
tus de Cuzco, Neapoli 1600.
& Conuentus sancti Dominici
Ciuitatis de la Plata, Romæ
1608.

In Prouincia sancti Domini-
ci

X

ci Venetiarum Conuentus Patavinus.

In Prouincia sancti Petri Martyris, Conuentus sancti Eustorgij de Mediolano.

In Prouincia sancti Antonini de Nouo Regno, Conuentus sanctæ Mariæ de Rosario, Ciuitatis de sancta Fe, Romæ 1580. & Conuentus sancti Dominici de Iunia.

In Prouincia sancti Laurentij de Chile, Conuentus sanctæ Mariæ de Rosario Ciuitatis sancti Iacobi.

In Prouincia sancti Petri Martyris de Guaxaca, Conuentus sancti Dominici de Oaxaca.

In Prouincia Aprutina Conuentus Aquilanus.

In Prouincia Occitana, Conuentus Tolosanus, & Auenionensis.

In Prouincia Russiæ, Conuentus Leopoliensis.

In Congregatione Gallicana, Conuentus Nannetensis.

Denunciamus autem scholasticos actus, siue lecturas extra hos Conuentus, nequaquam in posterum alicui suffragari ad gradum Magisterij consequendum; saluâ tamen Apostolica concessione, factâ alijs Vniuersitatibus quibuscumque.

Et quia post præallegata Capitula, plures aliæ fuerunt erectæ Vniuersitates per subsequentia alia Capitula Gene-

ralia: contigitque, quod aliquæ ex ijs Prouincijs nouitè institutis, & erectis fuerunt incorporatæ, & vnitæ; proinde vnaquæque Prouincia gaudeat in qualibet Vniuersitate, designata, iuribus, & priuilegijs, iuxta consuetudinem, & praxim cuiuscumque Prouinciæ respectiue.

¶ Libri Ordinis, vel Fratrum non vendantur, nisi pretium eorum in alios libros, vel scripta conuertatur.) Declaramus, quod cum Ordo noster propter prædicationis officium, & propter salutem animarum fuerit ab initio principaliter institutus; illa nos diligenter, ac sollicitè procurare debemus, quæ noscuntur ad propagationem studiorum, & profectum sacre scientiæ pertinere. Quoniam verò librorum copia, & ad hoc plurimum confert, & ad profectum incitat studiosos; ideo Frater Aymericus Generalis quondam Magister Ordinis, in Capitulo Generali Patauij celebrato 1308. ordinat. 15. ex Definitorum consilio, atque decreto; præcepit omnibus Prioribus, Supprioribus, Vicarijs, & Fratribus vniuersis: vt libros, qui per mortem Fratrum, vel titulo donationis, aut legati; siue quocumque alio

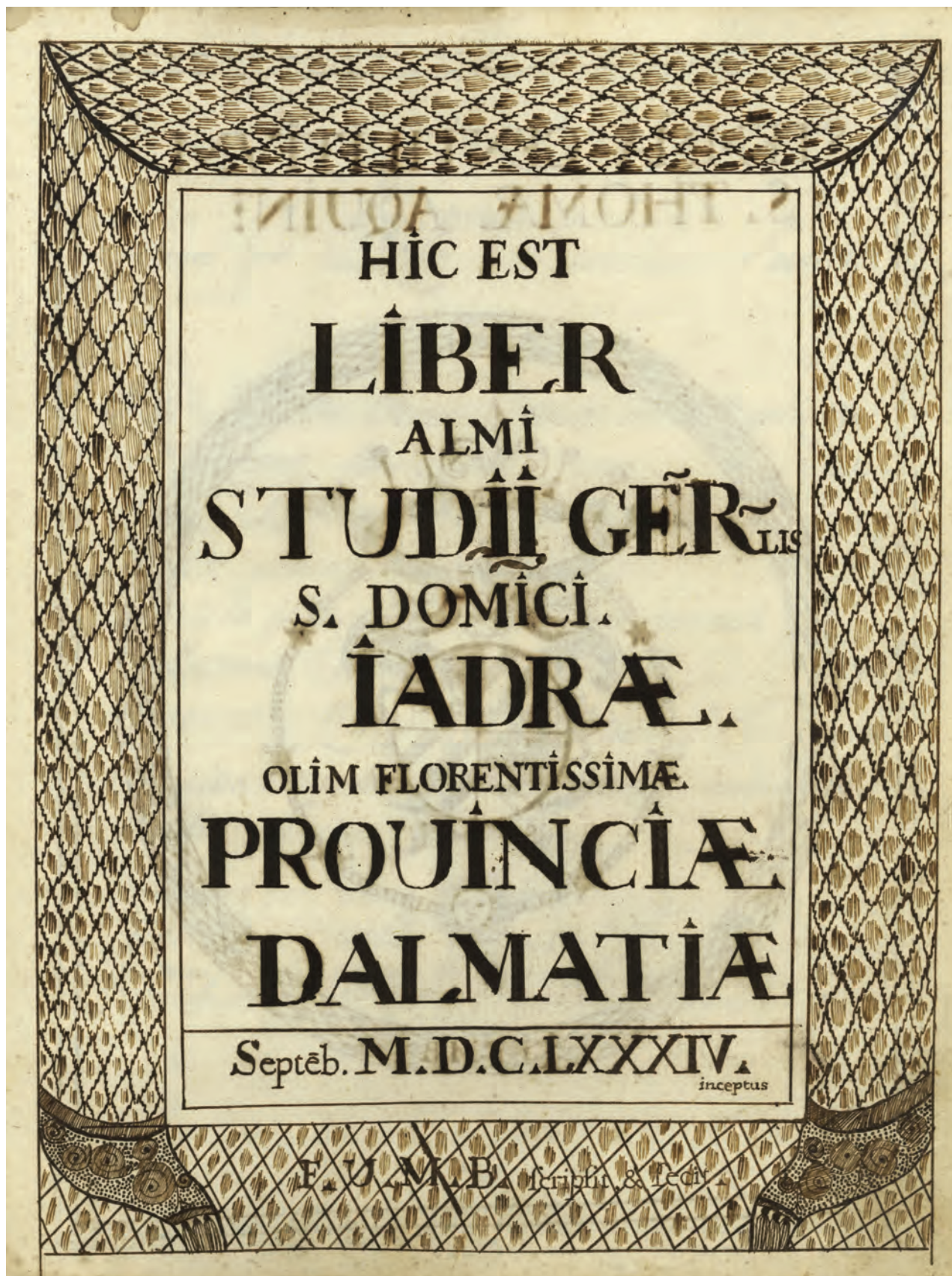
De Studentibus Cap. XIV.

323

alio modo ad Conuentum peruenierint, vendere, distrahere, alienare, pignorarē, dare, vel concedere alicui simpliciter ad vitam nequaquam præsument; sed ad communem pertineant Bibliothecam: nisi fortē Conuentus tales libros duplicatos haberet, vel iudicio Prioris, Supprioris, aut eorum Vicarij, ac Lectoris, & Bibliothecarij, communi Fratrum commodo minus vtilēs viderentur. In quibus casibus vendi quidem poterunt; sed eadem obligatione præcepti teneantur illorum pretium commutare libris vtilioribus, ac melioribus, vel ad celebrationem Diuinorum officiorum, vel ad similia Bibliothecæ commoda. Verū si quidam libelli, vel quaterni, siue commentarij essent non magni pretij, & parvæ æstimationis; poterunt à Priore ex dictorum consilio, aliquibus Fratribus magis indigentibus ad vsum concedi. Et eodem præcepto prohibuit Fratribus omnibus, ne vendant Theologicos libros personis extra Ordinem constitutis, sine rationabili causa, & Prioris Prouincialis expressa licentiā: qui autem contrarium fecerint, à Superioribus acriter plectantur pœnā; donec totum prædictorum librorum pretium, sine fraude reddiderint Conuentibus, ad quos prædi-

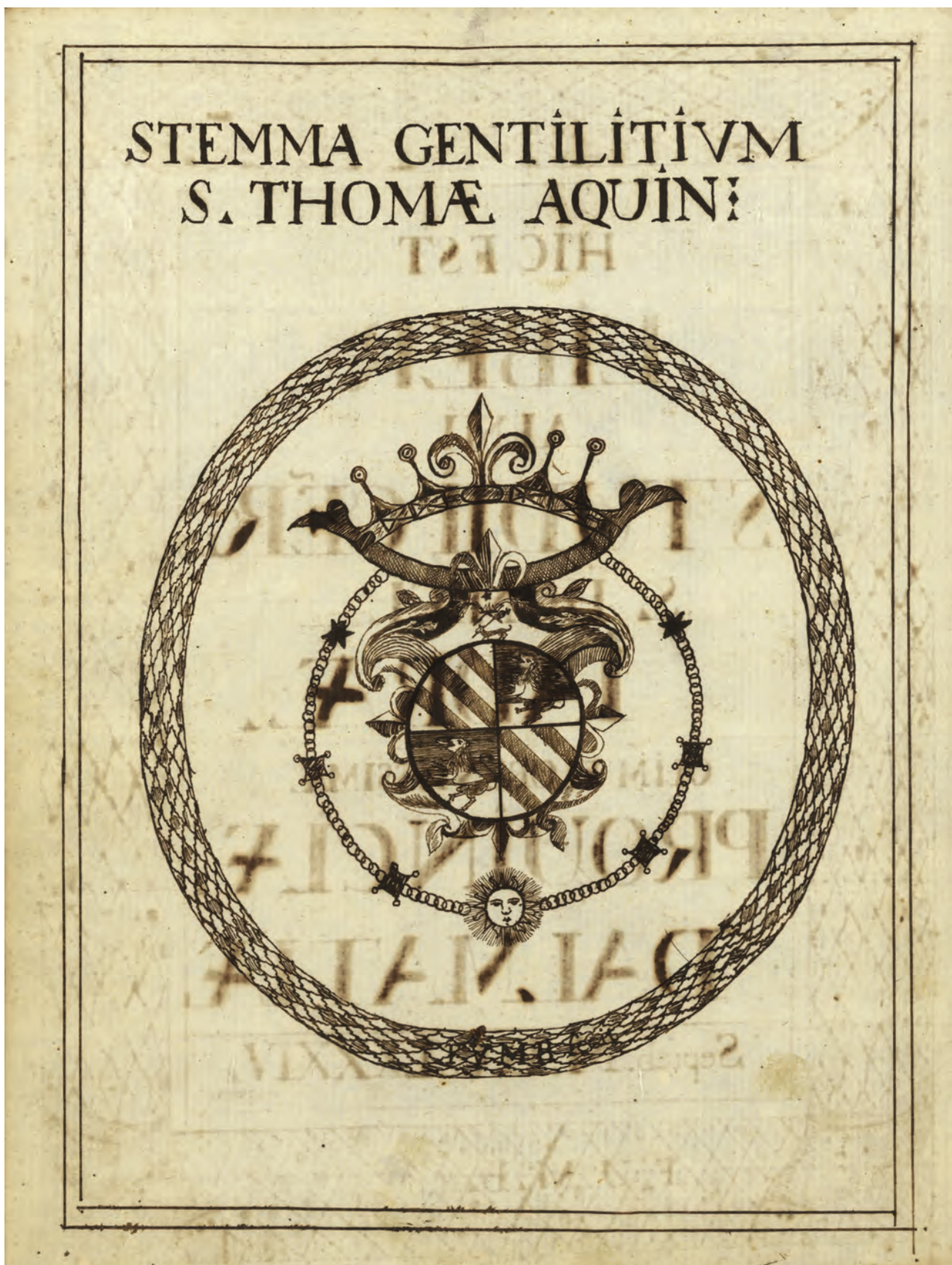
cti Fratres, & libri pertinent.

Item declaramus, quod libri ex communi Bibliotheca, non possunt extrahi sine Superioris licentia, sub pœnā excommunicationis latæ sententiæ: sicut fuit ordinatum Valisoleti 1605. confirmat. 10. Et in Capitulo Romano 1608. confirmat. 5. statutum fuit, vt in posterum nullus liber typis excudi possit, nisi prius examinatus, atque approbatus fuerit à duobus, vel tribus Patribus in vnaquaque Prouincia à Prouinciali, & Definitoribus Capituli Prouincialis constituendis: quibus sub formali præcepto mandatur; vt totum librum diligenter perlegant, & examinent, atque perquirant: grauius, an abiectā scriptionis formā, & an de magni, an parui momenti re, ipse liber compositus sit. Declarantes non sufficere, vt nihil contra fidem, aut bonos mores in ipso contineatur, sed talis esse debet, qui decori, atque honori Religionis nostræ esse possit. Nec liber sic quilibet examinatus, & approbatus imprimi possit in Italia, antequam Romam mittatur ad Magistrum Ordinis, vel eius Vicarium, vt ab eorum altero pariter approbetur: mandando sub formali præcepto, ne in libro, postquam examinatus, correctus, &

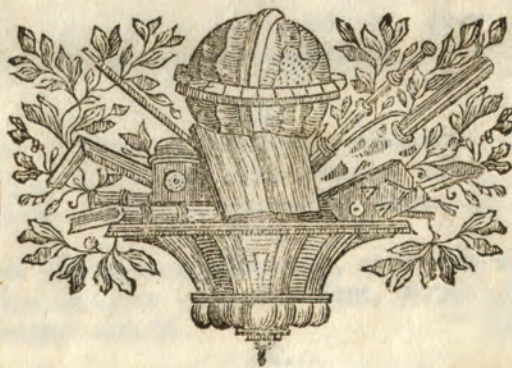
Naslovne stranice knjige Generalnoga učilišta sv. Dominika u Zadru iz rujna 1684. godine (HR-DAZD-338, FSSD, kutija 13, br. 488)

Title pages of the book of the Studium Generale of St. Dominic in Zadar from September 1684. (HR-DAZD-338, FSSD, box 13, No. 488)

ANGELICO SUO PRÆCEPTORI,
ET QUINTO ECCLESIAE DOCTORI
DIVO THOMÆ AQUINATI
ORDINIS PRÆDICATORUM
PHILOSOPHICAS HASCE THESES
JUXTA IPSIUS MENTEM PUBLICE PROPUGNANDAS
DEVOTISSIME CONSECRAT
FR. VINCENTIUS HRANOTICH
DE DALMATIA
EJUSDEM ORDINIS.

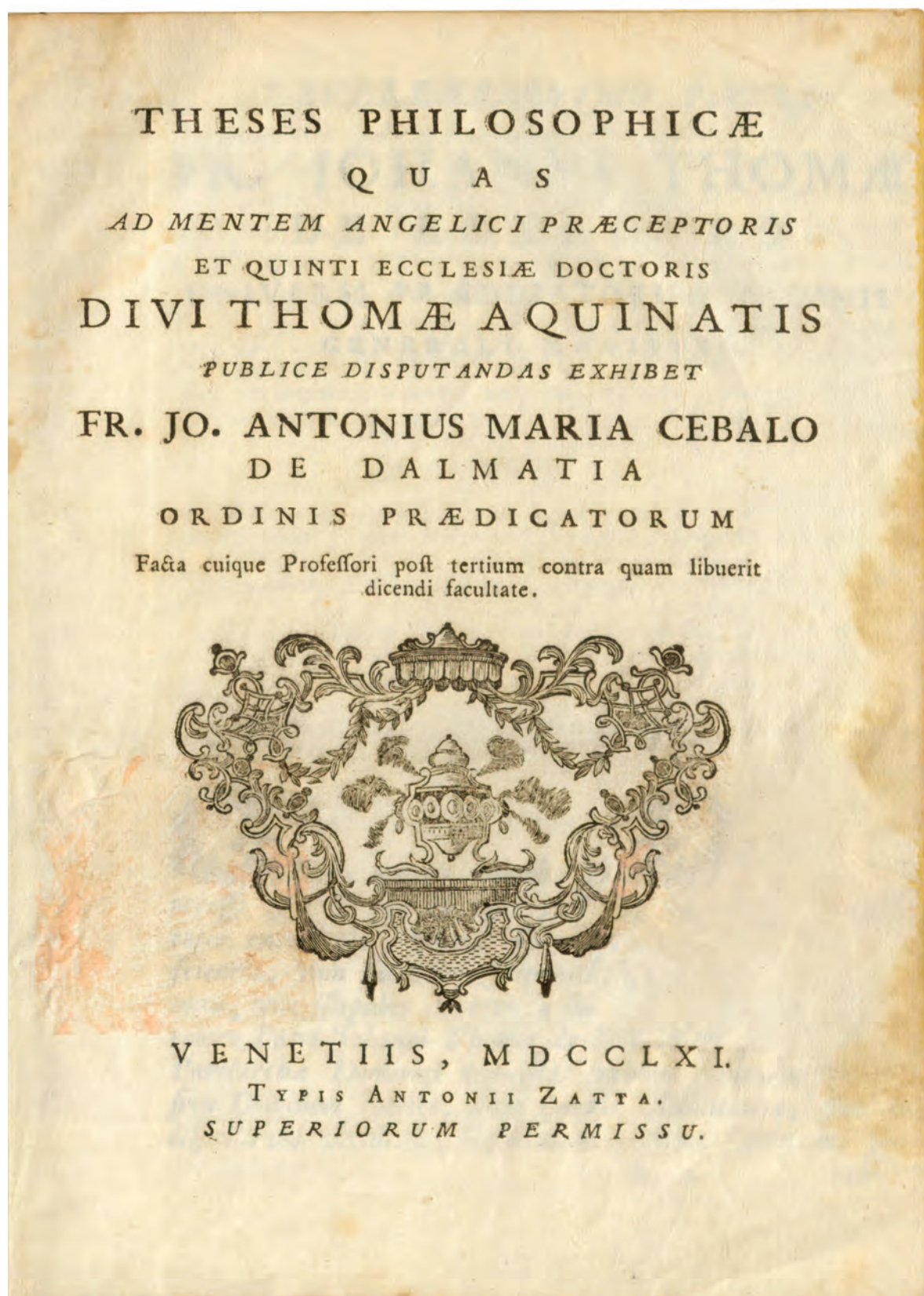
Faĉta cuilibet Professori contradicendi facultate
post tertium.

VENETIIS, MDCCLXI.
TYPIS ANTONII ZATTA.
SUPERIORUM PERMISSU.

Tisak javno obranjene filozofske teze dominikanca fra
Vinka Hranotića iz 1761. godine (Znanstvena knjižnica
Sveučilišta u Zadru (dalje ZKZD), sign. 26401, Ms 437)

Print of the publicly discussed philosophical thesis of the
Dominican Fr. Vinko Hranotić from the year 1761 (Research
Library of the University of Zadar (hereinafter RLZD), Call
number 26401, Ms 437)

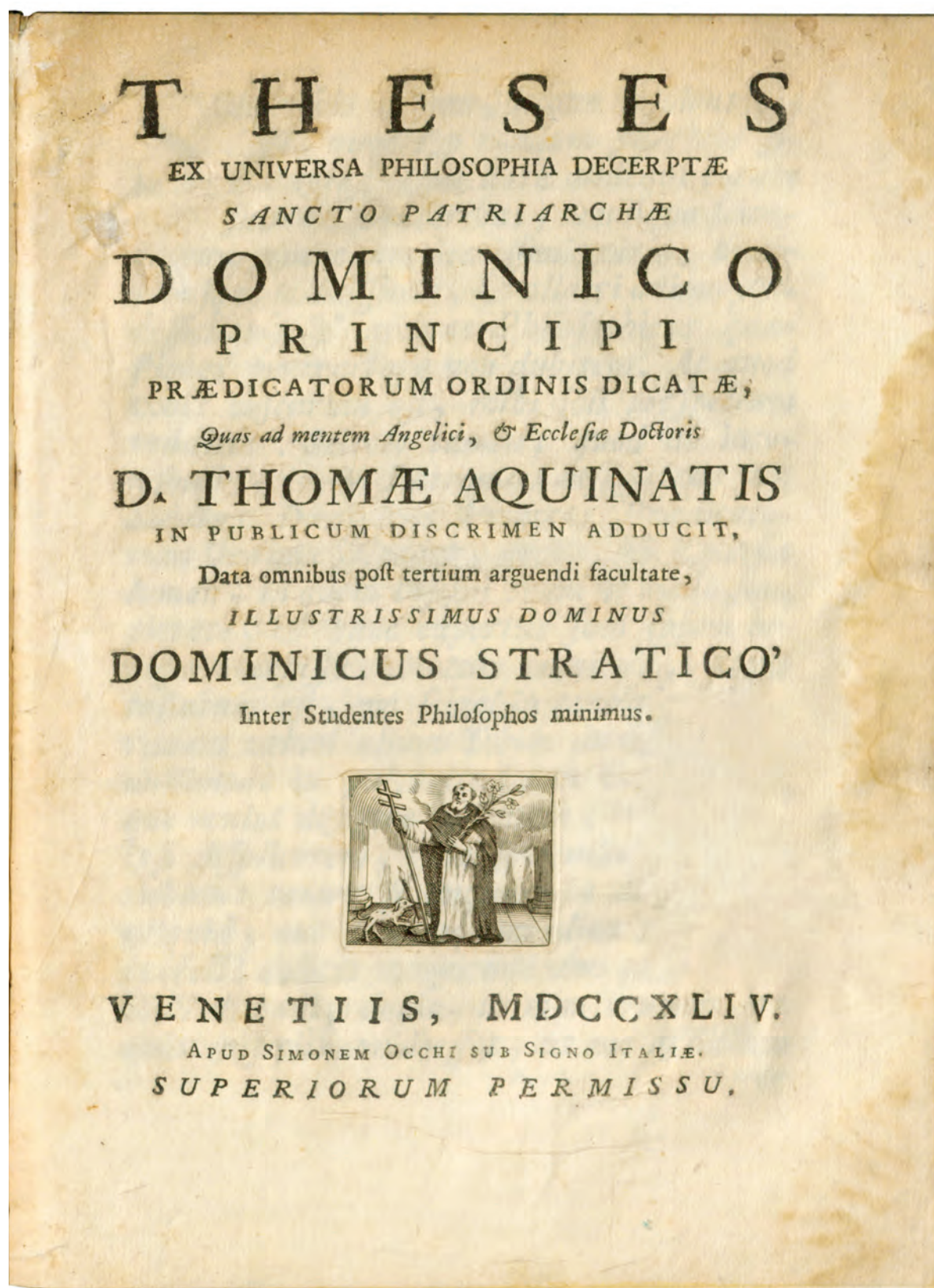
Tisak javno obranjene filozofske teze dominikanca fra Ivana Antuna Marije Cebala iz 1761. godine (ZKZD, sign. 26401, Ms 436)

Print of the publicly discussed philosophical thesis of the Dominican Fr. Ivan Antun Maria Cebalo from the year 1761 (RLZD, Call number 26401, Ms 436)

Tisak javno obranjene filozofske teze dominikanca Ivana Antuna Castellija iz 1763. godine. (ZKZD, sign. 26401, Ms 403)

Print of the publicly discussed philosophical thesis of the Dominican Ivan Antun Castelli from the year 1763 (RLZD, Call number 26401, Ms 403)

Tisak javno obranjene filozofske teze Dominika Stratika
iz 1744. godine (ZKZD, sign. 26401, Ms 449)

Print of Dominic Stratico's publicly discussed philosophical
thesis from the year 1744 (RLZD, Call number 26401,
Ms 449)

SCio vobis novum, atque insolens vi-
deri, quod ego nondum pueritiae fi-
nes egressus me dare audeam coram
summis Oratoribus, omnique scien-
tiarum genere exercitatissimis viris, homi-
nibusque nobilissimis, & allacri animo per-
difficiles, & arduas Philosophicas qua-
estiones pertractare non dubitem. At quod
vobis obscurum est, mihi soli perspectum
redditur. Scitote tamen, quod ab incu-
nabulis a me in Patronum designatus fuit
Sanctus Dominicus Princeps Prædicato-
rum Ordinis splendor, decus, & Ecclesie
lumen, in quem insigni eram ut modo sum,
pietate, & hanc expertus sum ipsum be-
nignè recepisse. Notum omnibus, atque
testatum est, me semel in tenebris miser-
rimam veluti alium Tobim duxisse vitam
nullimodè in pulchritudinem Cæli terra-
que oculos defigere valentem, ita ut mihi
ipsi displicerem, quia spei nihil esse sen-
tiebam: tamen si unquam in dicendo fui
aliquid, aut si numquam alias fui, tunc
profectò doloris magnitudo vim quamquam
mihi dicendi, dedit, ut eum orarem, ut
meis miseriis non deesset, ut me afflictum

erigeret , & ut in animum revocaret ,
me totum in sua esse potestate . At bo-
ne Deus! sydus , reor ego , quod in fron-
te gerit , cujus lumine ultimas terræ par-
tes exemplis , miraculis , & doctrina per-
lustravit , radios suos aliquos invisibili
modo quodam in me tulit , qui me com-
potem visus esse fecere . Oh magnis effe-
rende laudibus Dominice Pater ! Quod
videam , quod sim liber ab infirmitatibus
meis , & quod modò vivam non medica
arte eruditis , sed Tibi soli referere debeo ,
tandem quod meo consilio id Sancto Tuo
confirmatum puto . Quæ reddam Tibi , ne-
scio , deberi quidem plura plane fateor .
Sed quibus officiis mea erga Te beneficia
sum testaturus ? nihil certè mihi optatius
cadere poterat , quam theses meas hoc in
Tuo Templo hodiè defensare , & illas ut
exordium studiorum meorum magnæ Tuæ
sanctitati dicare . Accipe has , & Tua
scientia , tuoque lumine illustra . Accipe ...
Sed quid dico ? Tobi & filius ejus pro
minoribus beneficiis statuere itineris socio
donare auctori plurimum bonorum dimidiam
illorum partem : ego qui a Te majora te-
nui

nui, idem ac illi tibi tribuam? me pudet
hoc Tibi dare; Et quia animus meus de
acceptis est præsens, tene studia mea,
quæ pars est, teneque simul totum me-
ipsum, Et cor meum Tua voluntate tra-
cta. Ecce, Ornatissime cætus, causa, quæ
ego vobis adstantibus huc surgo, ego qui
neque ætate, neque ingenio sum vobis com-
parandus; ideo mirandum id vobis am-
plius non est, immò omnis ex animo ve-
stro cogitatio adimenda, si aliqua vobis
inest, me has tractare quæstiones, ut
pompam eruditi pueri faciam, ut gloriam,
ut honorem, ut famam aucupaturus,
sed solum ut specimen aliquod grati ani-
mi mei singulari meo Protectori ostendam.
Tu ergo, Magne Dominice Pater, scito,
incredibile esse quantum in Tuo amore,
Et Tua protectione ponam, intellige me
in mea semper permanere sententia, im-
mò me mira esse alacritate habitu Tuo,
quo me modò circumdo in Domo Patris
mei, me adtutum ornare aliquo in Tuo
canobio, Et vita mea Tuam sanctitatem
feliciter sequi. Tu meæ rationis ac vitæ
quasi quamdam formam vides, Et quam-

*vis semper me unum coluisti , & tanta
mihi donasti , quæ verbis exprimere vix
possum , iterum atque eo si potest acrius
tenerulis , atque humilibus labiis meis Te
rogo , ut magno hoc in meo certamine è
Cœlis , ubi admirabi es gloria , & ubi
cum Angelis triumphas , me gubernes ,
atque defendas , meque illumines , atque
illustres ; unde Tua protectione fretus
mearum virium periculum publicè factu-
rus , disputationem ingredior . Dicebam .*

EX

EX PROLEGOMENIS.

I.

CUm a rerum omnium Conditore insita nobis sint quædam scientiarum semina, ut augeantur ista, nec non ille amor, quem nobis ad scientias natura indicit; illa omnia posthabenda sunt, quæ a scientiarum amore facile abducunt animum, ipsumque ad Philosophiam addiscendam serena fronte invitare debemus, quæ rerum humanarum, ac divinarum, terrestrium, atque coelestium scientia est naturali lumine parta.

II.

Hanc Philosophiam Christiano Doctore, cujus munus incumbit Sacras Littteras, & Doctrinam Religionis explicare, exteros ad Fidem adducere, fratres confirmare, invitare dociles, pervicaces redarguere, quam maximè necessariam confitemur.

III.

Licet cæteri homines, si Philosophiam sibi, comparare velint, studio, ac labore magno eam acquirere tenentur, Adam tamen, qui, ut ait D.

A 4

Th.

8

Th. 1. p. q. 94. a. 3., institutus in statu perfecto quantum ad Corpus, ut statim posset generare, ita etiam institutus est in statu perfecto quantum ad animam, ut posset alios instruere, & gubernare, a Deo in sui creationem infusam habuit.

I V.

Somnium & deliramentum est, quod Isacus Pereyrus Calvinista Gallus anno 1655. buccinavit, ante Adamum plures alios fuisse homines, quos Præadamitas vocavit; nos tamen Sacræ Scripturæ innixi oraculis hanc fabulam reicimus, & Adamum, qui, ut habetur in Epistola ad Corinthios c. 15. v. 45. factus est primus homo in animam viventem, esse primum omnium Parentem constanter volumus.

E X L O G I C A.

V.

Logica cum duo sibi vindicet munera, docendi unum, quatenus tradit veluti in abstracto regulas, & præcepta benè definiendi, dividendi, argumentandi; alterum utendi, cum ad praxim hæc præcepta, hæcque regulas reducit, in albo scientiarum ut docens est collocamus, minimè verò ut utens est.

Cum

V I.

Cum tantæ veritates ita clarè deducantur ex suis principiis , ut etiam qui mente rudiores sint , eas perspicuè assequantur , & cum etiam notum sit , experientia docente , multos quam pulchre & perdoctè sine minimo adiumento Logicæ ornatos esse Geometria , Astronomia , Algebra , aliisque Mathematicis scientiis , tenemur Logicam aliis scientiis prædicare necessariam , minimè verò enumeratis .

VII.

Inter Cathegorias sive prædicamenta benè enumeratas ab Aristotele in principem locum substantiam collocavit ; nos autem in hoc substantiæ prædicamento Deum minimè ponimus , cum in ipso desint conditiones ad hoc requisitæ .

VIII.

Judicium quod est actus quidam , quo subjectum cum attributo affirmatione jungimus , aut attributum a subjecto negatione divellimus , firmitate animi ad intellectum pertinere dicimus , quidquid in contrarium Purchotius sentiat .

I X.

Cum aliquid de demonstratione nobis dicere est opus , asserimus tantam esse demonstrationis vim ,
ut

10

ut statim ac intellectus assensum præmissis certis
& evidentibus, ex quibus demonstratio compo-
nitur, præbet, conclusioni etiam ex iis deductæ
assensum negare nullatenus potest.

X.

Sunt enim notiones quædam universales adeo
perspicuæ, quæ nobis etiam nolentibus assensum
extorquent, ut si quis ex iis veritatibus clarè &
evidenter aliquam eliciat conclusionem de re
quapiam particulari eo genere contenta, is per
ratiocinationem verum illud, quod prius fortas-
se latebat, cognoscet, ex quo nos intelligimus
in ipsa ratiocinatione certum, & firmissimum
veritatis Criterium, seu veram contendimus dare
scientiam, non curara Septicorum sententia.

XI.

Mirabile est quod non videant Philosophi o-
mnes Cartesium audientes ita dicentem: sub ipso
Philosophiæ initio de rebus omnibus est dubitan-
dum; cum plurima sint principia clara, & evi-
dencia, de quibus dubitare non potest, nisi qui
magna mentis cæcitate laborat.

XII.

At quis non videt, quantum sibi inconstans vi-
detur Cartesius, qui postquam posuit pro certo
de

11
de rebus omnibus esse dubitandum, nescio quibus
fratrus momentis postea statuit hanc notitiam: ego
cogito; ergo sum: esse omnium primam, quæ
cuiuslibet ordine philosophandi occurrat de rerum
existentia, quam opinionem pro nihilo reputan-
tes rejicimus, atque abnegamus.

EX PH Y S I C A.

XIII.

Nobilissimam Philosophiæ partem aggredimur
Physicam exposituri, quæ cum earum rerum na-
turam consideret, quæ corpore constant, ab iis
exordium sumemus, ex quibus corporea quæ-
que natura inchoatur.

XIV.

Leucippus, Democritus, atque exinde Epicur-
rus statuerunt pro rerum omnium principio cor-
puscula quædam minutissima, solida, impenetra-
bilia, indivisibilia, quorum alia rotunda, alia
quadrata, triangularia alia, cylindrica quædam
ramosa, nonnulla etiam hamis, & uncinulis ar-
mata, aliaque aliis figuris prædita, scilicet Atho-
mos ab æterno increatos, atque improductas,
quod tamen delirium inconsideratum relinquimus.

Neque

X V.

Neque nobis arridet sistema modernorum Philosophorum Empedoclem sequentium, qui dicunt corpora omnia tanquam ex primo principio compingi ex quatuor elementis in minutas, atque sensibiles partes tenuatis.

X I V.

Relictis tamen multis aliis Philosophis circa prima corporis principia varia somniantibus tutò statuimus rei producendæ principia esse tria, materia scilicet forma & privatio, duo verò jam productæ, nempe materia & forma.

X V I I.

Non sunt audiendi nonnulli, qui omnia humano captu metientes volunt impossibilem esse corporum penetrationem, nos tamen duo corpora quanta, & in ordine ad locum extensa divinitus penetrari, sicque ab eodem loco circumscribi posse asserimus.

X V I I I.

Et quamquam fatemur duo corpora divinitus posse penetrari, & esse in eodem loco, omnino tamen repudiamus, quod hyantibus buccis clament

mitant Scoti sectatores, in duobus locis posse¹³
esse divinitus circumscriptivè unum corpus uni-
ca quantitate donatum.

X I X.

Mundum istum tam pulchrum tamque perfe-
ctum pluribus variisque corporibus circumorna-
tum esse cernimus, quæ mutuo vinculo ita sunt
amplexa, ut vacuum admittere non videantur,
unde argumenta Epicureorum familiæ circa va-
cuum sive disseminatum, sive coacervatum so-
mnia putamus.

EX PNEUMATOLOGIA.

X X.

Quia Deus fons omnium perfectionum, & ori-
go operatur, ut habetur in Epistola ad Philip.
2. v. 13. in nobis velle & perficere; & de vo-
luntatibus hominum, ut testatur August. lib. de
corep. & grat. quod vult cum vult, habet enim
cordium inclinandorum omnipotentissimam pote-
statem; & ut legitur ex D. Th. p. 2. 109. a. 1.
quantumcunque creatura aliqua vel corporalis, vel
spiritualis ponatur perfecta, non potest in suum
actum procedere, nisi moveatur a Deo; faten-
dum nobis est creaturas indigere Physica præ-
motione, ut suas possint exercere operationes.

Deus,

X X I.

Deus , ut bellè loquitur S. Th. 1. p. q. 83.
a. 1. ad 3. est prima causa movens, & natura-
les causas & voluntarias , & sicut naturalibus
causis movendo eas non aufert quin actus earum
sint naturales , ita movendo causas voluntarias
non aufert quin earum actiones sint voluntariae;
sed potius hoc in eis facit, operatur in unoquo-
que secundum ejus proprietates, ideo physicam
præmotionem libero hominis arbitrio profiteamur
prodesse potius quem obesse, eumque perficere,
minimè verò lædere.

X X I I.

Duo in peccato distinguere necessum est, en-
titas, & malitia; unde cum Deus non ad malitiam,
sed ad peccati entitatem voluntatem physicè
præmoveat, nulla inde sequitur divinæ sanctitatis
labefactio.

X X I I I.

Audientes nos S. August. ser. 17. de verbis Apostol.
dicentem: nos autem vivimus, sed adhuc nobis
idipsum vivere cum arboribus commune est, fa-
temur in plantis veram adesse vegetativam ani-
mam.

Cum

X X I V.

Cum brutis sicut hominibus inesse conspici-
mus animalis vitæ organa, cerebrum, cor, visce-
ra, nervos, venas, reliquaque hujus generis,
ideò corpora illorum stupida quædam automa-
ta censenda non sunt, sed veram in eis vim sen-
dendi ponimus, quidquid de mechanicis artificiis
scholas invexerint recentiores.

X X V.

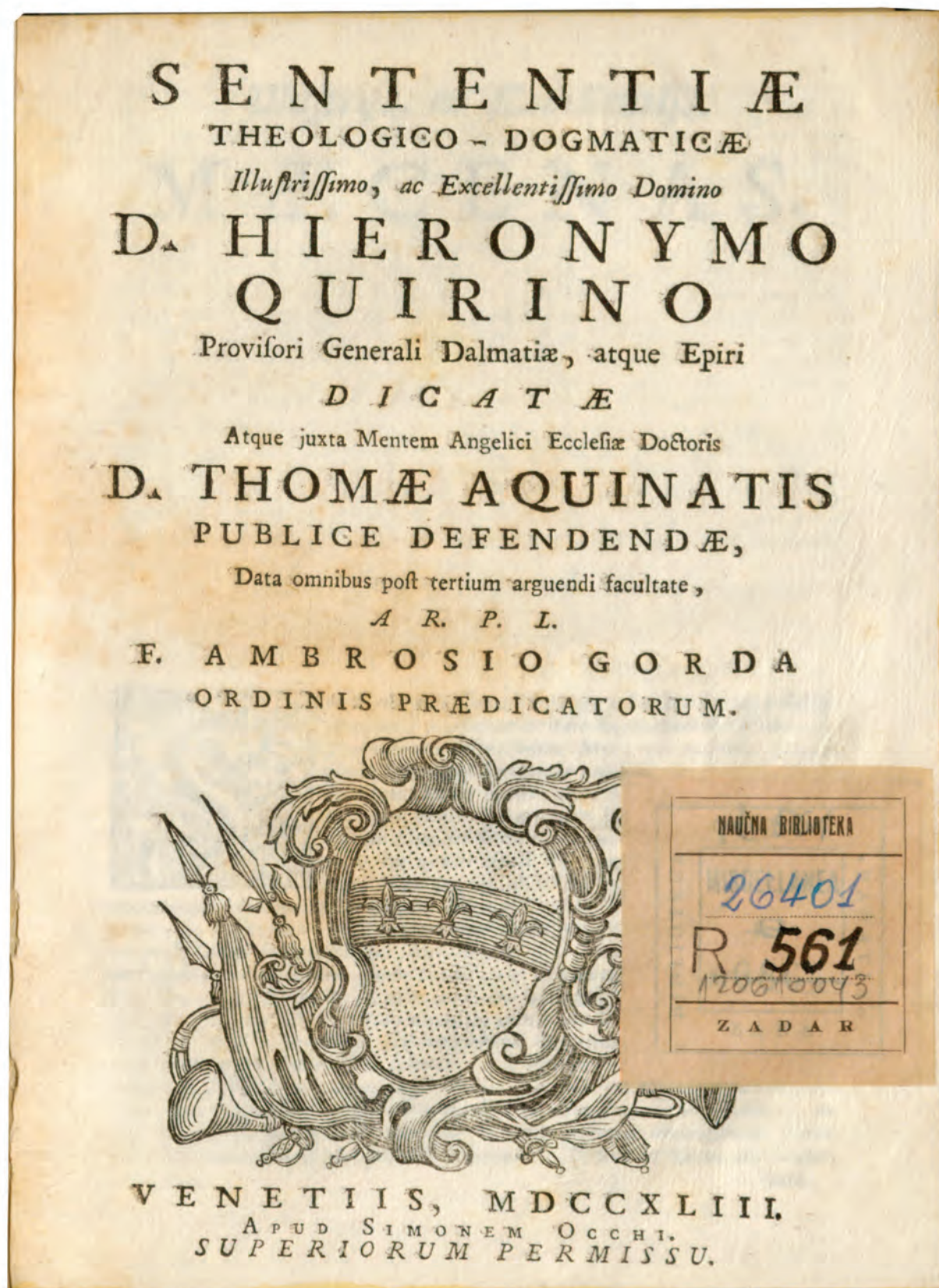
Cum animalia duplicis sint generis, perfecta
alia, imperfecta alia, licet imperfectorum ani-
malium animas divisibiles esse volumus, indivi-
sibiles tamen animalium perfectorum animas esse
contendimus.

X X V I.

Animum quoque hominis immortalem esse na-
turali etiam ratione demonstramus, & inventum
mittimus Epicureorum, & aliorum stultissimorum
hominum sententiam, qui dicunt ipsum cum cor-
pore interire.

Dis-

*Disputabuntur publicè in Ecclesia Sancti
Dominici de Jadera. Defender qui su-
pra. Assister Pater Frater Joannes
Antonius Demari, Ordinis Prædicatorum,
in eodem Archigymnasio Philosophiæ
Lector. Anno Domini MDCCXLIV.
Mense Augusti Die 22 Hora 22*

Tisak javno obranjene teološko-dogmatske teze domini-
kanca fra Ambrozija Gorda iz 1743. godine (ZKZD,
sign. 26401, Ms 561)

Print of the publicly discussed theological-dogmatic thesis
of the Dominican Fr. Ambrosio Gordo from the year 1743
(RLZD, Call number 26401, Ms 561)

PROPOSITIONES
THEOLOGICO-HISTORICO-CRITICO-DOGMATICÆ
Ad mentem Angelici, & V. Ecclesiæ Doctoris
D. THOMÆ AQUINATIS
QUÆ RECURRENTIBUS COMITIIS PROVINCIALIBUS
Illustrissimo, ac Reverendissimo Domino
D. HIERONYMO BLASIO
BONACCICH
SIBENICENSI EPISCOPO
D. D. D.
PUBLICE PROPUGNANDÆ
A P. HYACINTHO PETCOVICH
Ord. Prædicat. Philosophicæ facultatis. Lectore
Facta cuilibet Professori post tertium arguendi facultate.

A N C O N Æ M. DCC. LXII.

EX TYPOGRAPHIA PETRI FERRI.)(Superiorum facultate.

Tisak javno obranjenoga teološko-povijesno-kritički-dogmatskoga osvrta dominikanca fra Hijacinta Petkovića iz 1762. godine u Šibeniku pred šibenskim biskupom Jeronimom Blažom Bonačićem. Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb RIIF-4o-180 (sig. vet. II-15.195)

Print of the publicly discussed theological-historical-critical-dogmatic review of the Dominican Fr. Hijacint Petković from the year 1762 in Šibenik before the Bishop of Šibenik Jeronim Blaž Bonačić (National and University Library Zagreb, RIIF-4o-180 (sig. vet. II-15.195))

(III.)

ILLUSTRISIME, ET REVERENDISIME PRÆSUL

*L*itteraria munera morum receptum est primatum, magnorumque Virorum inscribi nominibus, a quibus veluti procorundem magnitudine liceat litterarum tutamen excipere, ac præstolari. Porro cum etiam Sapientiæ præstantia ea sit, ut sapientes Viros magnopere veneremur, quid, ILLUSTRISIME, ET REVERENDISIME PRÆSUL, in cordibus nostris incidere potest dulcius, quam ut, recurrentibus hisce diebus Comitibus Provincialibus, merita tua recolamus, & gesta tua meditemur? Non enim nos latet, imò jucundum nobis est memoria repetere, quanta animi sollicitudine a primæva ætate hic studueris sapientiæ; quanta ingenii tui singularitate Spalati Theologicæ Facultati operam navaveris; quanto demùm profectu Romæ in Sapientiæ Collegio de Canonicis Legibus profeceris solertia, & eruditione. Ubique enim inter meliores Optimum Te prædicabant, cum ubique cæteris non semel, sed bis per hebdomadam præfueris in publicè solvendis eruditissimorum Virorum argutiis, & difficultatibus ex profundissima Theologia tum Canonica, cum Dogmatica, tum Scholastica, cum Critica depromptis, Omnigenæ intelligentiæ tuæ effudisti thesauros, quia in laudatissima elucubratione, in qua epilogum ipsum præcipuarum Orthodoxæ Fidei nostræ veritatum, ita, quæ in tenebris latebant, in lucem produisti, ut in libro illo, quasi Physon sapientiæ, & sicut Tigris in diebus novorum effluere visa est eloquentia, eruditio, doctrina, facultas dicendi, & antiquitatum diser-

A 2

(IV.)

diserta simul, & profunda comprehensio. Tanta ergo in Te scientiarum omnium elucens cognitio fecit, ut de Te Pharensis Episcopus tantam conceperit estimationem, ut Te Neresi Parochum, & Brachiensis Archipresbyterum constituerit, & elegerit, qua dignitate illustratus per spatium quinque, & viginti annorum sacri Praeconis munere ita aptè, ornatèque functus es; ut merita, & animi tui dotes mirari sint, & nunc etiam mirentur, ne dicam rudiores, quos ferventi tuo animarum Zelo invictissimis rationibus a pervicacitate ad humilitatem, a peccatis ad poenitentiam traxisti: verum insigniores hujusce Provinciae nostrae, totiusque ferè Italiae Viri, ipsique Magni Venetiarum Patres Consulti, & praecipua Ecclesiae Culmina, ipseque Pontifex Summus feliciter regnans CLEMENS XIII., qui ob perspectum tuum jampridem meritum Te Praesidem, ac Patrem hujusce Diocesis Sibenicensis Episcopum, ac Pastorem pronuntiavit. Hi enim sapientiae, sapientumque Virorum amatores non semel, nec brevi colloquio Tecum de variis rebus, hisque difficillimis veluti gavisi sunt differere. Autoritate porro, & amore in tuos sapientia, & dexteritate tua demulces subditos, ut quilibet sibi jure, & meritò vertat gloriae, non modò Tibi parere praecipienti, verum potius quodlibet vel leve voluntatis tuae indicium praevenire. Ubique tangeris affectu, ubique communis utilitas, & decor ita tibi inhaeret, ut nihil cogites, nihilque magis visus sis semper cogitasse, quam quod & Divino cultui, & Subditorum bono conferre posse perspexisti. Plura mihi dicenda, & addenda forent, abstinere tamen vel invitus, tum quod ea commemorare supervacaneum sit, quae in omnium ore, aspectuque versantur, tum quod modestia tua facere id vetat: scilicet ita es affectus, ut qua animi magnitudine virtutum omnium tibi comparas ornamenta, eadem virtutum tuarum laudes refugias poenitus, ac asperneris. In causa haec sunt quamobrem nihil aliud praeterea adjiciam, nisi, ut Te vehementer orem, obtesterque, ne qualemcumque hanc de vestissimae voluntatis nostrae, totiusque Provinciae significationem fastidias, & ut me, meumque hoc litterarium munusculum pro ea, quae in Te est, comitate, serena fronte excipias, ac tucaris. Vale.

DF

DE PROVIDENTIA DEI.

I.

Providentiam a Deo penitus ablegarunt olim Epicuri, & Marcion, teste Tertulliano *lib. 2. contra ipsum c. 24.* Hanc tamen Deo tribuendam Scripturæ clamant, firmaque ratio Theologica evincit.

II.

Ratæ a Boetio *lib. 4. de Consolatione* dicitur : „ Ipsa Divina ratio in summo omnium principe constituta, quæ cuncta disponit : „ Nihil proinde est in hac rerum universitate, quod Dei Providentiam fugiat, neque verendum, ne nimium Dei Majestas deprimatur, si vilissimæ quæque res, & abjectissimæ Divina Providentiæ regi dicantur.

III.

Causas quoque liberas, omnesque earundem actiones complectitur, salvo tamen jure, quod liberis agentibus competit.

IV.

Et si verò a rectitudine deflectant libero abutentes arbitrio : subsunt tamen Supremo, Sapientissimoque Provisori, qui, ut inquit Augustinus in *Psal. 110.* Sicut vult, ut homo non peccet; ita vult peccanti parcere, ut revertatur, & vivat; ita vult postremò in peccato perseverantem punire, ut justitiæ potentiam contumax non evadat. At de Providentiâ dictum satis.

DE PRÆDESTINATIONE.

V.

De Prædestinatione, & Reprobatione agitur, principii loco constituendum est, Mysterium esse prorsus absconditum, humanæque

A 3

mentij

6

menti impervium: Proinde tota quisque errabit via, nisi rationem præcesserit Scripturarum, ac Patrum auctoritas, illudque se pervadere posse diffiderit.

VI.

Tutissimum iter ad veritatis lumen erit, in his controversiis Summum Prædestinationis, ac Gratiae Vindicem Divum Augustinum audire, ejusque dicta, quasi sua defendere: *Ubi enim est Augustinus, ibi est Ecclesia*, inquebat Innocentius X.

VII.

Augustini laudibus invident cujus vim timent quicumque adversus Pelagianos, ac Semipelagianos de Divina Gratia, ac Prædestinatione disputantem necessarios limites excessisse obloquuntur.

VIII.

Eadem pariter oberrant chorda, qui tantum Virum, Veterum Patrum doctrina neglecta, ac spreta, novam de hoc argumento cudiſſe, atque in Ecclesiam invexisse comminiscuntur.

IX.

Hos splendidi mendacii revincunt quotquot priorum Sæculorum Patres, servata temporum serie, quibus florere, ad examen vocantur: quorum princeps est Clemens Romanus primo Ecclesiæ Sæculo Petri post Linum, & Cletum Successor, qui eadem cum Augustino sentit.

X.

Secundo Sæculo Ignatius Petri discipulus, & Justinus præclarissimi Martyres pluribus in locis suam eandem esse cum Augustino sententiam luculentè demonstrant.

XI.

Augustini dicta non confirmant modo, sed etiam mirè in modum illustrant tertio Ecclesiæ Sæculo Irenæus Lugdunensis Episcopus, Clemens Alexandrinus Vir cum sanctitate, tum eruditione clarissimus, & Tertullianus.

XII.

Eandem doctrinam ubique professus est Cyprianus Carthagenensis Episcopus, & Africae, imò totius Ecclesiæ splendidissimum lumen, quem frustra, & injuria Augustino eripere, suasque in partes trahere vel invitum tentat Launojus.

XIII.

Imò communem Catholicæ Ecclesiæ sensum iisdem temporibus fuisse non obscure deducitur, si vetus illa Paganorum de nostris expostulatio seriò pensetur, qua apud Minutium Felicem in Octavio fatalem necessitatem sub specioso gratiæ titulo a priscis olim Christianis propugnari solitam criminabantur.

XIV. Lau-

XIV.

Landatorum Patrum sensa excipit quarto incunte Sæculo Basilius cognomento Magnus, eruditionis, & sanctitatis fama toti Orienti notissimus, cui ut sanguinis vinculo, ita doctrinæ consensione jungitur Gregorius Nyssenus Episcopus.

XV.

Neque ab Augustino alieni censendi sunt Hilarius Pictaviensis Episcopus, strenuus ille Verbi Divinitatis adversus Arium propugnator, Athanasius, Sanctissimus Augustini Præceptor Ambrosius, & Ecclesiæ Doctor Maximus Hieronymus.

XVI.

Incorruptam, castamque Joannis Chrysostomi doctrinam Augustinianæ plenissimè consonam produunt innumera ex tanti Doctoris codicibus selecta testimonia, quibus Sycophantiæ revincitur Launojus, dum Chrysostomum totum in aerè suo impudentissimè venditat.

XVII.

Postremò tandem Sanctum Cyrillum Alexandrinum Augustino atate supparem, imò uno, alterove anno superstitem ab ejusdem partibus stare indubium, compertumque est: Quæ cum ita sint, jure meritoque agebat Doctor Sanctissimus *lib. de dono persever. c. 13.* „Hujus Prædestinationis fidem, quæ contra novos hæreticos nova, sollicitudine nunc defenditur, nunquam Ecclesia Christi non habuit.

XVIII.

Alterum quoque se se offert fulgidissimum Ecclesiæ Sydus, cui cordatus quisquam in his tam profundis disputationibus se se committat, Angelicus nempe Doctor Sanctus Thomas Aquinas fidissimus Augustini discipulus, cujus sententia præ cæteris summo in loco habenda est.

XIX.

Extat in Deo vera, & propriè dicta Prædestinatio, quæ Augustino Doctore *lib. de dono persever. c. 14.* dicitur: Præscientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur.

XX.

Sanè quicunque salvantur, electorum numero adscripti sunt, ad eout nemo vitam æternam sit consequuturus, qui non fuerit prædestinatus.

XXI.

Quosdam tamen non prædestinatos salvandos, docuisse Ambrosium Catharinum pluribus ex ejusdem operibus excerptis testimoniis ostenditur; quem frustra hac macula purgare nititur Honoratus Tournely.

XXII. Eo-

8.

XXII.

Eorum, qui prædestinati sunt in Regnum Dei, ita certus est numerus, ut nec addatur eis quisquam, nec minuatur. Quot autem, & quinam sint, illi solum notum est, de quo inquit Apostolus 2. ad *Timoth.* 2. v. 19. cognovit Dominus, qui sunt ejus.

XXIII.

Nemo, quandiū in hac mortalitate vivitur, de arcano Divinæ Prædestinationis mysterio usque adeo præsumere debet, ut certò statuatur se omninò esse in numero prædestinatorum: nisi aliqua revelatione ab illo fiat certus, qui de hac re iusto, latentique iudicio non omnes instruit, sed neminem fallit.

XXIV.

Certa, & immobilis est ipsa Prædestinatio: Unde firmissimè tenendum est, perire non posse quemquam eorum, quos Deus prædestinavit ad Regnum Cœlorum.

XXV.

Quamquam res ita sit, absit nos velle prædestinatio^{na}rum dogma adoptare, quo homines vel ad æternam vitam, vel ad damnationem fatali quadam necessitate destinari dicuntur. Imò si qui sunt, qui tantum malum credere velint, illis cum omni detestatione anathema dicimus.

XXVI.

Perperam tam impiæ hæreseos nota Adrumentinis Monachis, Augustino adhuc vivente, inuritur: qui Augustini sententia commoti, ac turbati ab hoc errore alieni fuerunt.

XXVII.

Falsum quoque est Sanctos Prosperum, atque Hilarium adversus obmurmurantes Prædestinatio^{na}nos Sancti Doctoris, ac Cœlestini R. P. opem implorasse: & Cœlestino ad Galliæ Episcopos data epistola non Prædestinatio^{na}nos ferit, sed Semipelagianos.

XXVIII.

Neque tamen ii sumus, qui hanc hæresim merum, putidumque Semipelagianorum figmentum dicamus: Eadem quippe infecti fuerunt rudiores quidam, & indocti homines, & (si Fausto Rejenfi fides est) in duobus Conciliis Arelateni III., & Lugdunensi proscripti.

XXIX.

Num Gorteschalcus Sæculo ix. in prædestinatio^{na}no luto hæsitaverit, necne: definire ardua res est, & difficilis: at turbulentum, & inquietum Monachum fuisse, adeoque castigatione dignum res patet ipsa per se se.

XXX. Ele-

XXX.

Electio hominum ad gloriam nullam subsecuta est futurorum meritum præscientiam, versatilis cujusdam gratiæ ope comparandorum, sed prorsus gratuita est, & ex una Dei misericordia oritur.

XXXI.

Turpiter desipuerunt Semipelagiani, dum parvulos ante usum rationis decedentes pro meritum diversitate, quæ habituros præviderat Deus, si ad adultam ætatem pervenissent, electos, vel rejectos dixerunt.

XXXII.

Cum hac ad gloriam electione altera connectitur ex ea veluti profluens nempe electio ad gratiam ex nulla humanorum, ac naturalium meritum prævisione dependens ne forte gratiæ nomen amittat. Hac de causa Pelagiani dum contrarium assererent hæreseos notati sunt, & ab Ecclesia damnati.

XXXIII.

Pelagianis consentiunt Semipelagiani, dum ex præviso credulitatis affectu, aut gratiæ desiderio, quod in nobis sine gratia erumpat, censet homines ad gratiam prædestinari.

XXXIV.

Pactum illud, quod a Deo Patre cum Christo initum fertur, conferendæ primæ gratiæ iis, qui naturæ viribus rectè se se moralitèr gesserint, novum adinventum est, quod nobis minimè probatur.

XXXV.

Nemo igitur ad primam gratiam eligitur præpter bona opera moralia per solas naturæ vires elicitæ, quæ sint sive causa, sive occasio, aut conditio, Deum quocunque modo excitans ad primam gratiam liberalitèr largiendum.

XXXVI.

Gratia designatur homini, ut per bona opera certam suam vocationem, atque electionem faciat: quos namque elegit Deus sine meritis, dat unde orientur meritis, & gloria gratis a Deo præparata bonis dumtaxat operibus retribuenda est, tanquàm corona, & merces.

XXXVII.

Prædestinationis effectus sunt vocatio, justificatio, & glorificatio. Bona verò naturalia, certa videlicet ingenii indoles, circumstantiæ loci, & temporis, personarum habitudo: Mala deniquè naturæ, & pœnæ, contumeliæ, & alia id genus per accidens effectibus prædestinationis recensentur.

DE

indigent, ingruentes tentationes vincere, urgentiaque præcepta implere, a peccatis resurgere. II

XLVII.

Peccatores, quos obcæcatos, & obduratos nominant, tanto bono non sunt destituti, quo possint peccata sua lacrymis, aliisque poenitentiae laboribus expiare, & Deum sibi metipsis propitium reddere.

XLVIII.

Eos etiam illuminat, qui in tenebris infidelitatis, & in umbra mortis sedent, ad quos Evangelii lux nondum pervenit.

XLIX.

Parvulis tamen ante usum rationis, Baptismate nondum suscepto, morientibus, iisque omnibus, qui ab initio ad finem usque vitae demerentes sunt, dumtaxat in promptu est, cum hujus sint incapaces.

L.

Perditio itaque reproborum ex ipsis est, qui se ab irradiante lumine avertunt, Deoque ad cordis ostium stanti, atque pulsanti renuunt aperire.

DISPUTABUNTUR PUBLICÆ
SIBENICI
IN TEMPLO D. DOMINICI

Die Mensis Junii anno 1762.

P R Æ S I D E

ADM. R.P.F. JOACHIMO RADICATI

In Studio Generali Jadrensi Sacrae Theologiae Regente,
ac SSmæ Inquisitionis Primario Consultore.

IMPRIMATUR.

Fr. Thomas Franciscus Roncalli Sancti
Officii Anconæ Vicarius Gen.

VIDIT

Thomas Canonicus Declò pro Illustriss.
& Reverendiss. Episcopo.

274

Formula instituendi Lectores.

Vniuersis, et singulis hoc presens Lectoratus Priuilegium
inspecturis, Moderatores Almi Studij Generalis Prouincię
Dalmatię, ad eđes N. Domini de Nova Ordinis Predica-
torum, salutem in eo, qui est uera omnium salus.

Vnum illud inter cętera arduę, laborioře, et propę inaccessę uirtutis semitę
constitutum fuit, atque ex immemorata consuetudine adhibitum so-
lamen, ut quibz post suscepta uarioum itinerum discrimina, post
plurima annorum transacta uincula, post diuturnas studiorum
lucubrationes, ad supremum tandem Argumęti illius collij apicem
fausto Numine pertingere contigisset, Virtus illij ipsa, Cuamen,
et honor premium reuenniter inuoluta euaderent. Quare cum
R. P. F. N. Conuentus N. Prouincię N. uirtutis ardore
incensus, ea omnia, ut ipsa possetur, prestiterit, eaque propter in-
huius rei fidem inouebam, Almu hoc nostrum Gymnasium Iad-
uensem, uel N. habita assignatione a Reuęro P. Magro Gene-
rali P. F. N. adirent, et in Studentem Formalem, seruato iuris
ordine receptus fuerit, atque adeo per annos .N. et menses .N.
honestę, pie, Religioře, ac laudabiliter in nostro hęcocommuni-
solertissimi cuiusque studiori partes adimpluerit, nos merito super
reliquum temporis dispensatione Reuerendis. P. Generali preulsa,
et premissa de moribz peruota secreta approbatione, de eius
sufficiētia consist, indeque per examen in publico Gymnasio,
super difficultatem sortę, ut moris est, extractam, et ingeniosissime
resolutam, certiores facti, ut ad Virtutis solatium, quod sibi proprijs
uincibz comparauit, indequaue honoris premium, quantum in

278

nobis est addeverimus unanimi illum consensu per uota secreta
(pignora Fidei catholice Professione, et prestitis iuramento de non
discedendo à Doctrina sancti Thomæ, Aquinatis) in sectorem
Philosophie, et sacre Theologie approbavimus, et instituvimus,
atque approbatum, et institutum declaravimus cum omnibus
privatis, et Privilegijs, quibus ceteri sectores vite promoti de
iure, vel ex approbata consuetudine in toto nostro Ordine
potiri consueverunt. In nomine Patris, et Filij, et Spiritus S. Amen.
In quorum fidem his Actibus nostri sigillo munij manum propriam
apposuimus.

Datum Zadre, die . . . mensis . . . Anno Incarnationis Domini.

{ Fr. N.

{ Ita e. f. Locus + sigilli.

{

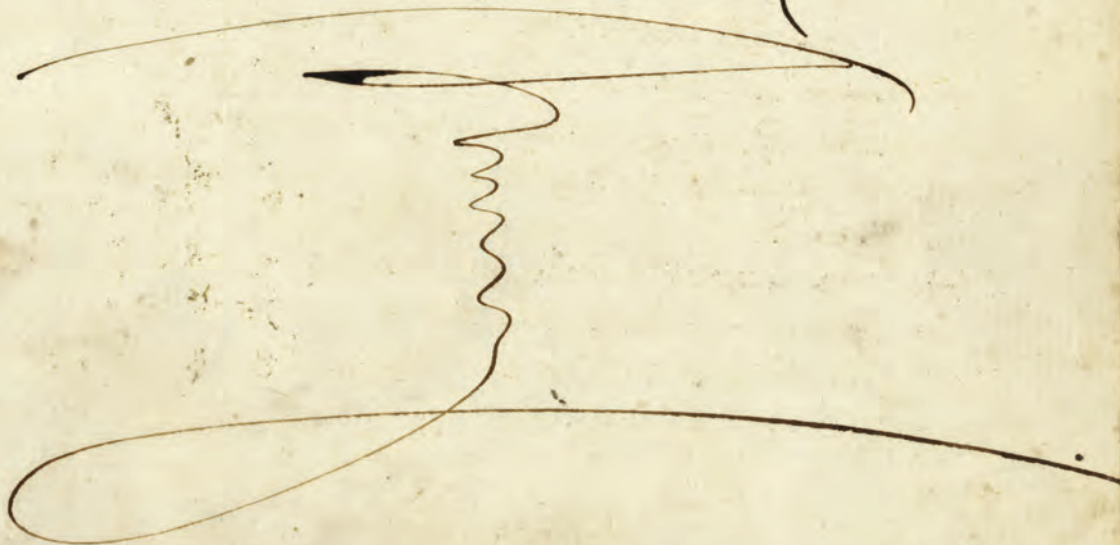
{ Fr. N.

{ Ita e. Fr.

{

{

{

Filozofske teze fr. Antuna Donjerkovića iz 1731. godine u posjedu obitelji Donjerković iz Blatu na Korčuli. (Obiteljska arhiva Ivana Donjerkovića, Henderson, West Australia, Australija)

Philosophical Theses of Fr. Antun Donjerković from the year 1731 in the possession of the Donjerković family from Blato on the island of Korčula (Ivan Donjerković Family Archive, Henderson, West Australia, Australia)

**TE NOSTRIS RAPHAEL THESISIBUS ... QUERO PATRONUM
ABNUIS: ET THOMAM QUAERES SPONTE MONES.
HOC TUA VULT PIETAS UNAEQUE MODESTIA: IUSSIS PAREO:
SIC NOBIS STABIT CETERQUE FAVENS.**

THESES

EX UNIVERSA PHILOSOPHIA DEPROMPTAE

Ad mentem Quinti Ecclesiae Doctoris Divi Thomae Aquinatis

QUAS

EIDEM ANGELICO PRAECEPTORI PHILOSOPHORUM & THEOLOGORUM PRINCIPI

Doctrinae Sacrae Assertori, Heterodoxorum Malleo, Romanae Ecclesiae Cynasurae, Catholicae Fidei

Propugnaculo pro summa in Magistrum veneratione

DISCIPULUS FIDELISSIMUS

F. Antonius Doniercovich Ordinis Praedicatorum in Generali Jadrensi Studio inter Studentes minimus

D.D.D.

Disputabuntur publice in Ecclesia S. Dominici de Jadra Ordinis Praedicatorum. Anno 1731. Mense Junii Die ...

Horae ...

Defendente qui supra sub assistentia R.P.F. Joannis Baptistae Turimbergh

in eiusdem Generali Studio Philosophiae Lectoris.

(Visina oko 48 cm, širina oko 42 cm s velikim likom sv. Tome Akvinskoga s knjigom i perom u desnoj ruci, a u lijevoj ruci drži Raspetoga. Na prsima sv. Toma ima rektorski križ s medaljonom koji prikazuje Sunce.)

(Height approximately 48 cm, width approximately 42 cm with the large image of St. Thomas Aquinas holding a book and a pen in his right hand, and a crucifix in his left hand. On the chest, St. Thomas has a rector's cross with a medallion depicting the Sun.)

